

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

ГОСПОДСТВО-ПОЛІТИЧНИЙ
І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ
МІСЯЧНИК

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

Суспільно-політичний
і науково-літературний
місячник

Видас

Українська Видавнича Спілка

A REFEREED

LIBERATION PATH

Ukrainian Political
Social, Scientific & Literary
Magazine

Published monthly by

Ukrainian Publishers

ISSN: 0042-9422

No. 11 (572), November, 1995, Vol. XLVIII

Відповідальний Редактор — Ілля Дмитрів

Члени Редакційної Колегії:

*г-р А. Бегрій, проф. г-р Г. Васькович, проф. г-р С. Галамай,
ред. П. Дужий, ред. С. Караванський, ред. С. Квіт, п-ні мгр. О. Керзюк,
мгр. О. Коваль, проф. г-р В. Косик, проф. г-р О. Кушпета, інж. В. Олесків,
проф. г-р П. Цимбалістий, ред. М. Шатилов.*

Редакція і Адміністрація

200, Liverpool Road, London, N1 1LF

Тел.: 0171 607 6266

Факс: 0171 607 6737

*Матеріали, підписані прізвищем чи псевдонімом авторів, не завжди
відповідають поглядам Редакційної Колегії. Редакція застерігає собі право
скорочувати статті і виправляти мову.*

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ «ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ» НА 1995 РІК

Країна	Річна передплата	Піврічна передплата	Окреме число
Австралія	75 дол.	40 дол.	7.25 дол.
Австрія	765 шіл.	400 шіл.	80 шіл.
Аргентина	(Амер. дол.) 40 дол.	20 дол.	4 дол.
Бельгія	2200 б. фр.	1200 б. фр.	250 б. фр.
Вел. Британія	ф. 30.00	ф. 16.00	ф. 3.25
Канада	75 дол.	40 дол.	7.25 дол.
США	65 дол.	35 дол.	6.50 дол.
Німеччина	120 н. м.	65 н. м.	12.50 н. м.
Франція	350 фр.	180 фр.	35 фр.
Швеція	350 кор.	180 кор.	35 кор.

В інших країнах — рівновартість американських доларів.

*Передплату просимо ласкаво вносити наперед, безпосередньо на адресу
Адміністрації «Визвольного Шляху» в Лондоні, або, якщо це Вам вигідніше — на
адреси наших Заступників як на стор. 3-ій обкладинки.*

Чеки виставляти на: The Ukrainian Information Service, Ltd.

Обкладинка роботи проф. Р. Лісовського

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

ДУХОВНО-ПОЛІТИЧНИЙ І НАЦІОНАЛІСТИЧНИЙ МІСЯЧНИК

Кн. 11 (572)

ЛИСТОПАД, 1995

Річник XLVIII

Зміст XI-ої книжки

Другий Великий Збір Конгресу

Сергій Жишко: ТАКТИКА, СТРАТЕГІЯ І ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО РУХУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	1283
Тарас Процев'ят: ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ.....	1291
Igor Ісиченко: ВІДРОДЖЕННЯ ДУХОВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ: ЦЕРКВА В КУЛЬТУРОТВОРЧІЙ ПЕРСПЕКТИВІ.....	1296
Станіслав Губар: «ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ: КРОКИ У ХХІ СТОЛІТТЯ».....	1302
Володимир Мазур: ДРУГОМУ ЗБОРОВІ КОНГРЕСУ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ.....	1308
Микола Матвіївський: ПРИВІТ ДРУГОМУ ЗБОРОВІ КОНГРЕСУ ВІД ГРОМАДСЬКОСТІ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ.....	1311

До питань державного будівництва

Василь Плющ: «Я В УКРАЇНУ НЕ ПОЇДУ» — КАТЕГОРИЧНО ЗАЯВИВ Б. ЄЛЬЦІН.....	1314
Степан Семенюк: ПОСТ СКРИПТУМ, АБО ПІСЛЯМОВА ДО 50-ЛІТТЯ.....	1316
Олександр Сич: ПЕРСПЕКТИВИ І ШЛЯХИ НАЦІОНАЛІСТИЧНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ.....	1319
Едіт Богацька: ДО ВАЖЛИВИХ ЗОВНІШНЬО-ПОЛІТИЧНИХ І ГОСПОДАРСЬКИХ ПИТАНЬ.....	1323
Наталка Прудка: ДО ПИТАНЬ І ПРОБЛЕМ ГОСПОДАРЧО-ЕКОНОМІЧНИХ.....	1330
В. Юцевич: ДЕЛЕГАЦІЯ КОНГРЕСУ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ БУЛА В КРИМУ.....	1338
III ВЕЛИКИЙ ЗБІР ВСЕУКРАЇНСЬКОГО БРАТСТВА ОУН-УПА.....	1341
ХРИСТІАНСЬКЕ МОЛОДІЖНЕ СВЯТО.....	1343
— МАНІФЕСТ УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ.....	1344
— ЗАСІДАННЯ ГОЛОВНОГО ПРОВІДУ КОНГРЕСУ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ.....	1348
— ПРОЄКТ НОВОГО ВИБОРЧОГО ЗАКОНУ (УЗЦ).....	1349
— НАРУГА НАД МОГИЛОЮ ПАТРІАРХА ВОЛОДИМИРА.....	1351
— ЗАЯВА ПРЕЗИДІЇ ГОЛОВНОГО ПРОВІДУ КОНГРЕСУ.....	1352

Література, мистецтво

М. Чернявський: БОГДАНОВА СЛАВА.....	1353
П. Карманський: В РОКОВИНІ Листопада.....	1354
Петро Василенко: ЗАГОРОЗЬКА ПІСЛЯКА.....	1355
Василь Ящун: МІЙ РІДНИЙ КРАЙ.....	1356
Ганна Черинь: АМБАСАДА — 1358: КНИЖКА.....	1358
Мирослава Бабінська: ІЗ ЗБІРКИ «КОЛИСКОВА ДІТЯ МАРИНИ».....	1359
Ярослав Стех: ДО ПЕРШИХ РОКОВИН СМЕРТІ МИХАЙЛА ЧЕРЕШНЬОВСЬКОГО.....	1362

Наука, досліді

Марія Якібчук-Боринська: З БАТЬКІВСЬКОЇ ХАТИ — У НЕВІЛЬНИЧИЙ СВІТ.....	1369
Юрій Ковалів: МИХАЙЛЬ СЕМЕНКО І ФУТУРИЗМ (Закінчення, 2).....	1384
Григорій Дем'ян: БОЙКІВЩИНА В АНТИФАШИСТСЬКІЙ ЗБРОЙНІЙ БОРОТБІ... ..	1392

Огляди, рецензії

Степан Семенюк: НА ПОЛИЦІ З КНИЖКАМИ.....	1401
Е. Б.: ПОДАРУНОК ДО СВЯТА НЕЗАЛЕЖНОСТІ.....	1403
Роман Кухар: ТРЕТЯ ПОЕТИЧНА ЗБІРКА СВІГЕНА КРИМЕНКА.....	1404

Присвята

— У СВІТЛУ ПАМ'ЯТЬ ПРО МАРІО СТЕЛЬМАХ.....	1406
--	------

ВИДАЄ «УКРАЇНСКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА», ЛОНДОН

**В 400-ЛІТТЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

В'їзд гетьмана Богдана Хмельницького в Київ

Сергій ЖИЖКО

ТАКТИКА, СТРАТЕГІЯ І ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО РУХУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Організований український націоналістичний рух сьогодні має звершити свою спадкоємну мету — збудувати Українську Самостійну Соборну Державу (УССД). Українську — означає національну, організовану на основі притаманних, історично традиційних засадах державницької ідеї, з урахуванням особливостей і потреб української нації, в якій український народ і людина були б господарями на своїй землі. Соборну — в якій би всі частини Української Нації, що проживають на етнічних українських теренах і поза ними в усіх кінцях світу були об'єднані національною волею та організованим життям для того, щоб сприяти розвитку та процвітання українства й УССД. Самостійну — коли політична та економічна влада в Україні належить українській нації та її політичній еліті, яка, опираючись на творчі сили народу, послідовно стверджує його національні інтереси і сама вирішує власну історичну долю.

Метою українського націоналістичного руху є відродження нації, її розбудова — перейняття національною свідомістю і вірою у власне майбутнє, об'єднання спільною волею і владою для відстоювання національних інтересів, процвітання серед найрозвинутіших спільнот світу і торжества величі духу, всіх життєвих сил української нації.

Український націоналізм виник, сформувався і завжди організовувався як теорія і практика національно-визвольної боротьби українського народу. На кожному етапі боротьби націоналістичний рух випрацьовував і здійснював адекватну історичним обставинам концепцію національно-захисної діяльності.

З розпадом московсько-комуністичної імперії та виникненням Української держави повновартісні умови й основи для розвитку української нації та для перемоги української ідеї не були створені. Політичні події і стан українства переконливо доводять, що неоімперські сили в Україні та поза її межами, опершись на старі структури — на систему советської влади, російську меншість, що формувалась як фактор колонізаторської політики російщення, на промосковську зросійщену малоросійську частину українського суспільства, зберегли своє домінування в країні, зуміли підірвати і зdiskредитувати ідею Української держави, оволодіти головними важелями у ній, засобами масової інформації, сформувати анти-українські суспільно-політичні течії («п'яту колону») та спрямувати їх на відновлення російської імперії.

Російська імперія продовжує вести економічну, політичну й інформаційно-пропагандивну війну для ліквідації Української держави і поне-

волення української нації. Набирають сили новітні форми комуністичного, демоліберального, фашистського шовінізму та імперіялізму з Москви.

Великою шкодою і загрозою для дальшого існування української нації є ідеологія космополітизму та демолібералізму і проникнення духово-западницьких сект, що масштабно запановують в Україні. Вони не тільки знецінюють саме поняття нації, підривають її основи і руйнують світогляд, але й прагнуть утворити в українському суспільстві поклоніння Молохові-Мамоні-Матерії, матеріальним вартостям, із запереченням усього духового, ідеального, що є в людині. Замість Бога — культ розуму і матеріального прогресу, замість моралі — користь і вигода, замість героїзму і вічного стремління до вдосконалення, до ідеалу — дрібні проблеми «маленької людини», спокій і ситість.

Продовжується економічний грабунок українського народу, який в умовах збереження колишньої совєтської антинародної системи соціально-економічної організації суспільства залишився у своїй масі беззахисним і окраденим при переході до ринкових умов і напівкапіталізації суспільного життя. Набрав нових оборотів процес розкрадання і нищення природних багатств України, які в умовах безконтрольності перетворилися на засіб фантастичного збагачення купки колишньої компартійної мафії, яка зберегла свої привілеї.

Покомуністична зросійщена партійно-господарська та управлінська номенклатура бореться між собою за право грабувати державу і народ. Мафіозні відомчі та регіональні клани втягнули націю у тривалу кризу і не спроможні її з неї вивести, не бажають протиставитися російському імперіялізмові, не хочуть самовіддано служити українському народові й утримують його в напівколоніальному становищі.

Внутрішньо українська нація загрожена через відсутність при владі національно свідомої, хороброї провідної верстви. Продовжується і набирає розмаху російщення українського народу, занедбується національна культура та освіта. Великий народ далі перебуває у стані приниженої та експлуатованої більшості.

Незважаючи на ці кризові явища і загрози, українська нація в кінці другого тисячоліття переживає глибокий, всеохоплюючий, перманентний процес відродження. Цей процес зумовлений як внутрішніми, глибинними інтенціями до національного розвитку та самооновлення, так і загальносвітовими, планетарними імпульсами і зрушеннями в бутті народів і рас в напрямку поглиблення національної свідомості і самобутності.

Роля національної ідеї в Україні як фактору самодостатнього буття нації, як гаранта її розвитку і процвітання, а отже — самореалізації кожного, хто готовий їй служити, — все більше виявляється у сьогодинському політичному та економічному житті.

Національна ідея оздоровлює народний організм, очищає від болячок і дурману колоніального минулого, акумулює енергію нації, дає українству не просто нагоду жити, але й надихає на творення ідеалу українського життя в усіх його формах, кличе створити неповторну процвітаючу національну державу. Вона творить сенс і мету українського життя, стає його духовим стрижнем, дає майбутнє, мрію.

Національно-визвольна боротьба, яку організований український націоналістичний рух вів протягом XX століття, завершилась утворенням Української держави. Проте політико-економічна ситуація, що склалася за чотири роки так званого «перехідного періоду» до повної незалежності, свідчить, що національно-визвольні змагання українського народу потребують якісного завершення. Завданнями націоналістичного руху є: усунути від влади безвідповідальну грабіжницьку номенклатуру, неутралізувати «п'яту колону», реформувати і зміцнити державні структури, наповнити їх українським змістом і дати гідну відсіч зовнішнім зазіханням на українську державність.

Щоб проводити незалежну політику в державі, здійснювати свої програми, кожна політична сила має досягнути інструменту влади. Головним стратегічним завданням націоналістичного руху на сучасному етапі є здобуття влади.

Питання стоїть не про кабінетну владу, представлену патріотами-фахівцями, яка неспроможна на якісно нову українську політику, а про владу, перейняту революційним духом, яка за короткий час здійснила б корінні зміни в усіх ділянках політично-економічного життя. Йдеться про наповнену націоналістичним змістом і політичною волею президентський вертикаль. Президентом України має стати український націоналіст.

Збільшення впливів і ваги націоналістичної праці у законодавчій гілці влади (від парламенту до обласних і міських представницьких органів) здійснюватиметься поетапно разом з якісною і кількісною розбудовою націоналістичних структур — від участі у владі до більшості в бльозці державників-патріотів у парламенті із сильною націоналістичною фракцією.

В перспективі націоналістичний рух має стати органічним фактором, який поетапно унапрямуватиме вектор української політики.

Для здійснення стратегічної мети український націоналістичний рух вирішуватиме основні завдання:

- а) націоналістичне усвідомлення суспільства — пропагування української національної ідеї;
- б) національно-захисна діяльність — чинне відстоювання інтересів української людини, об'єднань українців у всіх сферах життя, поборення та неутралізація антиукраїнської діяльності;
- в) націоналістично організовуючі — створення та координація націоналістичних структур;
- г) державотворче — боротьба за владні позиції та реалізація націоналістичних програм.

За три роки діяльності Конгресу Українських Націоналістів у всіх суспільних верствах, громадських організаціях та регіонах України велася пропаганда ідеології українського націоналізму, ролі в українській історії національно-визвольних змагань ОУН-УПА і програмових засад Конгресу. Через поширені десятки тисяч книжок, брошур, газет, виступи в пресі, на телебаченні, через політичні акції в українському суспільстві знято чисельні штампи, ярлики і фальсифікації комуністичної пропаганди, які були створені за десятки років з метою роз'єднати український народ із націоналізмом.

Стратегічним завданням є національне усвідомлення політичної еліти і суспільства в цілому. Для посилення пропагандивно-ідеологічної праці сьогодні необхідно створити видавничу базу, загальноукраїнську газету, телестудії. Дискусія про українську національну ідею, яка в останній рік зосереджується у політичних партіях (навіть ліберального гатунку — про «політичну націю») має бути перенесена у парламент, у виконавчі структури, громадську політичну думку. Націоналісти мають давно опрацьовані засади і практику духового відродження нації і зобов'язані з ними добиватися на найвищий рівень національного самоусвідомлення, самоідентифікації та організації українства.

Через найближчі кілька років від управління державою буде відсторонений і відійде основний масив компартійної номенклатури, а політично та соціально домінуючою стане частина нації, народжена у післявоєнний період. Через 5-10 років політично активна у період національного відродження молодь, яка складала актив партій, громадських і молодіжних організацій, пройде період професійного та політичного становлення і займатиме чільні місця у різних ділянках державного та господарського життя. Якраз її слід готувати до освоєння національної ідеї та вміння виборювати українські національні інтереси.

Важливими є націоналістично-організовуючі завдання — адже структури є хребтом усякого політичного руху. За час своєї діяльності Конгрес українських Націоналістів поширився у 25 областях і більше ніж 200 районах України, що є одним із кращих показників серед українських патріотичних партій. Однею зі стратегічних цілей Конгресу є праця з громадськими організаціями. При участі членів Конгресу розбудовуються структури Педагогічного товариства ім. Г. Ващенко, Товариства науковців та фахівців ім. М. Міхновського, Спортивно-патріотичного Товариства «Триzub» ім. Степана Бандери, Асоціація промисловців і підприємців, ряд молодіжних організацій. Актив Конгресу працює у громадських організаціях «Просвіта» ім. Т. Шевченка, в Українському Козацтві, співпрацює із СОУ, де ведеться пропаганда ідеології українського націоналізму.

У найближчі роки всю вагу праці слід перенести на Київ, Наддніпрянщину та східні області України, щоб, використовуючи систему акцій, пропагандивних рейдів і виборчих кампаній створити організації Конгресу в кожному районному центрі та залучити їх до політичної боротьби на своєму терені.

На сьогоднішній день, в умовах загострення боротьби за переділ влади і власності, з особливою актуальністю постає потреба у національно-захисній, революційно-конструктивній практиці. Національно-захисна діяльність ОУН впливала з фанатичного служіння українській національній ідеї, а пропаганда цієї ідеї підкріплювалася жертвними національно-захисними акціями членства, що породило великий авторитет Організації в народі та зробило її реальним і єдиним провідником націй у визвольних змаганнях 1930-50 років.

Для успішної національно-захисної діяльності важливим є правильне визначення об'єкту поборювання й адекватної тактики боротьби націоналістичних структур. Наприклад, в обставинах 1930 років ОУН не підіймала народ на повстання, в 1940 роках не обмежувалася збройною

боротьбою, а в 1950 рр. не закликала до бойкоту державної монополії на тютюн і горілку.

На сьогоднішньому етапі антиукраїнські, антидержавні сили у відкритому та замаскованому вигляді є всюди — це мафійні клани що здійснюють економічне пограбування держави та народу, це партії та громадські організації, які заслуговують на припинення своєї діяльності, це телеканали, преса, література, що отруюють душу народу. Всі вони мають конкретні прізвища, назви і терени поширення.

Формами їх поборювання на первинному етапі становлення націоналістичного руху може бути політична полеміка-викриття, публічні маніфестації, виступи у пресі, бойкоти, судові позови, апеляція до конкретних осіб. На етапі приходу націоналістичних сил до влади всі деструктивні чинники рішуче нейтралізуються в законному порядку.

Форми і методи боротьби за УССД для націоналістичного руху мають впливати з політичної практики, з принципу доцільності та ефективності їх у справі реалізації української Ідеї. Визначальним у застосуванні тих чи інших форм і методів боротьби є революційний характер цієї боротьби, щоб спричинити якісні, суттєві зміни політичної ситуації на користь українства.

Ми усвідомлюємо і розрізняємо сьогодні два види боротьби:

1. національно-визвольна боротьба (націозахисна, державотворча, за суверенність, проти автономізму, федералізації, імперського комунізму, космополітичного демократизму, опортунізму, шовінізму тощо);

2. соціально-економічна боротьба (проти колоніальних зазіхань Росії, пограбування народу корумпованою номенклатурою, проти «червоних директорів і поміщиків», захист безробітних, соціально незабезпечених, усунутих від власності).

Одним із важливих завдань націоналістичного руху на сучасному етапі є активне включення у соціальну боротьбу як в один з національно-визвольних чинників.

Націоналізм — це завжди чітке і послідовне ставлення до всіх суспільних явищ і процесів. Це ставлення впливає з потреб захисту, утвердження та розвитку нації, воно поєднане із засадами християнства, національною ідеєю та імперативом свободи нації. З ним має бути поєднане членство націоналістичних організацій та широка громадськість.

Нація — це мертві, живі і ненароджені (тобто Минуле — Теперішнє — Майбутнє), і нинішня провідна верства відповідальна перед усіма історичними пластами Нації, а не лишень нинішньою «голосуючою» частиною. Сьогоднішній zdeформований національний загаль не може вирішувати долю майбутніх поколінь. Тому не варто запобігати перед зденаціоналізованою більшістю наших земляків, які прагнуть лише «хліба і видо-вищ», а треба пам'ятати про велич і майбутнє призначення нації.

Націоналізм був і залишається вирішальним чинником у боротьбі з усіма формами імперіалізму. Своїм свободолюбним патосом він кардинально протиставляється двом людиноненависницьким формам імперіалізму — фашизмові і комунізмові. Фашизм — це расова мотивація імперіалізму, ідеї світового панування тоталітарної партії. Комунізм — це

клясова, насильницька мотивація імперіялізму та ідеї світового панування «пролетарської партії». Націоналізм — це антифашистське й антикомуністичне явище (доктрина, ідеологія, рух), бо він у суті свій антиімперіялістичний. Головна мета націоналізму — державність, соборність і самостійність кожної нації та свобода людини.

Важливим завданням сучасності є мобілізація сил усіх поневолених колишньою московською комуністичною імперією народів, на що вказував ще Степан Бандера. Ближчою є потреба проаналізувати, спрограмувати та пропагандивно забезпечити розростання такого міжнаціонального антиімперського руху, консолідувати його спільним визвольним духом і цілями.

Особливої уваги і зусиль вимагає інтеграція українських громад східної діаспори у єдиний, пов'язаний із матірньо землею, національний, економічний та культурно відокремлений організм.

Правильний вибір політичної та організаційної тактики забезпечує успіх обраної стратегічної лінії.

Сьогодні зі старої компартійної номенклатури виокремилися кілька політичних таборів: це промосковськи зорієнтований комуно-соціалістичний напрямок (КПУ, СПУ), група соціал-демократичних утворень (СДПУ, ТКУ, ПДВУ), партії ліберальної орієнтації (ЛПУ, МБР, ЛДПУ, ГКУ, КДП), де переважає космополітизм, федералізм, а то й заперечення української держави (ГКУ, КДП). Окремо слід розглянути найчисельніші кляни «партії влади», які вичікують з приєднанням до існуючих політичних сил і яким вигідно, щоб суспільство не було структурованим. Їхньою ідеологією є гасло: «Через владу до наживи». Частина з них, з огляду на своє службове становище, тяжіє до політики твердої руки.

Перераховані політичні сили не є гарантами української державності і перебувають при владі через відсутність в Україні альтернативи. Вони є політичними противниками націоналістів. Вони не виступають проти державності не тільки тому, що вигідно не ділити український пиріг з московською номенклатурою, а головню через непереможну рішучість українського народу захищати свою свободу.

Слід зазначити, що руйнівна праця саботажників і диверсантів з «п'ятої колони» завдала великої шкоди українській незалежності. Войовничий антиукраїнський елемент давно відкрив фронт проти нашої держави. Невтральним благодушшям і просвітництвом у протистоянні цим силам політичних результатів не добитися. Необхідно назвати противників України поіменно і наставитися на активну боротьбу з ними та ініціювати всіма націоналістичними структурами часті акції на обласних і районних рівнях в усій Україні. Як показує практика, чітке формування позицій з актуальних подій, радикальна націоналістична постава збирає сили і користується підтримкою в народі. Ми є господарями цієї землі і ми маємо пріоритет на боротьбу за інтереси української нації.

Безкомпромісно поборюючи комуністичні та космополітичні сили, націоналісти повинні ширити серед їх електорату національну ідею. У віддаленій перспективі зі зміцненням української держави ліва частина спектру набиратиме державницького змісту, а ліберали, перейнявшись ідеями консерватизму, будуть відходити від космополітизму.

Рішуче поборюючи корумповані та мафіозні клани з різних гілок «партії влади», слід звертати увагу на фахівців, які відзначаються особистою порядністю, принциповістю та любов'ю до українського народу, але з різних причин не зробили політичного вибору. Треба використовувати їхні знання і досвід для державотворчих процесів, для націоналістичної справи.

Останнім часом значно втратили позиції, ослабли й перебувають у кризі національно-демократичні сили. Часта зміна політичних орієнтирів, компроміси з політичними опонентами, поразка на виборах, відсутність динамічної, стимулюючої дух нації ідеї привели ці партії, а з ними широкую патріотичну громадськість, до розколів, розчарувань і втрати політичної ініціативи.

Саме від активістів цих партій, а також від загалу щирих патріотів з громадських організацій часто звучить ідея «єдності рядів». Проте єдність кволик не робить їхні об'єднання, куди вони переносять свої болячки, сильнішими. Політичні партії, долаючи програмові та кадрові кризи, щойно формуються, готують себе до спільної праці у споріднених політичних бльоках. Практика участі Конгресу у виборчому бльоці «Україна» виявила ряд засадничих хиб і не виправдала себе. Більш дієвою виявилась участь в об'єднанні національно-патріотичних сил для окремих акцій. Механізм таких акцій, де всі політичні складові діють на паритетних засадах, слід шліфувати.

Національно-демократичні та окремі радикально-демократичні утворення є спільниками націоналістів у боротьбі за самостійність української держави. У багатьох політичних загальноукраїнських і регіональних акціях ми виступаємо як партнери.

Обрана тактика безконфліктності при нарощуванні структур Конгресу, праця з позитивними ініціативами, уникнення полеміки зі спорідненими середовищами і патріотичними організаціями виправдала себе.

Націоналістичний рух засадничо і якісно відмінний від політичних засад національної демократії (прикладом чого є діяльність ОУН і УНДО у 1930 роках), він торує нації дорогу в майбутнє.

Виходячи з традиційних націоналістичних засад, Конгрес будуватиме наступні виборчі кампанії як окрема політична сила, виступаючи зі своїм партійним списком і коригуючи тактику в окремих виборчих округах. В організаційно-кадровій площині слід досягнути принцип повного підпорядкування депутатських фракцій, окремих депутатів, обраних посадових осіб від Конгресу проводам Конгресу відповідного рівня, звітності і відповідальності їх перед цими проводами.

У зв'язку з поширенням ряду псевдонаціоналістичних середовищ, ідеологічних новацій, сучасних соціальнопсихологічних характеристик українського суспільства, актуальним є збереження тотожності націоналістичного руху, втримання спадкоємності лінії Є. Коновальця, С. Бандери, Р. Шухевича, Я. Стецька й одночасно усучаснення його політичного змісту.

Традиційною стратегічною лінією в українському націоналістичному русі було і має залишатись оперття на сили українського народу, вирощування власної політичної потуги, не орієнтованої на підтримку чи захист ззовні.

Український націоналізм не догматизує жодних схем суспільного устрою, він не є ні «правим», ні «лівим», він не наслідує чужих взірців.

Український націоналістичний рух завжди відзначався чинністю революційних когорт, яскравістю, своєю духовою енергією, через боротьбу він зміцнював членів руху, зміцнював саме українське суспільство. Нова держава починається з нової людини. І сьогодні для націоналістичного руху має бути характерним:

а) виховання людей, членів руху, в душі великої зречності і героїзму, фанатичної відданості ідеї, ієрархічної дисципліни і витримки, невідпорної рішучості і наступальності;

б) стратегічне спрямування й ідейне унапрямування руху та його членів на всеохоплюючий захист національних інтересів українців у всіх ділянках і прошарках українського суспільства — спрямування повсякчасне, з урахуванням потреби діяти і поза межами України, поза українськими структурами й організаціями;

в) тактично члени руху повинні бути настановлені на входження у владні, управлінські, фінансові та господарські структури всіх рівнів;

г) культивування в русі почуттів служіння загальнонаціональній ідеї, а не особистим чи корпоративно-кляновим інтересам. Націонал-кар'єристи, пустоцвіти без конкретної націоналістичної практики не можуть надавати змісту праці Конгресу і не повинні використовуватися;

г) загалом рух має бути просякнутий почуттєвістю містики і релігійності.

Всі, хто приймає націоналістичний світогляд, хто готовий до чину в ім'я нації і хто має якості множити стремління нації до влади, той мусить приєднатися до націоналістичної справи. Система спільних дій у вирішальний час має бути переможною.

Орієнтація на традиційні націоналістичні засади і використання ефективних методів політичної боротьби витворить в українському суспільстві ті умови та ідейні впливи, які посприяють загальній націоналістичній революції духу в народі.

З глибинного усвідомлення в усіх верствах українського суспільства призначення України має зродитися новий національний міт — міт третього національного Ренесансу кінця II — початку III тисячоліття (перший Ренесанс XIX ст. — «народники», другий — розстріляний і замордований у 1930-40 роках націоналістичний Ренесанс).

Накреслення глобальних завдань може виховати людину великого розмаху і почувань, підготувати покоління для звершення величних завдань української нації.

«Нація повинна зрозуміти вагу ідеї оборони батьківщини. Бо від того чи великого її усвідомлення залежить життя або смерть державного існування нації. Її воля і розвиток, чи занепад і державна загибель».

Степан Д. Яворський

Тарас ПРОЦЕВ'ЯТ

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ

Закордонна політика кожної держави зобов'язана служити послідовному захистові національних інтересів на міжнародній арені, поглибленню взаємної довіри та співпраці між народами, збереженню суверенності і територіальної цілості держави, забезпеченню гідного місця у світовому співтоваристві, яке відповідало б геополітичному становищу, духовному й економічному потенціалові нації та держави.

Сьогодні, відсвяткувавши четверту річницю нашої незалежності, ми вже можемо підбивати деякі підсумки, аналізувати успіхи та невдачі на зовнішньополітичній арені. Більшість серйозних невдач нашої зовнішньої політики пов'язані, в першу чергу, з відсутністю до нинішнього часу в державних колах України чіткої, тактично і стратегічно вивіреної зовнішньополітичної доктрини світової політики. Це призводить до хаотичності, непродуманості, недостатньої ініціативності нашої закордонної політики, і як результат куці успіхи та серйозні промахи і невдачі. Правда, слід визнати, що не останню роль тут зіграли і внутрішні фактори: постійне політичне протиборство державницьких та антидержавних, комуністичних, проімперських сил, протистояння різних гілок влади, часта зміна урядів, економічні труднощі. Та все ж основна причина — тактичні та стратегічні промахи. Тому спробуємо коротко оцінити зроблене та окреслити важливіші перспективи зовнішньополітичної діяльності нашої держави.

У своїй зовнішній політиці Україні слід звернути особливу увагу на відносини зі своїми найближчими сусідами. Це передусім — країни колишнього СССР та т. зв. соціалістичного табору — Варшавського Блоку.

Без сумніву, наймогутнішим і найвпливовішим сусідом України, ініціатором створення неоімперської структури СНД є Російська Федерація. З нею Україна повинна мати рівноправні та взаємовигідні економічні, політичні та культурні відносини. Але чи є це можливим сьогодні? Адже серед домінуючих версій доктрини зовнішньої політики Росії, якими послуговуються урядові чинники та різні політичні сили, — всі проімперські й немає жодної, яка б передбачала будівництво відносин з Україною на рівноправній основі. За класифікацією українського дослідника Романа Кіся, сьогодні в Росії домінує низка версій зовнішньополітичної доктрини: ортодоксально-імперська — повернення до російської імперії зразка початку ХХ ст., де Україні відводиться роль кількох губерній «Великої» Росії; неослов'янська — «об'єднання слов'янських народів»; неоевразійська — з утопічною ідеєю створення т. зв. «Евразійського Союзу» у складі Росії, України, Білорусії та Казахстану; неосовєтська — повернення до федерального устрою в російськоімперському варіанті; месіянсько-гльобальна — ідея всесвітнього московського панування, базована на багатовіковій традиції московського експансіонізму. Отже, мусимо бути свідомі, що сьогодні в Росії немає жодної впливової сили, яка б не змагала до відродження імперії.

Наведені вище версії зовнішньополітичної доктрини Росії — це не пусте теоретизування. Вони втілюються сьогодні в реальну політику в Чеченській республіці Ічкерія, Таджикистані, Вірменії та Азербайджані, Абхазії та Грузії, Інгущетії та Придністров'ї тощо.

Шалений економічний, політичний, а навіть військовий тиск протягом чотирьох років намагалася Росія чинити і на Україну для того, щоб втягнути нас у чергову імперську структуру. Чи не найнебезпечнішим кроком для нашої незалежності було підписання через кілька днів після всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 року Президентом Леонідом Кравчуком домовленостей про створення т. зв. СНД. І хоч наша держава не вступила ні в економічний, ні у військовий союз в рамках т. зв. «співдружності», в якій Російська Федерація намагається домінувати і диктувати свою волю, але підписання домовленостей про створення координаційних наддержавних структур, про спільну систему протиповітряної оборони, про економічну кооперацію тощо несуть серйозну небезпеку повзучої, на перший погляд непомітної, втрати державності. Більше того, нині активно ведеться робота, щоб втягнути Україну в єдину транспортну та енергетичну систему СНД, що для нашої держави є неприйнятним. Тому в українських інтересах проводити політику на ліквідацію СНД як структури недієздатної та орієнтуватися в першу чергу на будівництво двосторонніх взаємовигідних та рівноправних взаємин з країнами колишнього СРСР, оскільки для нашої економіки важливо не втрачати ринку збуту в новопосталих державах.

Питання економічного унезалежнення України від Росії — також важлива зовнішньополітична та зовнішньоекономічна проблема, особливо щодо енергоносіїв. Пригадаймо лише, як місяць тому введення митних тарифів Росією призвело до різкого збільшення в нашій державі цін на бензину. Тому будівництво нафтового терміналу під Одесою (яке, на жаль, і донині фактично не ведеться) повинно відкрити Україні не лише шлях до нафти арабських країн, але й уможливити транзит її у країни Європи, що значно підкріпить вагу України на континенті.

Не менш важлива проблема нашої зовнішньої політики на найближчу перспективу — поділ майна колишнього Радянського Союзу, з якого, згідно оцінок міжнародних експертів, нашій державі належить більше 16%. Золотий запас та алмазний фонд, нерухомість дипломатичних місій та інших представництв, депозити Зовнішконеомбанку — чому ми повинні задарма все це віддавати Росії? І чому нам сьогодні не поставити питання перед правонаступницею СРСР щодо компенсації рабської праці мільйонів наших співвітчизників, які насильно вивозилися на освоєння дрімучих російських просторів?

Інша проблема — підписання базового договору з Росією, згідно з яким обидві держави визнали б і зобов'язалися б поважати спільні кордони, без чого неможливо розпочати процес делімітації та демаркації кордонів. Територіальні претензії Росії до України (Крим, Донецщина) унеможливають підписання цього договору в найближчі місяці. А Україна, вірна угодам, мовчить щодо українських етнічних земель, які опинилися на території Росії — Вороніжчини, Білгородщини, Курщини, Брянщини, Кубані, Ростовщини тощо. З цим пов'язана і спроба закріп-

лення військової присутності, а насправді окупації російською Чорноморською флотом Кримського півострова.

Угоди в Сочі, підписані нашим Президентом Леонідом Кучмою, хоча і є незначним кроком уперед щодо захисту національних інтересів України — в порівнянні з положеннями угод, підписаних Україною в минулі роки (щодо основної бази російської флоти в Севастополі, щодо статусу російських військ як чужоземних тощо), але абсолютно недостатні для забезпечення нашого суверенітету і територіальної цілісності. Російська Чорноморська флотія в Криму — це, без сумніву, силова основа для подальшого економічного та політичного опанування Криму. Тому наша політична стратегія у відносинах з Росією повинна базуватися на основі твердо відстоюваного принципу: добросусідські відносини можливі лише за умови відмови від імперських принципів політики останньої щодо України, взаємного визнання недоторканості кордонів і повного виведення всіх російських військ з території України.

Тому лише тверда, спрямована на послідовний захист наших національних інтересів зовнішньополітична постава України може пригасити імперські амбіції Росії. Сприятиме цьому й розвиток взаємовигідних партнерських відносин з колишніми республіками СРСР: Молдовою, Азербайджаном, Вірменією, Грузією, Киргизстаном, Туркменістаном та іншими. І, без сумніву, дають надію результати низки останніх візит до цих країн Президента та урядових делегацій нашої держави. Важливим у цьому відношенні стала остання візита української урядової делегації на чолі з прем'єр-міністром Євгеном Марчуком до Молдови, під час якої були обговорені не лише можливості поглиблення політичних та економічних контактів, підписано низку документів, але й наша держава виступила з довгоочікуваною ініціативою бути посередником у переговорах Кишинєва з Тирасполем. Це дуже важливе, оскільки в Придністров'ї живе значна кількість наших співвітчизників, які опинилися в невизначеному становищі.

Не менш важливо розвивати дружні політичні, економічні та культурні відносини із суб'єктами Російської Федерації, а в першу чергу з тими, які змагають до усамостійнення (Татарстан, Інгушетія, Чеченія, Якутія-Саха тощо), та на території яких компактно чи дисперсно живуть українці. З одного боку, це сприяло б послабленню центрального федерального уряду в Росії, експансіоністично наставленого до України, та посиленню суб'єктів федерації. З іншого — вирішенню етнокультурних проблем наших співвітчизників.

Врешті-решт, одним із найнадійніших гарантів суверенності і територіальної цілісності України є забезпечення її обороноздатності, і в першу чергу збереження статусу ядерної держави. В 1992 р. Адміністрація Леоніда Кравчука з легкістю, хоча й під тиском держав ядерного клубу, і найперше Росії, вивела з території України всю тактичну ядерну зброю, яка є дійсно ефективною оборонною зброєю, зброєю ядерного стримування перед можливістю військової агресії Росії. Адже найвищі чиновники уряду Єльцина відкрито заявляли, що вони будуть захищати «рускоязычне населення» всіма засобами, в т. ч. і збройно. Більше того, наша держава не отримала жодної компенсації за ядерну зброю, яка,

згідно з чинним національним законодавством, була власністю України, та вартість якої оцінюється різними експертами в 4-10 млрд. ам. доларів. І це в той час, коли Росія переробляла ядерне паливе з вивезених з України тактичних ядерних набоїв і продавала його Заходові.

Російській дипломатії вдалося переконати західні держави, а в першу чергу США, що Україна не має права володіти, не може обслуговувати і гарантувати безпеку стратегічної ядерної зброї, дислокованої в Україні. Це абсолютно не відповідає дійсності, оскільки найсучасніші твердопаливні ракети СС-24 вироблялися в Україні, а наша держава спроможна налагодити контроль за пусковою кнопкою та забезпечити їх безпечне обслуговування. І видається, що однією з найсерйозніших поразок української дипломатії стали підписання лісбонських протоколів, ратифікація договору «Старт-1», а особливо договору про нерозповсюдження ядерної зброї, та ще й без належних на те гарантій Росії. Це неможливо серйозно сприймати. Під час неофіційної розмови з одним із заступників міністра закордонних справ Великої Британії за кілька днів до ратифікації українським парламентом договору про нерозповсюдження ядерної зброї, мені довелося запитати, чи готові держави НАТО надати нашій державі аналогічні гарантії безпеки, які існують для держав Бльоку. Відповідь була однозначна — «ні». Хоч сьогодні низка держав (Північна Корея, Пакістан, Індія, Іран, Ізраїль, Південно-Африканська Республіка та інші) значно активізували розробку власних ядерних програм і, вірогідно, будуть готові в найближчі роки приєднатися до клубу ядерних держав.

Тому ми мусимо дотримуватися принципу: так, ми за без'ядерну Україну, але в без'ядерному світі. І нашій дипломатії необхідно переконати Захід, що лише ядерна Україна може стати надійним гарантом безпеки Заходу перед можливою агресією Москви.

Значно ефективніше налагоджує Україна конструктивні та взаємовигідні контакти з сусідами на Заході і Півдні, які відчутно активізувалися в останні півтора-два роки. Важливою подією стала активна підтримка Україною ініціативи Туреччини щодо підписання 25 червня 1992 року Деклярації Чорноморської Економічної співпраці (ПАЧЕС). Крім України і Туреччини, підписали Деклярацію та ввійшли до складу Парламентської Асамблеї Азербайджан, Албанія, Вірменія, Болгарія, Греція, Грузія, Молдова, Росія, Румунія. Основними завданнями ПАЧЕС проголошено розширення економічної, торгової, соціальної, культурної та політичної співпраці між країнами — членами ПАЧЕС, що вже дало свої доволі відчутні результати. І що найважливіше — Росія не в змозі, згідно Регляменту ПАЧЕС, домінувати при прийнятті рішень, оскільки має лише 12 голосів, на противагу 48 інших країн. Україна, як і Туреччина, має 9 голосів.

Україні треба активізувати контакти і взаємну співпрацю зі Словаччиною, Польщею, Латвією, Литвою, Естонією, а особливо з Німеччиною. Адже ні для кого не таємниця, що Німеччина була і є природним союзником і стратегічним партнером України на Європейському континенті. Що ж до Румунії, то підписання з цією країною широкомасштабного договору про дружбу та співпрацю ускладнюється територіальними претенсіями цієї країни до нашої держави. Часто чинять перешкоди утвердженню України в Європі та в міждержавних європейських організаціях тради-

ційно промосковськи налаштовані Лондон і Париж. Але природне місце нашої держави — в Європі, і ми переконані, що при зваженій, збалансованій і одночасно активній та ініціативній політиці Україна займе відповідне її потенціялові місце на Європейському континенті.

Зазначимо також, що відбулася певна еволюція відносин між Україною і США, які відзначалися останнім часом деяким потеплінням. Про це свідчить і те, що якщо візита українського Президента до США у 1992 році мала лише робочий характер, а Президента Росії — вважалася офіційною державною візитом, то статус візиту Президента України в минулому році був піднятий також до рівня державної. Але серйозного реального розширення співпраці та надання допомоги і після візиту в Україну Президента США Біла Клінтона ми покищо не відчуваємо, навіть після ратифікації угоди «Старт-1» та договору про нерозповсюдження ядерної зброї.

Позитивно, що Україна постійно розширює доступ до різноманітних міжнародних організацій. Наша держава є однією з членів-засновниць ООН. І оскільки Росія, оголосивши себе правонаступницею ССРСР, перепрала місце в Раді Безпеки ООН, на часі нашої державі ставити питання про розширення Ради Безпеки та забезпечення в ній місця для України.

Багатьох випередила Україна на шляху до світового торгового співтовариства. Вже проведена друга урядова конференція щодо приєднання до Генеральної Угоди з Тарифів і Торгівлі (ГААТТ) і вступу у Всесвітню Торгову Організацію (ВТО), яка об'єднує уже 125 держав. Членство в цій організації матиме для України, на думку більшості експертів, і політичні наслідки, оскільки підносить авторитет держави. Цікаво, що ми на рік обігнали Росію, незважаючи на те, що вона почала процес вступу у ВТО на рік раніше. Більше того, для прикладу, Китай ось уже восьмий рік безуспішно намагається вступити до цієї організації.

Значно активізувалися взаємини України з Радою Європи — авторитетною та найбільш представницькою політичною міжурядовою організацією континенту, до складу якої входять сьогодні 34 країни. Міжнародні та європейські фінансово-економічні структури розглядають приєднання держави до РЕ як показник внутрішньої стабільності і додаткову гарантію захисту власних інвестицій у цю державу.

Повне членство України в Раді Європи надасть нашій державі можливість брати активну участь у виробленні спільної політики європейських країн щодо вирішення проблем, які виникають у процесі розвитку суспільства. Вступ країни до РЕ свідчить про її демократичний вибір, послідовність у проведенні реформ, що спрямовані на зміцнення демократичних інститутів. Саме тому 14 липня 1992 року Україна заявила про своє бажання приєднатися до Ради Європи. Але не можемо не визнати, що процес прийняття України до складу Ради Європи переживає певні труднощі, оскільки остання комісія РЕ, яка була недавно в Україні, знайшла в нас аж 28 порушень демократичних принципів, виконання яких для вступу до РЕ, що заплановано на вересень ц. р., буде перенесено на весну наступного року, але це, впевнений, станеться обов'язково.

Розширюються зв'язки України і з іншими міжнародними політичними, економічними організаціями: ОБСЕ, органами та інституціями Європейського Союзу, Міжнароднім Валютним Фондом, хоча й менш

динамічно після «здачі» Україною ядерної зброї. Серйозно постало останнім часом і питання можливого прийняття України в НАТО, що відповідало б, без сумніву, нашим національним інтересам. Але ця ідея нашою була на шалений опір Росії, та ще не знайшла широкого кола прихильників у США, Франції та Великій Британії.

Хотілося б звернути особливу увагу на низку країн, розширення тісної співпраці з якими має для України добру перспективу на основі спільних геополітичних та економічних інтересів. Це Японія, Південна Корея, Гонконг, Тайвань і Сінгапур. За даними французького економічного інституту INSEE, вони до кінця століття на п'ять пунктів підвищать свою участь у світовому виробництві, досягнувши 27%, і випередять Західну Європу та Північну Америку. Будемо сподіватися, що недавня візита Президента Л. Кучми до Японії — це перша ластівка активізації української закордонної політики у цьому важливому для українських національних інтересів регіоні.

Переконаний — українська дипломатія міцнітиме, в неї вливаються молоді талановиті кадри, українська зовнішня політика ставатиме активнішою та ефективнішою і базуватиметься на принципі: Україна хоче бути самостійною, ні від кого незалежною державою та прагне жити з іншими, як рівна з рівними, але при цьому завжди твердо відстоюватиме та захищатиме українські національні інтереси, свою святу незалежність і територіальну цілісність, відстоюватиме інтереси українців, які живуть за межами нашої держави. І вже в скорому часі Україна займе відповідне їй місце великої європейської Держави у світовому співтоваристві.

Ігор ІСІЧЕНКО

ВІДРОДЖЕННЯ ДУХОВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ: ЦЕРКВА В КУЛЬТУРНОТВОРЧІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

Змагання за державний суверенітет української нації в політичній перспективі націоналістичного руху невід'ємні від ствердження ідеологічно-етнічної єдності й усвідомлення власної ідентичності. Поміркуймо над визначенням націоналізму як політичної ідеології з культурною доктриною в центрі, що належить професорові Лондонського університету Антонові Сміту.

Будівнича сила ОУН і генетично пов'язаних з нею політичних згромаджень полягає в чіткості та переконливості культурної доктрини, покликаної вивільнити й організувати у властивий українській ментальності спосіб творчої інтенції нації на єдино надійному підмуркові Христові віри. Лише в цьому сенсі духове відродження набуває повної визначеності як момент подолання розладу нації та Творця, таїнственного поєднання з Богом у містичному тілі Церкви, відновлення внутрішньої цілісності і гармонії.

Крах імперії зла поставив проблему національного самоусвідомлення перед десятками мільйонів напівасимільованих громадян нашої держави,

котрі вже готові були до плянованої появи у графі «національність» їхніх паспортів запису «совєтський». Ідея власного українства й досі викликає в них відчуття психологічного дискомфорту через порушення позірної стабільності давніх зв'язків, зв'язку «мертвих, живих і ненароджених». Причому цей процес багатьма сприйнято як чинник дезінтеграційний, що породжує розбрат і недовіру. А червона преса, вселяючи картини міжнаціональних конфліктів у покомуністичних країнах, активно підживлює ідеологію етнічного зодноріднення світу.

За цих обставин національно змістовне духове життя може і мусить довести хибність ідеологічного кліше про ворожість націоналізму суспільній злагоді та прогресові. Бо ж саме повновартісні явища культури здатні переконати у плідності національної ідеї як єдиної реальної творчої сили, неспідвладної соціальній кон'юнктурі й агресивним індивідуалістичним і партократичним ідеям. До того ж, феномен національного мистецтва якнайліпше переконує в тому, що тільки пошук неповторної своєрідності національного забезпечує визнання за художнім явищем естетичної цінності для поліфонічної та багатомовної світової цивілізації.

На жаль, система державного протекціонізму та партійної цензури знекровила і zdeформувала українську культуру настільки, що для переважної більшості офіційних її діячів входження до системи вільної конкуренції означало особисту трагедію. У кращому випадку відбувається зміна коду в межах старої моделі мислення, що виключає можливість виходу поза вузькі межі варіювання тривіальних ідей.

Свіжого, плідного, оригінального можемо чекати щойно після приходу нової — принципово нової! — генерації мистців і організаторів культурного життя, турбота про формування якої є нині справою сумління всіх нас. Усіх без винятку, а головну — Церкви. Бо без надійних духовних орієнтирів здібний поет чи художник ледве чи піде далі самодостатнього експерименту і легковажного бешкетування в мистецтві, поступово деградує як особистість серед буряного моря спокус. Душпастирство культури, об'єднання творчої інтелігенції довкола парафій, монастирів, рекольційних центрів, утворення клубів християнської інтелігенції є не мрії та проекти, а невідкладна потреба. Відгукуючись на неї або її ігноруючи, і складають теперішні Церкви різних юрисдикцій свій іспит сумління.

Духова опіка інтелігенції необхідна також для її захисту від старої адміністративно-командної системи. Негнучкість, заостеність мистецьких спілок, бюрократична машина міністерства й управління культури з жорсткою цілеспрямованістю нищать вияви оригінального, нетрадиційного творчого життя. Харківська обласна адміністрація вже закрила часопис «Нова Україна», галерію «Український засів» — єдину національну галерію сучасного мистецтва в місті. У тому ж Харкові поневіряється талановита акторська група під керівництвом Світлани Олешко, бо для неї, відзначеної на всеукраїнському фестивалі, не знайшлося ані кімнатки в палацах і будинках культури, ані доброго слова в рідному Інституті мистецтв. Це тільки найвиразніші приклади з національного побуту столиці Слобожанщини, потенціал якої неспівмірний з теперішнім станом жалюгідного провінційного животіння.

Практика інших регіонів, особливо очолюваних неокомуністичною адміністрацією, не повинна лишати ілюзій щодо спроможности тепе-

рішних владних структур підтримати плідні культуротворчі ініціативи. Не все тут можна пояснити очевидною українофобією та промосковською політичною орієнтацією сучасного чиновництва. Сам прагматизм програми економічних реформ неминуче відтискає культурне життя на далеку периферію урядових зацікавлень.

Годі сподіватися від адміністрації, котру маємо, чогось більшого, ніж спокійне толерування творчих сил, здатних до динамічної участі в процесі духового відродження, а найголовніше — забезпечення пільгового оподаткування і стимулювання меценатства в царині культури. Незалежні творчі спілки, мистецькі об'єднання, добродійні фундації, видавництва, журнали мусять виростати в духово повноцінну, національно зорієнтовану альтернативу віджилому патерналістському офіціозові.

Колись, років шість тому, здавалося, що найповніше репрезентуватиме цей духовий плін відроджена «Просвіта». На жаль, звуження її суспільних функцій, некритичне сприйняття провокативних спроб нав'язування сучасному культурному процесові антихристиянських неоязичницьких інтенцій, апаратні хвороби багато в чому знецінили діяльність «Просвіти» саме там, де вона найпотрібніша, — на Східній Україні. Усе ж «Просвіта» нині асоціюється не так із поширенням ідей Лева Силенка чи підтримкою Валентини Гошовської на парламентських виборах, як із постанями оо. Омеляна Огоновського, Степана Качали, Августина Волошина, з виданням першого Молитовника українською мовою. Це дозволяє сподіватися на оздоровлення програми діяльності «Просвіти» в майбутньому, надання їй концептуальної наповненості і доцільності, чого запорукою є, серед іншого, відмова від погляду на Церкву як на історично передісну етнографічну інституцію.

Говорячи про форми суспільної опіки над релігійно змістовним культурно-національним життям, хотів би звернути увагу на приклади добре вже відомого в Галичині Фонду митрополита Андрея Шептицького та ще молодого Фонду імені Патріярха Мстислава в Києві.

Слід згадати, що в ідеології національного відродження іманентно присутня одна небезпека. Романтичний ореол козацької старовини, носталгічні спогади про сільське безжурне дитинство, протест проти жорстокого й облудного зросійщеного міста, — все це штовхає помітну частину тих, кого молодь уже називає «професійними українцями», у трясовину самодостатньої архаїки. Така форма суспільної патології загалом, здається, відходить у минуле. Але вона залишила важкий слід у дистанціюванні молоді від українства, репрезентованого нескінченними апеляціями до історії, а також всюдисущим фолкльором, далеко не завжди доречним і мистецьки виконуваним. Це наклало відбиток і на бачення в суспільній свідомості Церкви як архаїчної, закостенілої інституції, відвідання якої — обтяжлива данина не зовсім зрозумілій традиції. Цей образ чудово наклався на большевицьке віднесення релігії до пережитків феодального ладу.

І доки ми самі не усвідомимо і не засвідчимо світові вічну молодість, незгасний духовний порив нашої Церкви до Бога, подолання нею часових бар'єрів задля піднесення в понадчасовість — доти темні хусточки і потьмянілі очі наших парафіянок навіватимуть тугу й уподібнюватимуть храми до саду пізньої морозяної осені.

Московська пропаганда активно поширює бачення незалежної України як відгородженої від світу бідної провінції зі спримітивізованими духовими потребами. Націоналістичний рух противники прагнуть зобразити як спробу загнати російськомовного інтелектуала-космополіта в загумінкову стайню з українським кольоритом.

Радий, що Конгрес Українських Націоналістів не дався залучити себе до участі в балаганно-шароварному «Слобожанському Великодні», який нібито навмисне мав засвідчити нездатність українців пошанувати світле Христове Воскресіння чимось більшим за банальний культуртрегерський вояж на Схід з усоте повторюваними гаслами та неодмінним фолклорним декором. Але ж як боляче було вислуховувати перед зустріччю з провідниками Конгресу Українських Націоналістів в Українському культурному центрі Харкова нескінченні «Гоп, мої гречаники»! Ця патологія меншовартості широко пустила корені, й мусується покомуністичною номенклатурою. Так, 9 травня у Чернігові за піснею росіян «Воскресе Россия!», українці заспівали «А мій милий вареничків хоче»!*

Унікальність та універсальність Христової Церкви як чинника культурного поступу полягає саме в тому, що вона забезпечує етнокультурну стабільність і самобутність через збереження візантійсько-українського обряду, а водночас виступає гарантом присутності нації у світовій християнській цивілізації як незамінного і природнього складника. У минулому свідомим і цілеспрямованим витісненням національного обряду римсько-латинським або візантійсько-російським у церковній обрядовості України плекалися відцентрові тенденції. На часі ґрунтовна аналіза спільної літургійної спадщини кирило-методієвської, княжої, могилянської доби, очищення обряду від чужорідних елементів. Такий досвід мають, зокрема, монахи Студитського Уставу, але ще явно бракує його православним Церквам, які на Сході України досі зберігають московську вимову церковнослов'янських текстів, московські святці, хоріві розспіви, фелони, іконописні взірці.

Не можна легковажити загрозою дальшого поглиблення відмін поміж українськими Церквами східного обряду в міру введення до вжитку неузгоджених перекладів богослужбових книг. Суспільна відповідальність гуманітаріїв, особливо філологів, мусить зобов'язати їх жадати від ієрархії негайного створення спільної літургійної комісії, яка б запобігала появі замість спільного служебника, часослова, требника, октоїха, псалтиря та мінеї принаймні чотирьох різних і щораз відмінніших їхніх редакцій.

Усвідомлення власного місця в християнській цивілізації вимагає не декларативних заяв і публіцистичних статей, а ґрунтовних богословських студій. Вони ж, у свою чергу, починаються із засвоєння загальнохристиянської патристичної спадщини.

Знову і знову пригадуємо, що розквітові Київської богословської школи доби митрополита Петра Могили передували київські та львівські публікації творів Отців Церкви церковнослов'янською мовою, опанування українцями мов оригіналу. Російська філософська школа кінця XIX —

* Підкреслення тут наше — Редакція «В. Ш.».

початку ХХ ст. зросла на багатомовних виданнях спадщини святих Івана Золотоустого, Василя Великого, Григорія Богослова, «Добротолюбія», інших фундаментальних текстів зі скарбниці Східної та Західної Церков. П'ять останніх років — час, достатній для очікування коли не наслідків, то бодай зусиль у цій царині. А маємо лише популярні брошури й репринти...

Обмеженість наших можливостей сьогодні мусить коригувати пляни, зосереджуючи на ключових моментах. І як важливо, аби вибір цих моментів визначався не гостро актуальними потребами часу, а відчуттям історичної перспективи! При цьому завжди на чолі пріоритетів мусить стояти виховання, духовна опіка молоді.

Зараз двоє харківських художниць на замовлення нашої єпархії почали підготовку багато ілюстрованого українського молитовника для малюків, видання якого потребує значних витрат, що їх украй небажано перекладати на покупців. Дитячий молитовник неоціненний для гармонійного християнського та національного виховання, але якщо він буде гарно виданий, проілюстрований і водночас доступний за ціною. Тому запрошую всіх включитися до збору коштів на його видання.

Юнаки і дівчата старшого шкільного віку, студенти, наполегливо опановувані тепер коли не авантюристичними сектами, то кримінальними й екстремістсько-комуністичними організаціями, гостро прагнуть зустрічі зі справжніми цінностями, неформального спілкування з Церквою. Ми запланували в Харкові на день Покрови Пресвятої Богородиці провести молодіжне християнське свято «Під Твою милість пристігаємо», де чергувалася б Служба Божа і концерт, зустріч на майданчику і Хресний хід. Запрошуємо приїжджати групи молоді різних конфесій і політичних орієнтацій, об'єднаних вірою в Бога та спільністю українсько-візантійського обряду.

Визнаючи складність стосунків між Церквами в Україні і шукаючи виходу з ситуації, що склалася, як же часто оперуємо виключно політичними чи навіть матеріалістичними категоріями! Ділимо Церкви на національні і чужоземні, з центром в Україні і поза нею, козацькі і уніятські... Пояснюємо внутрішньоцерковні конфлікти підступами КГБ чи особистою неприязню владик. А об'єднання уявляємо цілковито в дусі соборів 1930 або 1946 років: зібрати архиєреїв, пригрозити їм, змусити скласти повноваження предстоятелів, змусити обрати одного провідника й загнати отару вірних до однієї кошари. Та замислімося навіть не над церковно-канонічним, а над моральним аспектом: яка буде користь нації з цієї отари здеморалізованих людей, компроміс яких із власним сумлінням назавжди змусить їх відводити очі вбік від співрозмовника?

Вчитаймося у слова Вячеслава Липинського, що ніби навмисне звернені до нас: «Тільки ж не та релігія й Церква нам у нашій світській боротьбі за Україну допоможе, яка буде найбільше „національна“ та найбільше „українська“ і яка во ім'я „націоналізму“ буде визнавати всіх наших „отаманів“ і толерувати наші руїницькі національні прикмети; ...а та, яка найкраще навчить своїх вірних у їхній світській боротьбі за українську державу виховувати вічні й загальнолюдські закони творчої громадської моралі... Та, врешті, Церква й релігія, що нашу боротьбу за

Україну виведуть з її дотеперішньої безпросвітної егоїстично-матеріалістичної темряви та дасть їй вищу, ідеалістичну, Законом Бога значену печать».

Сподіваюся, ми всі є однозгідні в тому, що лише духово міцна Церква має стати підвалиною новочасної потужної нації. Нації єдиної, свідомої власної ідентичності. Хоч як би нам не хотілося волонтаристськи прискорити процес національного відродження, негайно здобувши єдину Помісну Церкву, здатну очистити душі від большевицького намулу та сферментувати українську християнську націю, реальність охолоджує запал ентузіастів.

І не тому Церква є слабка, що поділена, а тому поділена, що духово слабка!

Тож доки не зміниться внутрішнє життя в кожній з її частин, доки не прийдуть справжні пастирі замість конформістів, здатних щороку зраджувати присягу та змінювати підпорядкування, доки ієрархи не переймуться почуттям власної відповідальності за долю Церкви і не перестануть бути маріонетками в руках урядовців з релігійного департаменту, народніх депутатів чи партійних лідерів, доки парафії і монастирі не повернуть славу осередків духовності — доти ми приречені на занурення в трясовину особистих чвар, гри амбіцій або змагання програм у чарині релігії.

Так, світський політик, націоналіст не може стояти осторонь церковного життя. Але його участь у житті Церкви починається з особистої молитви, розважання над євангельським словом, відвідання недільної Служби Божої, прийняття Святих Тайн, регулярних контактів зі священником.

А відтак — і з допомоги священникові в душпастирюванні та самоосвіті, в підтримці його у хвилину скрути, із залагодження конфліктів у парафії, оборони прав громади перед державою. Вищий щабель — залучення священника до громадського життя як духового авторитету, визначення суспільного статусу душпастиря, котрий би зобов'язував його до відповідальності за кожне слово й учинок, до постійного навчання, ревної молитви.

Нарешті, це пошук кандидатів до духовних покликань, підтримка церковного шкільництва, забезпечення технічних можливостей радіо- і телеєвангелізації, публікацій у пресі, поширення релігійної літератури, власна участь у катехизації.

Я не думаю, що роля вірного Церкви принизливіша за функції її опікуна і покровителя. Навпаки, вибудовуючи здорові субординаційні стосунки в суспільстві, зміцнюючи власним прикладом канонічну дисципліну та жертовно підтримуючи здорові сили в українських Церквах, ми підіймаємося на височінь свідомості християнської місії українського патріота, провідника ідеї духовного відродження нації, а отже її очищення, консолідації та самоусвідомлення.

З нами Бог і Україна!

Станіслав ГУБАР

«ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ: КРОКИ У ХХІ СТОЛІТТЯ»

Однією з найбільш суттєвих ознак ХХ століття є піднесення і крах марксистсько-ленінського трактування шляхів розвитку громадянського устрою. Обіцяний ідеологами комунізму земний рай обернувся політичним і економічним закріпаченням людини (соціальна рівність — привілеями тих, хто узурпував владу і розпоряджався розподілом та реалізацією створених народом благ; прогнозована продуктивність праці — відсталістю праці рабської).

Марксистсько-ленінський соціалізм так і не дав відповіді на основне питання: чим можна замінити рушійні сили капіталістичного господарювання — приватний інтерес та ініціативу.

Крім того доктрина марксизму стала справжньою знахідкою для прихильників реставрації російської імперії. Вона стала теоретичною базою для збереження і зміцнення в ній традицій національного гноблення і авторитарного правління під лоском «найпередовішого» большевицького ладу.

Стара система збанкрутіла і впала. І ми вкотре себе питаємо: «Як відродити Україну?» І ми знаємо, що ключове поняття для нашого відродження — це свобода.

Відродження України можливе тільки на шляху відновлення свободи — свободи нації і свободи людини!

Невід'ємна частина свободи нації і людини — свобода економічної діяльності, як одне з природніх прав, як умова оздоровлення економіки і демократизації суспільного життя.

Україна вступила в пору практичного творення нового для себе економічного ладу, в основі якого лежить приватна власність, свобода господарювання, ринок і соціальний захист.

Що ж ми маємо на сьогодні в економіці України? Її стан можна охарактеризувати одним містким словом: криза.

Основні риси кризового стану економіки такі:

— виснаження продуктивних сил, яке найвиразніше виявляється в застарілості і зношеності основного капіталу та позавиробничих фондів, у значній втраті потенціалу родючості земель, ерозії та забрудненні їх, у вичерпанні найбільш доступних родовищ корисних копалин і джерел сировини;

— відсутність або нерозвинутість найнеобхідніших для незалежної держави складових частин структури народного господарства, обумовлених колоніальним до недавня статусом України;

— надмірна і невиправдана в нових умовах орієнтація господарських коопераційних зв'язків на підприємства Росії і інших новоутворених країн і не використання наявного виробничого потенціалу українських підприємств;

— надмірна мілітаризація і невідповідність сучасним вимогам науково-технічного прогресу наявної структури виробництва;

— екологічне, зокрема радіаційне, забруднення всіх складових частин навколишнього середовища;

— розладнаність всіх систем управління економічними і соціальними процесами в суспільстві.

Криза в Україні породжена як тривалим пануванням командно-адміністративної системи господарювання, так і багатовіковим перебуванням України в колоніальній залежності. Це, в свою чергу, привело до майже повної відсутності надзвичайно важливого фактору для швидкого і успішного реформування економіки — кваліфікованої і патріотично налаштованої національної української (менеджерської) еліти, яка об'єктивно не могла бути зформована в надрах тоталітарно-большевицьких імперських структур. Натомість Україна має ледь перефарбоване вчорашнє колоніальне чиновництво, що в основному залишилось при владі після розпаду ССРСР, яке не здатне чи не хоче здійснити реальні кроки до розбудови незалежної і ефективної економіки новоствореної української держави. Тому реформи йдуть не по добре осмисленому і неухильно виконуваному владними структурами пляні, а під тиском об'єктивних обставин, шляхом стихійної самоорганізації низів.

Життя зупинити не можна. Тому наші реформи все-таки відбуваються. Вони йдуть найнеоптимальнішим, найважчим шляхом. Але вони йдуть. Ідуть незалежно від президентів, прем'єрів, депутатів, міністрів. Суспільство не може дозволити собі на таку розкіш, як жорстка залежність від політичної імпотенції своїх формальних лідерів.

Сьогодні в українській економіці на повну силу починають працювати процеси саморегулювання й самоорганізації. Бо людям треба виживати і жити. Йде стихійна, хижацька, але все ж таки приватизація. Зупиняються підприємства, продукція яких не має попиту або якими бездарно керують. Боляче, але саме таким шляхом іде процес структурної перебудови. Влада нездатна ввести нормальні гроші. У відповідь — доляризація ринку. Сформувалися і діють потужні, неконтрольовані чиновництвом товарні потоки. Мільйони простих людей стихійно, самі собі створюють робочі місця в торгівлі, у сфері обслуговування, сільському господарстві, ремісництві. Сотні тисяч виробничих менеджерів, підприємців своєю волею, талантом, інтелектом, впертістю і важкою працею витягують кожен своє підприємство з комуно-мафіозного болота, всупереч паразитуючій владі. Але це — дика економіка, яка несе в собі не лише благо, але й зло.

До процесів саморегулювання й самоорганізації потрібно додати творче осмислене начало. І Конгрес, як політична сила, повинен нести таке начало, з тим, щоб доступними йому методами корегувати процес економічної відбудови.

Побудову економіки вільного підприємництва ми пов'язуємо з вирішенням проблем соціального становища людей та національно-державного самоутвердження українського народу. Для нас це єдиний, нерозривний процес. Ми виступаємо за соціальну ринкову економіку та економічну незалежність України, за багатокладність економічної системи, рівноправність різних форм власності і конкуренцію між ними, за державне сприяння розвитку малого й середнього підприємництва. Провідну роль у формуванні нової економіки ми відводимо українсь-

кому народові, його найширшим верствам, бо лише вони здатні шляхом самоорганізації й саморегулювання забезпечити себе всім, необхідним для життя. У процесі відродження економіки та забезпечення її успішного функціонування належну роль відводимо також державі, яка повинна зберегти за собою певну невелику частку національної власності, а на решту виробництва впливати економічними методами в інтересах соціальної стабільності суспільства і задоволення стратегічних національних потреб.

На наш погляд, економічна політика Конгресу повинна ґрунтуватися на засадах сучасної соціальної демократії, яка в багатьох країнах опрацювала ефективну систему, що успішно поєднує стимулюючу роль приватної власності й підприємництва з доцільним державним регулюванням розподілу результатів виробництва та з соціальною захищеністю населення від негативних проявів вільного ринку. Держава як великий арбітр повинна захищати ринок від монополізму, а населення — від стихії ринку.

Важливою ланкою соціальної ринкової політики є узгодження інтересів праці й капіталу шляхом належного розподілу доходів між тими, хто вкладає свою працю, і тими, хто вкладає свій капітал. Для цього потрібно розвивати конкуренцію на ринку праці й спрямувати діяльність Української держави на проведення конструктивної антимонопольної і податкової політики, встановлення нижнього рівня оплати праці, типових тарифів і правового захисту всіх суб'єктів ринку товарів, капіталів і праці. Одним з пріоритетних завдань цього напрямку є швидке підвищення частки оплати праці в національному доході України до рівня країн з розвинутою ринковою економікою, тобто з 8–9 до 60 відсотків.

В основі процесів проведення економічних реформ, що мають створити соціальну ринкову економіку, повинні лежати такі принципи: самодіяльність і самоорганізація найширших верств українського народу, утвердження споконвічно властивої йому високої трудової моралі й господарності; державне сприяння процесам економічних реформ, твердість і неухильність у здійсненні назрілих перетворень; поступовість освоєння нових форм господарювання; соціально-історична справедливість у процесі роздержавлення власності; обмеження еґоїстичних намагань як старої компартійно-номенклятурної бюрократії, котра в основному залишилася при владі, так і нових антидержавницьких і антиукраїнських прошарків; економічна безпека Української держави; входження України до світової співдружності економічно розвинутих держав; досягнення високого матеріального добробуту народу на рівні світових стандартів.

Як же досягти поставленої мети? У процесі підготовки до сьогоднішнього зібрання економічна комісія під керівництвом високошановного професора Омеляна Кушпети підготувала концепцію «Економіка України: кроки у ХХІ століття». У цій концепції була зроблена спроба відповісти на питання «Що робити?». Основні думки цього документу пропонуються шановному зібранню.

Перед Україною, як формально незалежною державою, на сьогодні поставили дві великі економічні проблеми стратегічного, доленосного характеру:

1. створення економічної бази для незалежної української державності (ліквідація колоніальної спадщини);

2. подолання економічної відсталості, породженої пануванням комуністичного режиму (ліквідація колоніальної спадщини).

При наявності певних загальних закономірностей кожна державність народжується, розвивається і зміцнюється індивідуально й неповторно. Тому Україна повинна йти своїм шляхом, враховуючи як існуючі реалії, так і міжнародний досвід.

Становлення економічної системи незалежної України повинно зайняти тривалий період, супроводжуватися напруженою працею всіх верств суспільства й завершитися на початку ХХІ століття. Звичайно, можливо на уламках тоталітарного господарства створити ринкове господарство в більш короткий строк. Але воно, очевидно, буде мати всі вади слабкорозвинutoї країни і не дасть бажаного добробуту для народу. Тому ми вважаємо, що розвиток української економіки повинен пройти через такі етапи:

1 етап: «Стабілізація». У цей період повинна відбутися ліквідація колоніального стану в економіці, створена й стабілізована економічна система незалежної Української держави. Можливий термін реалізації — два-три роки. Основним завданням цього етапу повинно бути економічне забезпечення існування української державності, подолання найбільш кричущих економічних наслідків колоніального в недавньому минулому стану України й створення стартової бази для розвитку економіки на наступних етапах.

За цей період потрібно реалізувати загальносистемні заходи по створенню економічної системи Української держави і вдосконаленню системи управління; стабілізувати державний бюджет, забезпечити сприятливі умови інтенсивного розвитку підприємництва, врегулювати проблеми цін і заробітних платень, банкрутств і безробіття. Особлива увага повинна бути приділена проблемі економічної безпеки України і її захищеності від підливних неоколоніалістичних дій з боку україножерних кіл різних країн. Серед них відзначимо: встановлення надійної суспільної контролі за рухом вантажів і робочої сили через кордони України; встановлення надійної контролі за розрахунковими й кредитними операціями всіх банків України з фінансово-кредитними установами інших держав; введення українських грошей і витіснення з обігу долара; розробка й реалізація короткотермінових програм автономного забезпечення народного господарства України продуктами харчування, енергією, конструкційними матеріалами, сировиною, хімічними матеріалами, механізмами й запасними частинами; становлення незалежних від Росії систем науково-технічної інформації, патентування, стандартизації; розробка і реалізація систем внутрішньоукраїнської кооперації в усіх галузях народного господарства з метою підвищення ефективності виробництва й зміцнення економічної незалежності України.

2 етап: «Реконструкція». У цей період повинно відбутися становлення ринкових відносин в Україні. Можливий термін реалізації — паралельно з першим етапом — чотири-п'ять років.

У цей період повинна бути створена база подальшого інтенсивного розвитку економіки Української держави на основі ринкових відносин: завершена приватизація державного майна, завершена земельна рефор-

ма, обмежений монополізм, створений розвинутий ринок цінних паперів, проведені інші заходи по створенню повноцінної ринкової інфраструктури, почата структурна перебудова, вжиті заходи по захисту внутрішнього ринку.

Результатом має стати вирішення стратегічно важливого завдання — перехід від адміністративно-командного до, в основному, ринкового регулювання економічних відносин.

Але побудова ринкової економіки сама по собі ще не гарантує вихід України на достойні позиції у світі. Тому потрібен третій етап.

3 етап: «Розвиток і інтеграція». Паралельно з першим і другим етапами впродовж 15–25 років потрібно вирішити проблеми підвищення ефективності української економіки до кращих зразків і її повної інтеграції в європейське та світове господарство.

Шляхом для цього є оновлення основного капіталу й структурна перебудова, орієнтовані на максимальну інтелектуалізацію суспільного виробництва.

Ми виходимо з того, що лише науково-технічне лідерство може вважатися гарантією довготривалого економічного процвітання. Зараз зовсім небагато країн може дозволити собі на перспективу жити експортом сировини й імпортом технологій. Хоча, звичайно, без опертя на природні системи господарство розвиватися не може.

Тепер наукові дослідження, проєктно-конструкторські розробки, комп'ютеризація, системи зв'язку і т. і. відіграють таку ж роль у функціонуванні економічної структури, яку раніше відігравала енергія. Інформація, а не енергія, стала основним фактором відтворення господарської структури й розвитку. Домінування в галузі технологій пов'язаних з виробництвом інформаційних продуктів у сфері науково-технічних інформацій стало гарантією економічного процвітання. Лідерство в науково-технічному прогресі — це не тільки питання престижу. Це питання свободи й незалежності країни й нації. Давно минули ті часи, коли колоніалізм утверджувався воєнною силою. Сьогодні йде до свого кінця колоніалізм інвестиційний, колоніалізм капіталу. Але поступово набирає силу колоніалізм інформаційний. Символом сили нових колонізаторів є девіз: «Я знаю!». І той, хто не знає, змушений іти в залежність до тих, хто знає.

Ми залишаємо поза увагою розгляд інформаційної експансії в гуманітарній сфері. У виробничій сфері символом експансії є технологія. На світовому ринку вам дуже охоче продадуть будь-який товар, але не новітню технологію. Бо той, хто продає її, продає свою душу, свою суть. Технологія це все! Часи, коли можна було купити необхідну технологію, пройшли. Безглуздо шукати дійсно новітні технології за кордоном. Ви купите лише технології учорашнього дня. Новітні технології, котрі колись розглядалися як вільно обмінювана інтелектуальна власність, все більше стають предметом самоутвердження держав, предметом не тільки економічного, але й політичного тиску. Новітні технології потрібно створювати самим. Та країна, та нація, котра не може це робити — приречена на друго- третьорядну роль у світі.

Виходячи з цих міркувань, ми стверджуємо, що сьогодні перед Україною стоїть гамлетівське питання «Бути чи не бути» не тільки в політичному пляні, але й в інформаційно-інтелектуальному.

Україна має більш сприятливі стартові умови для інтелектуалізації виробництва, ніж багато інших країн, що розвиваються.

Основою для цього є перш за все високий генетичний потенціал інтелекту українського народу, котрий до цього часу не міг бути використаний належним чином на користь України через її колоніальний статус у минулому.

Але, якщо не вжити належних заходів, Україні може загрожувати новий інтелектуальний колоніалізм уже з боку Європи, США, Японії. Україна вже в котрє в історії може стати постачальником сировинних інтелектуальних ресурсів для нових метрополій, може стати знову наймичкою і у власній, і в чужій хаті.

Для уникнення цього Україна повинна тепер на практиці визначити як свій найважливіший пріоритет – розвиток освіти й науки, з тим, щоб на цій базі будувати нову матеріально-виробничу базу ХХІ століття. В іншому разі результатом розвитку буде невиправдане і небезпечне відставання України від лідерів по показникам продуктивності праці і рівня доходів населення.

Виходячи з цього, ми визначаємо як найважливіший пріоритет випереджаючий розвиток науково-технічних структур в Україні. Це передбачає відповідні конкретні заходи в бюджетній, інвестиційній і кадровій політиці, спрямовані на розвиток освіти й науки, формування інформаційних систем і мереж, масове: оволодіння іноземними мовами, обміном кадрами, пошук і придбання патентів і «нов-гав», впровадженню передових науково-технічних ідей в практику.

Іншим важливим напрямком розвитку народного господарства України є боротьба за достойне місце в світовому розподілі праці. Для цього потрібна, з одного боку, концентрація на деяких спеціалізуючих галузях виробництва, а з іншого — підвищення конкурентноздатності продукції.

Серед інших напрямків розвитку економіки України, детально розглянутих у нашій концепції, відзначимо:

- зміцнення економічної й екологічної безпеки;
- формування інфраструктур підприємництва;
- реформування системи економічних відносин і управління виробництвом, у тому числі, процесом приватизації.

Особливу увагу концепція приділяє грошово-кредитній і бюджетній поліції. Головним напрямком тут є:

- забезпечення стійкості грошей, пріоритет фінансової стабілізації, найсуворіша фінансово-грошова дисципліна, без якої неможлива стабілізація і розвиток виробництва;

- ефективний обіг грошей у народному господарстві;
- раціоналізація бюджетної системи (зменшення частки валового національного продукту, котрий проходить через бюджет, диференційоване скорочення витратної частини, підняття ефективності податкової служби, вдосконалення структури податків).

Важливе місце в концепції займають перспективи розвитку окремих галузей народного господарства — паливно-енергетичного комплексу, аграрного комплексу, машинобудування, хімічної промисловості, харчової промисловості. Для кожної з галузей визначені стратегічні, цілком конкретні напрямки розвитку з урахуванням місця України в міжнарод-

ньому розподілі праці і тих змін, що відбуваються в базових економічних і соціально-політичних умовах українського суспільства. Більш конкретно про зміст окремих розділів концепції варто поговорити на секційних засіданнях.

У заключній частині свого виступу хочу висловити деякі міркування про можливі практичні дії Конгресу Українських Націоналістів.

1) Реалізація концепції «Економіка України: кроки в ХХІ століття» (можна використати кодову назву «Кроки») — це завдання не одного Конгресу, а всього українського народу. Виходячи з цього, Конгрес повинен організувати пропаганду своєї концепції як серед широкого загалу, так і серед членів Конгресу і близьких до нього організацій. Україна повинна знати, що націоналісти володіють не лише гаслами, але й мають добре осмислену конструктивну програму роботи.

2) Реалізація завдань концепції вимагає належного кадрового забезпечення, особливо в сфері менеджменту. Україні потрібна маса своїх національно-свідомих і фахово підготовлених менеджерів. Інакше вона й надалі буде конати в руках невігласів без роду й племені. Конгрес уже зробив певні кроки у вирішенні цієї проблеми. Створено наукове товариство ім. Міхновського, ведеться робота по організації учительства й лікарів, і т. і. Але сьогодні цього замало. Ми повинні приділити пильну увагу формуванню менеджерського корпусу. Потрібно створювати громадські структури українських менеджерів і відкривати мережу шкіл.

3) Успіх економічних реформ сьогодні й достойне місце України в світовій економіці в майбутньому, як уже не раз наголошувалося нами, залежить, перш за все, від самодіяльності найширших українських мас. Сьогодні ж ми цим не задоволені. У підприємництві й фінансах в Україні задають тон чужеродні елементи. Словами цьому не зарадиш. Потрібне певне організуюче начало з боку Конгресу для розвитку найширшої мережі українських підприємницьких структур і фінансових установ. Одним із таких напрямків є створення розгалуженої системи кредитних спілок. Бажано, щоб в резолюціях нашого зібрання названі вище моменти були відображені.

Завершуючи свій виступ, хочу висловити сподівання, що розроблена групою фахівців економічна концепція «Економіка України: кроки в ХХІ століття» буде прихильно сприйнята нашим зібранням і стане корисною в практичній роботі Конгресу Українських Націоналістів.

Дякую за увагу.

Слава Україні!

Володимир МАЗУР

ДРУГОМУ ЗБОРОВІ КОНГРЕСУ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

Шановна Президіє! Шановні Делегати і Гості!

Як представник націоналістичної вітки Західньої Діаспори, вітаю Вас на цьому Зборі! Стою перед Вами з почуттям сповненого обов'язку перед Богом і Україною.

Термін «діяспора» — що означає «розсіяння» — був узятий зі Святого Письма. Українська діяспора — це українці, розсіяні по різних країнах чотирьох континентів. Вона почала зростати вже від Першої світової війни і набула нечуваного розміру під час Другої світової війни, коли проходив масовий вихід наших людей з «імперії зла».

Кількість українців у Західній Діяспорі оцінюється на 4 або навіть 4,5 мільйони. Країни їхнього поселення — це Західна Європа, Сполучені Штати Америки, Канада, Південна Америка, Австралія і навіть Нова Зеландія.

За довгі роки перебування в розсіянні Західна Діяспора використовувала кожну нагоду, щоб послужити українській справі. За ініціативою Проводу ОУН постала ціла мережа організацій і установ Визвольного Фронту, які діяли як рушійна сила діяспори, що наснажувала українську спільноту в її праці для України.

Польська, чеська та югославська еміграції ще перед Першою світовою війною (а ізраїльська — перед і під час Другої світової війни) посилено пропагували створення своїх незалежних держав, і вони з часом здійснили свої домагання.

Так було і з українською діяспорою. Вона працювала в умовах свободи в західному світі, змагаючись за правдиве висвітлювання української проблематики, і домагалася створення незалежної Української держави. Вона також навпинно висвітлювала на Заході правдиве обличчя московсько-советського імперіялізму, який існував під фальшивою назвою «СССР», з його гаслом ширення комунізму в інших країнах. В дійсності це була московська імперія, побудована на жорстокому гнобленні немосковських народів, включно з українським.

Другою метою діяспори було зберегти себе як частину українського народу перед асиміляцією і денаціоналізацією серед чужого моря. Осередки Українського Визвольного Державницького Фронту тут стали тією духовою силою, яка завжди була рушійною в усіх починах діяспори.

Москва добре зрозуміла наміри і цілі Західної Діяспори і відразу (як на це вказують тепер частково розкриті архіви КГБ) розвинула колосальну акцію протидії та очорнення української спільноти у вільному світі. На це українська діяспора відповіла організованим протинаступом.

Після Другої світової війни, коли Советський Союз показав світові своє правдиве обличчя, Захід почав прислухатися до голосу діяспори. В парламентах країн вільного світу, включно з американським Конгресом, стали проводитися переслухування про штучний голодомор в Україні 1932-1933 років, про переслідування і нищення духовенства, нищення Церков в Україні, про советську підривну роботу у вільному світі, советське шпигунство, советську «п'яту колону».

З часом Україна перестала бути «незнаною землею» завдяки Організаціям Українського Визвольного Фронту та невтомній праці інших організацій діяспори.

Для приспання вільного світу Москва посилювала свої інтриги, вигадувала різні програми, як, наприклад, «культурний обмін» із Заходом, «боротьбу за мир» тощо. Але Визвольний Фронт завжди розкривав

справжні наміри Москви і вказував на слухний і правдивий напрям постанови і дії діаспори.

По всіх осередках Західньої Діаспори регулярно щорічно влаштовувалися національні свята. На них ми запрошували представників влади і завжди їм роз'яснювали правду про поневолення України, про жорстокість московсько-большевицького ССРСР. Часто представники урядових кіл країн нашого поселення самі брали участь у різних святочних відзначеннях.

Щоб затримувати при українстві молоде покоління, ми масово організовували молодечі організації, як, наприклад, Спілку Української Молоді (СУМ), Пласт, Організацію Демократичної Української Молоді (ОДУМ). По всіх більших осередках були організовані мистецькі, танцювальні, музичні та хорові гуртки, до яких горнулася наша молодь. У кожному з таких осередків ми засновували школи українознавства з навчанням української мови, історії, географії, української культури.

Західня Діаспора протягом десятків років виконувала роль української амбасад, виступаючи від імені України, бо сама Україна, поневолена Москвою, за себе говорити тоді не могла.

Дуже велику працю у вільному світі робила українська англомовна преса, український кватальник у Нью-Йорку, «Український огляд» у Лондоні. Також англомовні «Свобода», «Америка» та «Національна Трибуна» — орган Українського Визвольного (тепер Державницького) Фронту.

Якщо в 1940 роках Україна була ще мало знаною, то в 1990 роках (значним чином завдяки настирливій і постійній праці діаспори), коли була проголошена незалежність, Україна вже була досить відома у світі. Це і спричинилося до того, що вона була визнана 140 державами світу!

Західня Діаспора прийшла на допомогу молодій державі. Сотні людей з діаспори, в тому числі й члени Державницького Фронту, поїхали в Україну допомагати у підготовці до референдуму в грудні 1991 року, до президентських виборів, до виборів у Верховну Раду. Ще інші поїхали в Україну допомагати Батьківщині в її суспільних і господарських справах.

Коли після розпаду ССРСР заявила про себе друга — Східня Діаспора, Західня Діаспора відразу нею глибоко зацікавилася.

Українці Східньої Діаспори десятки років терпіли від жахливого терору та гноблення, жили в умовах ще гірших, ніж українці в самій УССР.

Східню Діаспору, в рамках ССРСР, було просто ігноровано і навіть заперечувано. Українців тероризували та жорстоко російщили, намагаючись включити їх до московської нації. Наруга над Східньою Діаспорою триває і досі у так званій тепер Російській Федерації.

Дорогі Друзі!

Кілька днів тому український народ відзначив четверту річницю проголошення Української держави. За ці чотири роки народ стояв на фронті боротьби за утвердження своєї держави. Невгнuto стояли серед розбурханих вітрів і українські націоналісти, згуртовані в Конгресі Українських Націоналістів.

За минулі чотири роки було зроблено багато, але при цьому слід підкреслити основні труднощі, які переживає держава, і якими мусять зайнятися Президент і Уряд.

Народ очікує від Уряду посилення процесу мовного і культурного відродження. Держава мусить стати в обороні українського народу, подібно, як це вона зробила у випадку національних меншин.

В міністерства культури й освіти повинні прийти люди з українською духовністю та з адміністративними здібностями, щоб провести в галузях культури й освіти не менш радикальні реформи, ніж у господарстві.

Основною підставою держави є її суверенітет. Будь-які договори (чи то Мінський чи Сочинський) не сміють послаблювати суверенітет держави чи її територіальну цілість.

Трагічні події в столиці під час похорону Патріярха Володимира перейшли межі цивілізованого світу, і наша держава втратила на цьому багато. З діяспори були надіслані протести до Президента. Очікуємо тепер його відповіді.

Отже, перед нами стоять ще великі завдання — закріплювати Українську державу, трудитись і жити для неї. Наш шлях повинна і далі освічувати одна велика ідея — ідея збереження свободи для України. Ідея міцної і тривалої української державности — що і є найкращою запорукою життя нашого народу, його розвитку та процвітання.

Бог і Україна — це є наші найвищі вартості. З Богом і Україною в серці ми доб'ємося до верхів'я щастя українського народу, до його повної перемоги!

Слава Україні!

■

Микола МАТВІЙСЬКИЙ

ПРИВІТ ДРУГОМУ ЗБОРОВІ КОНГРЕСУ ВІД ГРОМАДСЬКОСТИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Дорога Подруго Голово!

Шановна Президіє Другого Збору Конгресу Українських Націоналістів!

Високопреосвященні і Преосвященні Владики,

Всечесніші Отці,

Шановні Делегати,

Високоповажані Гості,

Дорогі Подруги і Друзі!

Від імені Організацій Українського Визвольного Фронту у Великій Британії, усього членства та організованої громади у Великій Британії маю шану привітати Другий Збір Конгресу Українських Націоналістів і побажати йому якнайкращих успіхів у нарадах, підбити підсумки з проведеної праці, схвалити належні до часу і вимог постанови та обрати керівні органи на наступну каденцію для успішного завершення статутних завдань.

Між Першим і Другим Зборами Конгрес Українських Націоналістів мав змогу не тільки випробувати свої сили, досягнути певних успіхів, але

й зазнати невдач. З того треба зробити відповідні висновки, щоб бути готовими до наступних виборів і в недалекому майбутньому до виборів нової Верховної Ради.

Щоб досягнути бажаних успіхів, треба йти в народ, освідомлювати його, організувати до боротьби за втримання і закріплення Української Самостійної Соборної Держави.

Нам треба подбати про освідомлення нашої молоді щодо її служби в Українських Збройних Силах, які мусять складатися з патріотичних, морально здорових, добре вишколених у військових школах старшин, підстаршин і вояків.

На молодь взагалі треба звернути увагу вже від шкільної лавки, бо це майбутні громадяни і захисники України. Вихована в українському патріотичному дусі, на християнських моральних засадах та зі знанням нашої славної історії молода людина — це запорука і гарантія здорового духом суспільства і запевнення міцної України.

Українська поліція мусить складатися з високоморальних людей, громадян України, які дбатимуть про лад і порядок у державі та боронитимуть мирних людей від злочинних елементів. Події 18 липня показали наочно, що теперішня поліція є антинародною, вона не має пошани навіть до українського прапора.

Час подумати поважно над мобілізацією наших сил у видавничій справі для розповсюдження наших ідей друкованим словом, а також робити старання, щоб придбати й інші засоби масової комунікації.

Конгрес Українських Націоналістів — це вже велика сила, яка може і повинна використати всі доступні правові основи у приватизаційному процесі та розпочати гуртом творити матеріальні здобутки у формі підприємств, кооперативів тощо. Тут немає місця пасивному спогляданню, як ворожі Україні сили розбудовують для своїх цілей різноманітні підприємства з метою особистої наживи.

Кривавий вівторок 18 липня повинен стати чинником протверезіння і доказом, у якій державі живемо. Коли б'ють одного — б'ють нас усіх! А тому треба змагати до об'єднання всіх українських православних Церков під один Патріярхат і тим поставити міцний духовний мур проти московського нахабства, проти зазіхання на українські святині, проти поневолення Української Церкви. Об'єднані разом українські православні громади творитимуть найбільшу Православну Церкву не тільки в Україні, але й у всьому світі. Цю математику знає Москва, а тому робить усе можливе, щоб не допустити до такого об'єднання Української Духовної Твердині. Конгрес Українських Націоналістів повинен підтримати екуменічні переговори між нашими традиційними Церквами.

І найважливіша справа — російщення України. Проти цієї поведінки московського плянованого і зовсім не приховуваного наступу на нівечення української душі треба організувати всенародній фронт опору. Тут не можуть ділити нас жодні дрібничкові партійні принципи. Кожна, якщо вона українська, партія має у своїй основі державність і соборну самостійність України, ту ж саму символіку і державну мову — українську! Є і Закон про українську державну мову. А якщо так, то треба, щоб

цей Закон діяв, щоб його кожен українець дотримувався і боронив його, вимагав його пошанування. Українська мова мусить бути в урядових установах, в армії, флоті, летунстві та поліції. Судові справи та документація мусять вестися українською мовою, такою ж мовою повинна користуватися й оборона. У паспорттах повинна бути вписана національність громадянина України. Адже громадяни України є живі люди, які мали батьків, від яких народилися. Цього родоvodu не має право відбирати у них ніхто! Конгрес Українських Націоналістів повинен і мусить організувати єдиний міцний всенародній фронт проти явного чи підступного наступу російщення!

Кожен член Конгресу Українських Націоналістів повинен іти за заклик Івана Франка: «Кожний думай, що на тобі / Мільйонів стан стоїть, / Що за долю мільйонів / Мусиш дати ти відповідь!»

Із вірою в Бога і Україну йдімо в народ і ведімо його до перемоги!
Щастя Вам, Боже!

«Відношення до москалів під час визвольної революції має теж відповідати засадам нашої визвольної політики... Конкретніше треба буде розрізняти ... три основні категорії. Перша — це справа тих мешканців України російської національності, які заслуговують на те, щоб їх трактувати як громадян України, на підставі не тільки самого їхнього замешкання, але й того, коли, як і чому вони прибули в Україну, як ставились до українського народу й до справ України в минулому та, що найважливіше, як вони в даному моменті ставляться до українських визвольних змагань і до української держави. Вимога повної лояльності супроти України і її визвольної боротьби стоїть на першому місці. Тим москалям, які відповідають цим вимогам, треба забезпечити і забезпечити повну і всебічну рівноправність у всіх громадських правах та повну свободу їхнього національного розвитку, відповідно до міжнародних засад щодо національних меншин. Це саме стосується інших національних груп в Україні. Участь цієї категорії москалів у визвольних змаганнях на засаді добровільності, чи обов'язкової мобілізації, має мати характер індивідуальний, а не в окремих московських формаціях.

Друга категорія — це москалі з-поза України, головню вояки совєтської армії, які не воювали проти українських визвольних сил. Під час необхідного їх перегрупування... сприяємо творенню з них протибольшевицьких формацій... які повинні чим скорше покинути українські землі... До третьої категорії зараховуємо всіх тих москалів активних чи потенційних ворогів української державності. Діючі ворожі сили треба знищувати й унешкідлилювати доступними... засобами і методами, згідно з міжнародними правилами...»

Степан Бандера-Байлихо. «Перспективи Української Національно-Визвольної Революції», стор. 120-21.

До питань державного будівництва*Василь ПЛЮЩ*

«Я В УКРАЇНУ НЕ ПОЇДУ!»
— категорично заявив Б. Єльцин —
(Думки з приводу тієї заяви)

І хоч навздогін цій безапеляційній заяві Президент Росії, ніби спохопившись, покvapливо докинув усе ж таки напівдипломатичну (бо крізь зуби) фразу: «...при всій своїй повазі до України та її Президента», — від прес-конференції повіяло такою пихатою зневагою, що просто острах узяв за подальші взаємини з великим північним сусідом. А ще як долучити до цього останню російську доктрину, узаконену нещодавно президентським указом, з претенсіями на «провідну роль Росії серед країн СНД», з вимогами до них не укладати ніяких угод між собою та з іншими державами без дозволу Москви, або (ще перед тим) відверту погрозу міністра закордонних справ А. Козирєва щодо «захисту росіян в інших країнах СНД в разі необхідності зі зброєю в руках»...

Що являє собою той «захист», ми можемо пересвідчитися на свіжому, такому кривавому прикладі Чечні. Недарма представники російськомовного населення з Донбасу в інтерв'ю кореспондентові Українського радіо так дружньо, з непідробною тривогою протестували: не треба нас захищати, ми не хочемо другої Чечні!... Може, хоч якось заспокоять їх слова Президента України Л. Кучми, сказані ним кореспондентові німецького журналу «Шпігель»: «Жоден наш політичний крок не спрямований проти Москви. Те, що говорив Козирєв, — просто абсурд. Ми самі спроможні захистити росіян в Україні: вони є громадянами нашої держави, а не Росії». До речі, тут є над чим замислитися і тим «гарячим головам» у Криму, котрі прагнуть будь-що домогтися російського чи подвійного громадянства...

Та якщо висловлювання А. Козирєва, хай і з погрозами, ще якось можна віднести на рахунок недалекоглядності цього державного діяча й політика (з ним це, до речі, трапляється не вперше: пробував уже погрожувати й цілій Європі, ба навіть цілому світові), то Указ є Указ — його не зігноруєш, тим паче, що під ним стоїть підпис Президента могутньої ядерної держави. В 1992 році в Сполучених Штатах Америки мені довелося переглянути десятки газет з одною і тою ж фотознімкою: Б. Єльцин спрагло припав до валізки з «ядерною кнопкою»... Аж моторошно стало від того видовища. Пізніше я не раз згадував те фото: ану, як «під кайфом» йому закортить не на ірландського прем'єра начхати або німецькою оркестрою подиригувати, а відчинити оту зловісну валізку...

Можна лише гадати, що спонукало Президента Російської Федерації до підписання такого указу: гучні провали в міжнародній політиці, які підштовхнули його до «положених» заходів на «підсилення ролі Росії»

(бодай в СНД, якщо не вдається на світовій арені), чи, цілком ймовірно, боротьба за електорат напередодні парламентських та президентських виборів. Одне можна сказати напевне, як підкреслюється в щойно одержаній редакцією «Заяви» Демократичної партії України, що «неоімперська Російська Федерація навіть не пробує приховувати свої далекосяжні плани, відверто плянує відновити своє колоніальне панування на терені колишнього СССР. Плянється щонайширша інтеграція — уже не лише економічна, а й політична та військова — з поступовим і швидким обмеженням, а потім і ліквідацією суверенітету незалежних держав з наступним їх поглиненням». Оскільки той безпрецедентний указ іще ніяк не прокоментовано у вищих ешелонах нашої влади, Демократична партія закликає до пильності і Президента України, і Верховну Раду, і Уряд. І має слухність. Бо чи ж не тому, доводилося чути і від політологів, і від звичайних читачів, саме в ці дні завітав до України О. Лукашенко з Білорусії, щоб прискорити процес такої «поглинаючої інтеграції»? Принаймні, і під час переговорів, і при зустрічах з журналістами він запевняв, що закликав не просто до відновлення Союзу, а й... розширення його за рахунок країн «соціалістичного табору» (!). Цікаво, чи в обозі білоруського президента-ліквідатора були передбачені лопати для викопування прикордонних стовпів?

Та повернімося до безпардонної (а як інакше її назвати?) прес-конференції Президента РФ. Постає запитання: чим же викликав такий гнів у Бориса Миколайовича Президент України Леонід Кучма, з яким, як наголосив сам же таки Єльцин, у нього встановилися «близькі, дружні стосунки»? Та тим, що, виявляється, дуже «погано себе поводить»: мовляв, приймаємо рішення — а він повертається в Україну й не виконує їх, бо «видать, испытывает сильное давление». Що то за «рішення» — гадати довго не довелось, Борис Миколайович тут же й розшифрував: усе зводиться до розподілу Чорноморської флотії (а кореспондентка «Правды» О. Ведіна ще недавно так турбувалася, чи чують шум «чорноморського прибою» за стінами Кремля. — Див. «ЛУ», № 25-26). Як влучно (хоч і гірко) зауважували деякі журналісти, справа в тому, що Єльцину хочеться ділити його «по-братськи, а не по справедливості», його не влаштовують уже навіть оті безконечні поступки, на які весь час ішло керівництво України (і які, звісно ж, викликали обурення в суспільстві, що Борис Миколайович грубувало означив, як «давлення»).

Очевидячки, за отим «праведним» гнівом Президента РФ також відчувається близький подих наступних виборів, прагнення набрати якнайбільше голосів — насамперед поміж шовіністично настроєних співвітчизників. Адже ж не може він не розуміти, що проблема Чорноморської флотії — це (цитуємо коментар прем'єр-міністра України Євгена Марчука за приводу заяви Б. Єльцина на вчорашній прес-конференції) «проблема державної території, суверенітету України і присутності іноземних військ на її території» (на це, до речі, звертають особливу увагу і в Раді Європи). Міністерство закордонних справ України також виступило із заявою, в якій переконливо доводиться, що наша країна ні на йоту не відступила від спільних домовленостей у Сочі. Більше того, не виконує їх якраз Росія, практично не реагуючи на кон-

структивні пропозиції української сторони, порушено навіть домовленість про щомісячні зустрічі глав держав.

Та якби ж оті заяви читалися... А то, схоже, Борис Миколайович ставиться до них, як до... почесної варті в ірландському Шенноні (мимоволі згадується карикатура у львівській газеті «Пост-поступ»): «Вот щас все брошу и пойду (читать)...» А шкода. Приміром, в інтерв'ю Леоніда Кучми для німецького журналу «Шпігель» він міг би вичитати й таке: «Я вважаю, що нині тільки Єльцин може бути Президентом Росії. У край тяжкому економічному становищі тільки він спроможний не допустити розвалу країни...» Або таке: «Якщо на президентських виборах у наступному році він іще раз висуне свою кандидатуру, в нього, на мою думку, будуть хороші шанси на переобрання». Може, ці слова хоч трохи погамували б у нього передвиборну лихоманку?... А, можливо, почитавши, пильніше прислухався б і до здорового глузду, який дедалі частіше прохоплюється у висловлюваннях навіть російських депутатів. Скажімо, для прикладу, в його ж таки недавнього (хоч і відкинутого) сподвижника Г. Бурбуліса, котрий зазначає, що «в Україні завершився період наївного сподівання на диво і розпочався етап конкретних дій з реформування держави», що «Леонід Кучма з кожним днем дедалі успішніше добивається порозуміння і злагоди як з іншими гілками влади, так і з населенням України...» Або в устах не менш відомого М. Гончара, котрий закликає Москву відмовитися нарешті від неоімперського мислення... Від цього тільки виграють обидві країни, народи-сусіди, та й світ у цілому.

Big Pegакції «В.ІІІ.»:

Ці думки з приводу заяви президента Російської Федерації, що він в Україну не поїде, не дивлячись на те, що з повагою ставиться до України та її Президента, ми взяли з 33–34 ч. «Літературної України», як один з мабуть найбезпосередніших доказів скрайно неприхильного, якщо не ворожого наставлення до України найвищого речника російських «федералістів-імперіялістів». Нещодавно сам же М. Козирев мав сказати своєму президентові Єльцину, що наколи він всеж таки поїде в Україну, то він зречеться свого міністерства закордонних справ у його уряді.

Передрукуюючи «Думки з приводу» Василя Плюща, віримо і надіємося, що всі урядові та політичні кола в Україні також звернули свою увагу на цю публічну заяву Президента Російської Федерації і більше не запрошуватимуть його у відвідини в Україну, а рівночасно з цим і самі не повторятимуть і своїх потрібних та непотрібних поїздок до Москви чи в Росію.

Степан СЕМЕНЮК

ПОСТ СКРІПТУМ, АБО ПІСЛЯМОВА ДО 50-ЛІТТЯ

Промигтіли штучні вогні, пролунали мови, — тоді давайте подумаймо. Всі народи відзначають своє визволення від наїзників. Відзначають навіть

окремі події чи епізоди визвольних змагань. Відзначали урочисто в багатьох країнах і визволення від німецьких нацистів, що зовсім зрозуміле.

В Другій світовій війні брали участь понад шістдесят різних країн і ще більше народів. Але участь різних народів держав у подіях цієї війни була різною за кількістю людських жертв, матеріальних втрат, що виявилось і в наслідках війни.

Коли, наприклад, француз святкує визволення Парижу чи Франції, то він знає, що під час війни він був не тільки вояком своєї французької армії, але і союзником великої антигітлерівської коаліції, тобто — був воюючою стороною. Француз свідомий того, що з визволенням Франції від наїзників його країна стала знову незалежною державою, посіла своє почесне місце серед держав-переможців. А ми, українці? Ми в час Другої світової війни були тільки вояками різних чужих армій, які окупували Україну. Україна, не будучи незалежною державою, не брала участі в тій війні народів, затіяній Берліном і Москвою, як воююча сторона; не мала Україна власного війська аж до 1942 року, коли створено УПА. Тому вигнання нацистів, і не тільки їх, з України не принесло нам визволення, як французам, голляндцям та іншим народам Європи... Пам'ятаймо, що війна між Німеччиною і Росією (СРСР) в 1941-1945 роках велася, власне, за панування над Україною (хоч не тільки над нею).

Безперечно і зрозуміло, що нацистів та їх союзників — румунів, мадярів та інших треба було з України вигнати, і хвала тим, хто виганяв завойовників з нашої рідної землі! Але пам'ятаймо, що на місце військ гітлерівської коаліції на нашу землю прийшла російська червона армія, яка не була українською армією, хоч у ній через різні обставини служило багато українців.

Щоб краще зрозуміти наше, України, становище в той час, пригадаймо, що в 1942 році, коли німецький Вермахт рвався до Волги, Москва простягнула Гітлерові руку перемир'я коштом, власне, України. Ось як нас «любив старший брат-визволитель». Сьогодні це забули шановні товариші-русотяпи.

Повернімося ще до передвоєнних років. Відомо, що після Першої світової війни на Німеччину були накладені певні обмеження в мілітарній галузі. А як поставилася до цього Росія Леніна? Згідно з угодою між Німеччиною та Росією в Рапалло з 1922 року, Росія відкрила для німецьких генералів свої школи, полігони, летовища та лябораторії. То на російських летовищах і під російським небом німецькі летуни випробовували свої літаки; в російських військових лябораторіях досліджували німецькі офіцери нову військову техніку, там удосконалював своє ремесло генерал Гудеріан (не в Рязані?). Це ж бо Росія допомогла німецькій армії перетворитись у могутній Вермахт.

А хто напередодні Другої світової війни протягом двох років зміцнював німецьку воєнну економіку українським хлібом, залізною рудою та іншою стратегічною сировиною? Чи не Росія? Отже, Москва завжди трактувала Україну як колонію, якою можна було торгувати. Забули про все це шановні ветерани-комуністи. Коротка в них пам'ять?

Продовжимо про підлу московську політику щодо України. Вже під час війни з України було вивезено в Росію кілька сотень найбільших

промислових підприємств. А скільки їх повернуто після війни? Жодного! Україна після війни відбудовувала свою пограбовану Берліном і Москвою господарку сама власним коштом, коштом своїх жертв. Правда, нам на «поміч» прислано кілька мільйонів російських колоністів на «руководящіє пости», які сьогодні створили проблему «русскаязичного» населення. В той же час — 1945-47 рр. — українське населення в УРСР зменшилося на близько два мільйони. Куди поділися ці українці?

До «здобутків» нових-старих «визволителів» належить віднести вирошення в Україні гібриду: російських комуністів з місцевого населення. Це феномен у світовому вимірі, бо де ще комуністи виступають проти власного народу, проти його культури, мови, проти держави власного народу? На цей ганебний злочин спромоглися тільки «наші» комуністи.

Все це було можливим тому, що Україна після Другої світової війни не стала незалежною державою, а знову залишилася завойованою, стала провінцією Росії. Ось чому відзначення 50-річчя вигнання з України німецьких фашистів не було для нас тим, чим це стало для французів, бельгійців чи навіть поляків, словаків і чехів.

Тому всі країни колишнього соцтабору, щоб довершити своє визволення, у відповідний час зажадали — і домоглися! — виводу з їхніх країн російсько-совєтських військ. А в нас?

І на кінець. Усі країни, позбувшись «опіки» Москви, негайно визнали свої рухи опору проти московських окупантів як національно-визвольну боротьбу народу, а їхніх учасників — комбатантами та признали належні їм права. Не сталося так тільки в Україні, хоч від осені 1942 року єдиним українським військом, яке боролася з усіма тодішніми окупантами України, була Українська Повстанська Армія. Не було тоді іншого українського війська, крім УПА, яка була воюючою стороною, бо воювала за Українську державу, за УССД. Сьогодні визнає це вже світ. Не визнала тільки Верховна Рада України. Точніше, вона визнала слухною тільки боротьбу УПА з німецьким окупантом, але не визнала такою боротьбу з московським окупантом. Чи не є це іронія і трагедія нашої історії? Адже «ветеранами» визнаються в Україні члени кровавого НКВД-КГБ, які вивозили і розстрілювали мільйони людей тільки за те, що вони були українцями і хотіли бути вільними у своїй вільній, незалежній державі.

Коли ж ми всі зрозуміємо нашу трагедію?!

«Бо через кого хто переможений,
того невільник».

2) Петра. 2,19.

30 жовтня, 1994 р.

ПЕРСПЕКТИВИ І ШЛЯХИ НАЦІОНАЛІСТИЧНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

I

Боюся, що висловлюю тривіальні речі, але не омину сентенції «Молодь — майбутнє Держави». Вона є визначальною на кожному ступені розвитку людського суспільства, незалежно від устрою, режиму чи інших частковостей. До неї лише смію додати, що молодь — це також майбутнє нації, та й зрештою, громадянського суспільства, як ступеня державної зрілості.

Большевицька система виховання глибоко усвідомлювала важливість цієї сентенції і доклала максимум зусиль, аби перевести її з площини лозунгової категорії в площину пріоритету своєї державної політики. Кошти і зусилля, яких вимагала ця дія, були ніщо в порівнянні до того, як ця большевицька система полонила дитяче ество ледве не від маминих грудей і контролювала його протягом усього життя через жовтеньяцьку, піонерську, комсомольську, а вишколених — і через партійну організації.

Така політика здійснювалась на державному рівні без уваги на витрати, бо здійснювання того, що «молодь є майбутнім держави», держави большевицької, було беззаперечним.

Здається, беззаперечним це повинно бути і в нових реаліях Української держави.

На четвертому році державности ми на пальцях однієї руки можемо перерахувати закони у сфері молодіжної політики. Чого вартує той факт, що сам Закон «Про молодь» досі відсутній і його аж ніяк не зможе заступити недосконалий Закон «Про соціальний захист молоді». Звичайно, ми звикли до того, що не завжди кількість, у тому числі й законів, у нас є ефективним вирішенням проблеми. Однак той факт, що в ювенальному законодавстві Німеччини нараховується більше 300 законодавчих актів, які вноормовують до рангу державної політики будь-яку сферу молодіжної життєдіяльності, також свідчить красномовно про її важливість. Залиши́мо для дальших роздумів, чи така державна молодіжна політика в Україні є недбалістю, а чи злочином...

Однозначно вималюється тенденція свідомого чи несвідомого поштовху молоді до самореалізації у сфері тіньового, найчастіше примітивно-базарного бізнесу, бандитизму. Проглядається інтерес держави у тому, щоб бачити молодь саме там, а не на бруківці майдану Незалежності.

Нехтування державою молодіжними проблемами змушує братися за їх вирішення громадсько-політичні організації.

Чи ж ефективно це робиться? Зовсім ні. Погляньте на всі масові заходи національного змісту, чи то політичні, чи культурно-мистецькі. Зустрінете суціль сивочолих, що пройшли шлях героїчних змагань і табірних страждань ГУЛАГу. А де ж молода парость нації? Кому вручать сивочолі естафету змагань? На жаль, їх немає, а коли і є, то дуже мало.

В чому ж причина? Чому в молодих серцях не знаходить відгуку свята предківська правда, слава і справа? Я бачу причину в конфлікті модер-

ного з традиціями. Молодому поколінню не чужі традиції нації, до якої вони належать, але їм чужі архаїчні форми їх вираження. Молоді завжди властивий потяг до нових, революційних форм самореалізації. Такий потяг розумів Провідник Степан Бандера, і тому успіх становлення революційної ОУН завдячувався саме молоді, націоналістичній молоді.

Найбільш яскраво такий конфлікт модерного і традицій проявляється в українській культурі: наприклад, у протиставленні гопакowego шароварництва естрадній сучасній українській пісні, в якому б музичному стилі вона не виконувалася. У молодіжних мистецьких заходах ви зустрінете більше нашої молоді та доведете до її свідомості ідеї нації і націоналізму. Тому основним завданням діяльності культурних діячів є проблема інтеграції модернізму і традицій, сучасності і консерватизму. Я б це назвав неоконсерватизмом. Не можна бездарно проєктувати форми і методи національного виховання 1920 років на роки 1990.

Чомусь наші аналітики ще й досі приймають за аксіому большевицьку систему догматизму. Ця аксіома спрацювала на початку ХХ століття, зокрема для утвердження большевизму. У справі виховання молодого покоління большевики, попри критику «гнилого і загниваючого Заходу», запозичили у нього ідею скавтизму та його категорію «піонер». Правда, якщо для скавів вибраним серед вибраних був «піонер», то в большевицькій системі цими вибраними були всі. Большевицька система молодіжного виховання з часом збанкрутувала від догматизму і негнучкості.

Ось це вже ми усвідомлюємо, але аналізу цієї помилки відмовляємося зробити і цим проявляємо свою негнучкість. Большевикам не забракло глуду використати ворожу їм скавську систему виховання для своїх потреб, а нам не стає глуду використати їхній досвід та повчитися на їхніх помилках. І тому повторюємо їх.

Рік 1995 для молоді — це вже епоха поіндустріальних реалій. Зрозуміймо ці реалії. І найвища шана нам, якщо зуміємо їх поєднати з традиціями нашої ментальності і державотворення.

Хотілось би, щоб саме в такому контексті сприймалася негачія молоді до сприйняття національних цінностей і участі в новітніх політичних змаганнях, а точніше — в політичних організаційних структурах, а не в контексті хибних уяв, що молодь — це тільки розваги і нічого путнього. Таке уявлення є відгомном вічного конфлікту поколінь, у якому старше покоління саме себе вважало генератором суспільного прогресу і недооцінювало потенції молодого покоління.

II

Світова історія і досвід вказують: та нація залишає по собі спадок, яка спромоглася покорити вершину свого самовираження — державотворення. Та нація залишає свій слід в історії, яка спромоглася через державу як форму виразити свій потенціал духу і матерії в культурі, науці, господарчі. У противному разі вона ставала продуцентом-рабом цих цінностей для свого господаря — панівної нації.

Одним словом, ті нації належать історії, які є державними. Тому сенсом існування нації в аспекті політичної категорії слід уважати її потяг і боротьбу, безперестанну і постійну, до творення і збереження власної держави.

Держава відрізняється від інших форм людської спільноти усвідомленням свого існування, усвідомленням через творення відповідної організаційної структури. Та для цього потрібна голова, «мислі», як писав Г. Сковорода, інтелект. Збірною формою його є Провід держави, точніше — провідна верства нації, що творить державу. Тому єдиною перспективою націоналістичної молодіжної політики вважаю творення провідної верстви української нації. На жаль, доводиться використовувати слово «творення», бо на кривавих побоїщах і перехрестях історії, а то й на її заболочених місцях, розгубилася наша національна еліта то на поталу крукам, то на перегній вдатнішим сусідам.

Я — противник догматичного консерватизму. Однак не буду виглядати консерватором, якщо процитую Д. Донцова: «Провідна верства — це голова Нації, що дає їй силу». Нічого не додаю, та й додавати не варто. Ці слова виражають перспективу націоналістичного виховання молоді — виховання з неї провідної сили, провідної верстви, а в ній самій — волі бути такою, бо «...причиною нашої недолі є хибі волі» (Г. Ващенко. «Виховний ідеал», ст. 168).

Якщо мовиться про перспективу, то слід виключити прагнення одномоментності її реалізації. Бо нам, спраглим історією, хочеться прискорити біг її коліс і бачити перед собою все і відразу, а то й самообманюватися, видаючи бажане за дійсне.

Напевно, що не сучасна молодь, обпалена тавром большевицького морального варварства, а завтрішня, розкута і не закомплексована в прокрустовому ложі національного нігілізму, стане тією провідною верствою. Моє покоління молодих українців ще вартує стати ґрунтом, але боюсь, що не овочем. Звичайно, говорячи так, маю на увазі ідеальний стан речей, бо зрозуміло, що в бою і стрілець сотником стає.

Коли говорю про віддалену перспективу, то маю також на увазі тривалість процесу організації здорових початків у нації. «Спочатку було Слово. І слово було Бог і від Нього все пішло». У творенні і постійному саморегулюванні національної еліти необхідною умовою існування є традиції. Для цього якраз і потрібен першопоштовх скристалізованого здорового початку. Чи скристалізується він під акомпаніємент самобичування і вічної носталгії за втраченим?..

Нашому менталітетові притаманна аналітика. Її, саму по собі непогану, ми перетворили у засіб самобичування. Кожна нація прагне показати світові все достойне його уваги та своєї власної гордості. Де ж наші ідеали, ким гордитися нам, яким героєм нашої історії, коли його короткий шлях від грішної землі до щита слави проходить через Дантові муки пекла, через муки перемивання «нащадками поганими» всіх його кісточок? І чомусь саме «кісточки погані», а не широку кість виставляємо ми на показ загалові. Хоча здоровий глузд диктує робити якраз навпаки.

У рисах нашого менталітету закладена і пам'ять про славні діяння предків. Але ж це слава предків, а не наша, і ми, невдячні, живемо не своїм власним капіталом. Не звоювавши ще своєї слави, в часи скрути плачемо так над предківською, немов би вона є нашою власною. А може, під цим хизуванням і плачем ховається наше лінкувате безсилля? Пора би вже не тільки на словах проголошувати, але й у житті взяти за

правило, що «...плач не дав свободи ще нікому, а хто борець, той здобуває світ».

Досягнення цілі передбачає багато шляхів. Розмаїття шляхів досягнення націоналістичного ідеалу вимагає досягнути його визначальні риси: шляхетність, мудрість, відвагу. Говорити про шляхетність у світі, полоненому прагматизмом голого інтересу — річ невдячна, однак необхідна. Благородства постави не зовнішньої, а внутрішньої, опертій на високий духовості й безкорисливості, якраз бракує мужам, які нині прагнуть уважати себе провідниками суспільства. Немає значення — чи то суспільства розмірів містечково-провінційних, а чи то суспільства державного засягу.

Вірю у формотворчу силу християнської моралі, яка спроможна прищепити імунітет українському юнакові, чи юначці від пошести поклоніння божкові шкурницького інтересу. Християнство і націоналізм були завжди міцними підвалинами українського незнищеного Духу. Націоналізм немало спричинився до відновлення чистих джерел християнської віри в нашому суспільстві. Християнство було і буде надійною підпорою нації у вихованні її молодого проводу. Його прониклива духовість допоможе знайти Шевченкового «козака серед мільйона свинопасів».

Сучасне посовєтське законодавство розмежувало Церкву і школу в Україні. Однак доцільність використання Церкви у виховному процесі є безсумнівною. Шляхом запровадження навчального курсу «Основи християнської моралі», «Історії релігії», залученням священиків до катехизації в дошкільних закладах та школі, впровадженням інституту військових капеланів можна ефективно виховувати молоде покоління.

Справжня шляхетність немислима і є категорією абстрактно-ідеальною, якщо вона не поєднана з високою освіченістю, мудрістю, розумом. Чи не найперше завдання сьогодні в освітній сфері — добір талановитих, обдарованих особистостей і створення умов для розвитку їхніх здібностей. Створення елітарних навчальних закладів для здібної української молоді є завданням актуальним.

Я з надією чекаю того часу, коли українці в Тюмені, російському Примор'ї або Кубані вимагатимуть відкриття навіть не звичайної української школи, а елітарної гімназії, як це сьогодні роблять росіяни в Івано-Франківську. Будучи далеким від проявів українського шовінізму, я солідаризуюсь з членом французької делегації на українсько-французькому семінарі з проблем управління школою (1-6 грудня 1994 р.) Л. Садулом, який сказав: «Кожен має право вчитися так, як він бажає, але не за рахунок держави». Ці слова — ілюстрація до того, що французька демократія не допускає можливості існування державної системи освіти для національних меншин.

Відвага, мужність — компонент, який цементує спрямованість особистості до осягнення цілі. Маємо прекрасний формотворчий матеріал цієї важливої риси Провідника в історії та сьогодні. Не втрачений ще виховний потенціал живої нитки традиції новітнього державотворення, національно-визвольної боротьби ОУН-УПА. Пошуково-пізнавальні програми для молоді, як, наприклад, «Чорний ліс», яка проводиться на Івано-Франківщині та ще й з залученням українських молодечих організацій (Пласту, СУМ та ін.) повинні принести очікуваний виховний результат.

Досвід організації відомого вже в Україні спортивно-молодіжного Товариства «Тризуб» ім. С. Бандери чи спортивно-атлетичних клубів, як на Івано-Франківщині «Звитяга», показують, якою школою гарту може стати додоре організована молодіжна структура.

Висловлю власну думку, що основним засобом формування всіх трьох головних рис провідної верстви серед української молоді є проведення націоналістичних таборових вишколів з програмою комплексного впливу на фізичні, духові та розумові якості юнака. Висловлюю це судження на основі власного досвіду участі в численних пластових таборах і практичного проведення націоналістичного молодіжного вишколу «Ідея до Чину» в жовтні 1993 року в Яремче.

Зауважу, що всі висловлені в цій статті ідеї знайшли своє відображення в регіональній програмі «Освіта Прикарпаття», яку намагатимемося реалізувати.

Автор цієї статті є також депутатом Обласної Ради і Заступник начальника Обласного управління освіти.

Едіт БОГАЦЬКА

ДО ВАЖЛИВІШИХ ЗОВНІШНЬО-ПОЛІТИЧНИХ І ГОСПОДАРСЬКИХ ПИТАНЬ

Перші кроки до українського фондового ринку

Верховна Рада ухвалила концепцію функціонування та розвитку фондового ринку в Україні. Над її створенням працювали народні депутати, співпрацівники КМУ, Міністерства фінансів, Національного банку, Фонду державного майна, члени Комісії з цінних паперів, суб'єкти фондового ринку, експерти.

З критикою деяких положень концепції виступила депутатська група «Реформи». Вона виступила проти первинного розміщення цінних паперів на фондовій біржі. У цивілізованому світі первинне розміщення відбувається на позабіржовому ринку, а на фондовий ринок допускаються акції лише тих товариств, які підтверджують свою стабільність. Щоб не підірвати довіря до українського ринку, первинне розміщення краще було б заборонити.

Опоненти висунули контраргумент: «Нині Фонд державного майна виставляє акції підприємств, що приватизуються. Це є первинним розміщенням, і якщо від нього відмовитися, ФДМ буде практично відірваний від роботи на фондовій біржі».

Група «Реформи» наполягала на відділенні банківських операцій з фондовими цінностями від операцій з кредитними ресурсами, щоб не допустити маніпулювання ними. Саме це було однією з причин кризи 1933 року в США: тоді половина банків припинила своє існування саме через махінації під час переливання інвестиційних коштів в кредитно-грошові та навпаки. Але й ці зауваження були відкинуті.

Залишається сподіватися, що при створенні проєктів законодавчих актів з питань функціонування та розвитку українського фондового ринку депутати повернуться до цих зауважень і врахують їх, адже концепція — це не перелік законів, а напрямок дії.

Одвічне питання — хто винен?

Невідворотність сезонних змін у природі, а зокрема наближення зимових холодів, змусила народних депутатів розглянути становище у паливно-енергетичному комплексі України (ПЕК).

А ситуація тут критична: не надійшли необхідні кошти і, як наслідок, на електростанціях не відремонтовано обладнання та електричні мережі. Із заяви міністра енергетики Шеберстова випливає, що галузь не готова до осінньо-зимового періоду: запаси мазуту на електростанціях складають 20% від потреби, вугілля 50%, у газосховищах замість необхідних 17,5 млрд. кубометрів газу є лише 6.

Для нормальної роботи ПЕК в осінньо-зимовий період треба майже 110 трлн. крб. Таку суму було б накопичено, якби, у відповідності до 37 статті Закону України «Про державний бюджет на 1995 рік» (ухваленого в квітні цього року), вчасно було створено Стабілізаційний фонд ПЕК.

Для цього статтею передбачено ввести: а) акцизний збір у розмірі 15% від оптово-відпускної ціни на бензину та дизпальне, що реалізується на території України суб'єктами підприємницької діяльності всіх форм власності; б) відрахування в розмірі 5% від обсягу реалізованої продукції підприємств металургійної і хемічної промисловості та електроенергетики (без атомних станцій) з віднесенням їх на собівартість продукції. Кошти Фонду мали бути перш за все спрямовані на стабілізацію вугільної промисловості. Динаміка «розвитку» вугільної промисловості має такий вигляд: у 1991 році було видобуто 130 млн. тонн вугілля, у 1992 — 126, у 1993 — 116, у 1994 — 94. Цього року очікується не більше 83 млн. т., а наступного, якщо ситуація не зміниться, обсяги впадуть до 45-50 млн. тонн. Про яку енергетичну незалежність держави може йти мова у цій ситуації? Природного газу в Україні замало. Нафти також. Єдиний надійний енергоносієй — вугілля: його запасів вистачить на 300 років. Тому Фонд, який мав скласти 137 трлн. крб., дав би урядові можливість більш-менш нормально фінансувати і вугільну промисловість, і ПЕК у цілому. Проте його не створено.

37 статтю парламент розглядає уже вчетверте, і щоразу депутати спотикаються на одній проблемі: введення в дію статті призведе до підвищення цін, а в першу чергу воно впаде на плечі аграрно-промислового комплексу та автотранспорту. Тому уряд запропонував новий, більш м'який варіант: відрахування у розмірі 15% брати з бензини та дизельного пального, реалізованого в роздрібній торгівлі, а 5% — від експорту металобрухту, карбаміду тощо (тобто тих товарів, які мають високу експортну ефективність).

Ухвалено закон про боротьбу з корупцією

Про корупцію і пов'язану з нею організовану злочинність в Україні говорять давно і багато. Розгул чиновницької та посадової корупції, зловживання, перевищення службових повноважень у корисливих цілях

є постійною темою не лише засобів масової інформації, але й найвищих керівників держави. Проте правового механізму для упередження, неутралізації та ліквідації цих явищ не було.

П'ять місяців тривала робота над розробкою такого закону, який би максимально охопив увесь комплекс проблем, пов'язаних з корупцією та організованою злочинністю. На всіх стадіях розробки проєкт надсилали на експертизу до МВС, СБУ, Генеральної Прокуратури, Верховного Суду. Отримано експертні оцінки фахівців, переважно з тих країн, які мають добре опрацьовану правову базу. Їхні зауваження та пропозиції були враховані у законопроекті.

Народний депутат Михайло Ратушний, один із авторів закону, у розмові з кореспондентом УІС розповів, що, на його думку, створено всеохоплюючу систему законодавства в частині боротьби з корупцією та організованою злочинністю: «Зрозуміло, що ідеальних законів не буває. Але я думаю, ми врахували якнайбільше. Я впевнений, що прийняття цього Закону можна віднести до значних досягнень Верховної Ради».

Закон передбачає багато новацій. По-перше, це буде закон прямої дії, тобто всі правові норми визначено безпосередньо в самому документі, щоб уникнути створення підзаконних актів, які часто дають можливість обійти «незручні» норми закону.

По-друге, він накладає жорсткі обов'язки на державних чиновників, тобто на те середовище, де зароджується корупція. Окрім переліку діянь, які закон відносить до корупційних, в ньому визначено відповідальність державних службовців за вчинення корупційних дій. Таким особам у майбутньому забороняється обіймати державні посади; протягом 5 років забороняється балотуватися до Верховної Ради та до Рад усіх рівнів. А щодо депутатів передбачено дострокове припинення депутатських повноважень. За менш тяжкі порушення визначено адміністративну відповідальність у вигляді штрафів обсягом у 25-50 неоподатковуваних мінімальних зарплат і звільнення з посади.

Ухвалення цього закону вносить зміни в законодавство про державну службу, пенсійне забезпечення тощо. Наприклад, «Державний службовець, звільнений у зв'язку із засудженням за умисний злочин, позбавляється права одержання пенсії». У таких випадках пенсія призначається на загальних підставах.

Цей закон застосовується до кожної категорії посадових осіб, діяльність яких регулюється спеціальним законодавством: до працівників прокуратури, СБУ, міліції, судів тощо.

Слабким місцем закону є надто малий розмір фінансових санкцій — 50 неоподатковуваних мінімальних зарплат. І друге — слабо розроблено механізм контролю за його виконанням. Парламентська комісія не складає з себе обов'язку постійно тримати діяльність цього закону в полі зору, але, без сумніву, це має стати першочерговою справою всіх органів державної влади.

Нові проблеми валютних шахраїв

Міністерство юстиції подало на розгляд Верховної Ради проєкт закону про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Карного кодексів України про посилення відповідальності за пору-

шення законодавства про валютне регулювання. Зокрема, Кримінальний кодекс доповнюється статтею, що встановлює склад злочину при порушенні операцій з валютою і визначає кримінальну відповідальність у вигляді позбавлення волі, конфіскації майна та притягнення до примусових робіт. Посилюється також адміністративна відповідальність: штрафні санкції за порушення цих операцій становитимуть 20-30 посадових окладів (замість 10). Введено нову статтю про незаконне відкриття або використання валютних рахунків за межами України, а також кримінальну відповідальність за ухилення юридичних осіб або громадян, яким надано право мати валютний рахунок за кордоном, від повернення в державу валютних коштів. Ці зміни й доповнення викликані комплексом урядових заходів щодо повернення в Україну валютних цінностей.

Вводячи таку норму, очевидно, не обійтися без співпраці з іншими державами, які б допомагали у віднайденні незаконно відкритих рахунків та у викритті правопорушень.

Саме для того, щоб уникнути такої ситуації, Україна приєдналася до шести європейських конвенцій, що стосуються проблем відмивання грошей, а з кількома країнами інших континентів встановлено двосторонні угоди.

Закон було розроблено міністерством юстиції спільно з Верховним Судом України, Генеральною Прокуратурою, МЗС, СБУ, Національним банком, а також за участю народних депутатів — членів комісії з питань законності і правопорядку. Введення цього закону сприятиме надходженню валюти у державний бюджет. Безпосередньо введення кримінальної відповідальності не зможе поповнити бюджет. Вона відіграватиме ролю фактора стримування.

Заступник міністра юстиції Сюзанна Станік, яка доповідала депутатам про зміст і функції нововведень, повідомила, що зараз ніхто не знає, скільки рахунків, на яких є державні валютні кошти, відкрито за кордоном. Тобто підстав для прийняття такого закону досить.

Закон був затверджений народними депутатами у першому читанні і стане чинним з моменту опублікування в пресі.

Закон створює правове поле, в якому мусять діяти українські підприємці та банкіри. Закон позбавляє їх можливості безкарно маніпулювати державними коштами. Наскільки він буде ефективним, залежатиме від багатьох людей, особливо від податкової служби, міністерств закордонних справ і зовнішньо-економічних зв'язків, СБУ та інших, які мають контролювати операції з валютою. Проте відомо, що в цих структурах, поруч із чесними працівниками, є багато таких, до кого спритний шахрай може знайти відповідний «підхід». Щоб зменшити для чиновників можливість прийняти спокусливу пропозицію, розробляється ще один важливий закон, і разом вони сприятимуть створенню більш здорової атмосфери в українському бізнесі та економіці. Мова йде про Закон України «Про боротьбу з корупцією», який також недавно був затверджений Верховною Радою.

Стосунки між Україною і Угорщиною розвиваються успішно

У дні 12-13 жовтня 1995 року Україну відвідала з офіційною візитою відвідала делегація Державних Зборів Угорської Республіки, очолювана

головою Зборів Золтаном Галом. Угорські парламентарі зустрілися з Президентом України Леонідом Кучмою та головою ВРУ Олександром Морозом. Золтан Гал виголосив промову перед депутатами українського парламенту, а 13 жовтня разом із українським колегою відбув пресову конференцію.

У промові перед українськими парламентарями Золтан Гал запевнив народніх депутатів, що на міжнародніх форумах Україна, як і раніше, може розраховувати на співпрацю з Угощиною, а відносини, які склалися між парламентами, можна назвати показовими. За приклад можна взяти взаємодію у вирішенні прикордонних стосунків; творення законодавства з питань національних меншин; організацію спільного Інформаційного центру.

На пресовій конференції Золтан Гал зупинився на ролі опозиції в угорському парламенті. Він підкреслив, що опозиція не тільки не перешкоджає роботі уряду, а навпаки — допомагає. Завдання опозиції, зокрема у сфері державної політики, полягає у створенні альтернативної програми, а виборці мають потім вирішити, кому віддати перевагу.

Угорське законодавство гарантує національним меншинам право і можливість зберегти свою колективну та індивідуальну ідентичність. Національні меншини можуть створювати національне самоврядування — в межах окремого населеного пункту та на державному рівні. На жаль, українська національна меншина перебуває покищо на рівні товариства. Це пояснюється відносно невеликою кількістю українців в Угорщині.

Останнім часом у Закарпатті поширюються чутки про запровадження візового в'їзду до Угорщини. Стосовно цього З. Гал заявив, що Угорщина не має наміру створювати візовий режим там, де його не було дотепер. На кордоні Угорщини й України склалося дуже важке становище: недосконалість перепусткової системи перешкоджає розвиткові нормальних економічних стосунків. Уже існують конкретні домовленості в цій сфері, хоча й не вирішено остаточно проблеми мосту поблизу Чопа — треба або розширювати існуючий, або будувати новий. Окрім того, значно ускладнює ситуацію пересування злочинних елементів через кордон. Дуже важливо домовитися про співпрацю прикордонних служб, щоб ефективно запобігати цьому.

На запитання, чи є суперечності, розбіжності або взаємні претенсії на шляху двосторонніх відносин, О. Мороз відповів, що розбіжностей немає, навіть у такій делікатній сфері, що пов'язана зі злочинністю. «Ми переконалися, — зауважив він, — що це не наші люди їздять, а чужі. Для нас і для сусідів проблема ця існує, але це не тільки наша проблема, вона стосується усієї Європи, і треба добиватися, щоб матеріальні витрати, пов'язані із зупиненням злочинного валу, несли не тільки наші дві країни, але й інші країни. Одне з найскладніших питань у стосунках між державами — це питання кордонів. З Угорщиною у нас з'ясовані всі нюанси».

Сферами співпраці О. Мороз вважає економіку, зокрема створення спільних підприємств; регіональні стосунки; проблеми національних меншин; обмін інформацією; адаптацію законодавства до європейських стандартів; розробку законодавчої бази спеціальної економічної зони.

Продовжуючи тему двосторонніх стосунків, З. Гал заявив, що стосовно стратегічних цілей розбіжностей між Угорщиною та Україною не було ніколи, немає їх і сьогодні. Обидві країни мають намір брати участь в інтеграційному процесі, який відбувається в Європі, адже будь-яка держава зацікавлена в тому, щоб сусідня країна була стабільною.

Зустріч в Науковому Товаристві ім. М. Міхновського

На недавньому засіданні Київського осередку Товариства ім. Міхновського відбулася зустріч членів Товариства з доктором Григорієм Васьковичем, професором Українського Вільного Університету в Мюнхені. Д-р Г. Васькович висловив свої погляди на завдання Товариства, поставивши в центр уваги проблему політичної освіти молоді. Політична освіта має стати головним завданням Товариства, яке прийняло за свого патрона М. Міхновського.

Прийчину низької національної свідомості і малу зацікавленість молоді політичною освітою д-р Васькович пов'язує з відсутністю національної української школи. За часів СССР була фактично чужа школа і вона ще й досі залишається такою. Без політичного розуміння національних проблем молодь не має бажання брати участь в політичній праці.

Що ж то є політична освіта? Коли про неї говорити загально, то це вироблення у людини самостійного мислення і потреби діяльності на користь держави і того народу, часткою якого вона себе вважає.

Загально беручи, в системі політичних наук можна визначити три головні ділянки: наука про конституцію, уряд та адміністрацію держави; наука про зовнішні стосунки між державами і про міжнародні організації та наука про політичні ідеї і теорії, що є носіями кожної політичної дії.

Політична освіта починається від усвідомлення і вивчення національних проблем, тобто від усвідомлення того, що розуміється під ідеологією, або, за словами Шевченка, «під нашою правдою», та що розуміємо під ідеями, які входять у систему нашої ідеології.

Успішне навчання молоді у ділянці політичної освіти можна досягнути лише шляхом особистої праці. Передумовами такого навчання є відповідне організаційне об'єднання у студійні групи і створення навчальних програм. Основою навчання має бути особиста праця кожного члена групи, а підсумками — спільне обговорення опрацьованого матеріалу, передусім на форумах студійних груп, а згодом на відповідних конференціях, де доповідачами були б члени гуртків.

Дальні офіційні виїзди Президента України

Як повідомили на зустрічі в Адміністрації Президента, 21-24 жовтня Президент України Леонід Кучма перебуватиме в Нью-Йорку, беручи участь у відзначенні 50-річчя Організації Об'єднаних Націй. 22 жовтня він виступить там з доповіддю. Його виступ буде другим після Президента США Клінтона.

Окрім участі в роботі ООН, Президент Л. Кучма матиме двосторонні зустрічі з главами різних держав, з представниками фінансових і ділових кіл США. Він відвідає Колумбійський університет; відкриє приміщення

постійного представництва України при ООН. Плянується велика пресова конференція та інші зустрічі з пресою.

Від 21 жовтня до 1 листопада Леонід Кучма перебуватиме з офіційними візитами у Бразилії, Аргентині та Чилі. Це будуть перші офіційні візити глави Української держави до цього надзвичайно важливого регіону.

Як повідомив перший заступник міністра зовнішньо-економічних зв'язків і торгівлі Подолєв, з економічної точки зору наступні візити Президента надзвичайно перспективні. Адже ці країни є фактичними лідерами на американському континенті. Вони мають найвищі показники темпів економічного розвитку. Зокрема, Бразилія посідає друге місце після США за обсягами зовнішнього товарообігу, а Аргентина, яка донедавна мала інфляцію на рівні 5 тисяч відсотків на рік, знизила її до одного відсотка щомісяця.

Бразилія зацікавлена у співпраці з Україною в галузі освоєння космосу. Вона висловила бажання використовувати на своєму космодромі українську ракету «Зеніт» для запусків супутників. Бразилія починає здійснювати програму господарського освоєння басейну Амазонки. Україну запрошено взяти участь у цьому ділі. Бразильці зацікавлені в українських річкових і морських кораблях, понтонних переправах, пересувних електрогенераторах та ін.

Бразилія зацікавлена у співпраці з Україною в будівництві залізниць. Це надзвичайно вигідна пропозиція, оскільки Україна може постачати рейки, локомотиви тощо.

Посадник Сан-Петербургу на відвідинах у Києві

У середині вересня 1995 року до Києва несподівано завітав Анатолій Собчак, відомий політичний діяч часів перебудови, нині — мер Сан-Петербургу. Не вдаючись до надто віддалених ретроспекцій (а пан Собчак дуже гнівався на українців, коли вони проголосили незалежність і був активним противником української самостійності), пригадаймо його висловлювання десь рік тому, коли, з характерною «собчаківською» експресією, він попереджав усіх і кожного, що Україна, володіючи атомною зброєю, неодмінно і в найкоротший час нею скористається.

Під час зустрічей у Києві посадник Сан-Петербургу не раз апелював до «спільного походження російського та українського народів», тісних зв'язків в усіх сферах життя, а особливо підкреслював, що розрив економічних зв'язків між двома державами завдає великої шкоди обома країнам. «Ми народи, які мають спільне коріння, а оскільки ми близькі сусіди, у нас не лише минуле, але й майбутнє спільне. Я приїхав до Києва, щоб постаратися на прикладі Сан-Петербургу створити модель нормальних російсько-українських відносин. У мого міста немає жодних політичних розбіжностей з Україною», — наголосив А. Собчак в інтерв'ю українським журналістам. Згадавши проблему розподілу Чорноморської флотії, А. Собчак заявив, що вона взагалі не повинна стояти на порядку денному: «Це цілком большевицький підхід — ділити те, що тобі не належить: ЧФ — флота колишнього СРСР, тобто третьої держави, якої вже не існує. Якщо прийняти цей постулат, тоді можна легко вирішити це питання».

Нині у Сан-Петербурзі мешкає понад 130 тисяч «чистих» українців, а українські корені має принаймні половина мешканців північної російської столиці. Проте тут давно не бачили українських фільмів, не чули українського співу, не відбувалося малярських виставок, спільних спортивних змагань тощо. Трохи краще йдуть справи в економічній сфері. Більше ніж 300 підприємств Петербургу мають коопераційні зв'язки з Україною. У 1994 році експорт товарів в Україну становив близько 400 тис. доларів, а за перший квартал 1995 р. він зріс у 6 разів. У традиційному серпневому петербурзькому ярмарку вперше за три роки взяли участь українські фермери. «Я не бачу для Росії більш пріоритетної держави, включаючи США чи Китай, ніж Україна. А в галузі економіки немає такої проблеми, яку ми не могли б вирішити. Я задоволений підписаною з українським Прем'єр-міністром угодою про торговельно-економічну співпрацю між Сан-Петербургом і Україною, в якій зокрема узгоджено поставки 100 тисяч тонн зерна до Сан-Петербурга.

«Перед поїздом у Україну я говорив з Борисом Єльциним, і він підтримав мої слова про те, що Росія ніяких політичних, територіальних чи будь-яких інших вимог до України не висуває і не ставить під сумнів українську державність», — сказав А. Собчак.

Важко сказати, які слова А. Собчака є насправді щирими, а які вимовляє він як політик. Але стосовно того, що Україна завжди була традиційним постачальником харчових продуктів (і до того ж, дешевих), сперечатися годі. «Голод не тітка» — нікого не жаліє, а російським шовіністам їсти також хочеться. А де ж брати харчі, як не у «традиційного постачальника»?

Нічого конкретного про умови придбання українського хліба для Сан-Петербурга А. Собчак не сказав, обмежившись зауваженням про те, що петербуржці готові на зустрічні поставки — хемічних добрив, техніки та ін., але підкреслив, що жодних перешкод або ускладнень при підписанні угоди не виникло. Тобто хліб не лише придбано, але ще й недорого. Залишається тільки сподіватися, що українські чиновники не віддали його за безцінь, як це часто бувало в недалекому минулому, адже Росія також перебуває нині у скрутному становищі і хоча б через це не повинна нав'язувати Україні своїх вимог, а українці не на будь-які умови мають погоджуватися.

Анатолій Собчак повідомив, що незабаром у Петербурзі буде встановлено пам'ятник Тарасові Шевченку, а один з центральних майданів міста носитиме його ім'я. Незабаром мають відбутися також Дні української культури і ретроспективний показ українських кінофільмів.

Наталка ПРУДКА

ДО ПИТАНЬ І ПРОБЛЕМ ГОСПОДАРЧО-ЕКОНОМІЧНИХ

Енергетичні проблеми України

(УЦІС) 30 вересня завершився тижневий «Public Tour», організований Міжнародним центром «Енергетика й інформатика — 21 століття».

Українські журналісти разом з народними депутатами, представниками уряду та різних міністерств зустрілися з діловими та владними структурами Запоріжжя, відвідали атомні електростанції в Енергодарі на Запоріжжі, в Південноукраїнську на Миколаївщині, а також мали нагоду в місті Марганці побувати в кар'єрі з видобутку марганцю, який є одним з найважливіших компонентів при виплавці сталі.

Енергетична криза боляче вразила гірників Марганця, яким різко обмежено подачу електроенергії, в той час як гірничо-збагачувальний комбінат в усі часи працював цілодобово. Непомірні податки, на які найчастіше нарікають виробники, не дають змоги підприємствам розвиватися, що змушує їх навколішки випрошувати у влади кошти на реалізацію проєктів. Однак, віддаючи в загальний «казан», тобто поповнюючи державний бюджет, більшість міст України практично втратили надію централізовано отримати кошти для своїх потреб.

Протягом зустрічей найчастіше лунали благання виробників до урядовців та народних депутатів не заважати їм працювати, наголошуючи при цьому, що фінансова допомога їм не потрібна.

Відбувся «круглий стіл» у Запорізькій державній адміністрації.

Повідомлення заступника голови обласної державної адміністрації Володимира Пекінера насторожували масштабами енергетичної кризи в Україні: з п'яти енергоблоків на Запорізькій АЕС, кожен з яких здатен виробляти мільйон КВт-год., працює лише 2, бо споживачі досі не заплатили за спожиту ще в травні електроенергію.

В скрутному становищі Запорізька тепла електростанція, запасів вугілля на якій залишилося 40 тис. тонн, — це на 3 доби роботи ТЕС.

Щоб урятувати енергосистему від розвалу, розроблено графік від'єднання від мережі низки підприємств. Намагаючись забезпечити підприємства електроенергією, в Україні створено акціонерне товариство «Реґіон», засновники якого — потужні підприємства, що забезпечують систему енергозбереження, а також електростанції України. Товариство «Реґіон» домовилося про постачання газу з Росії, не здійснюючи оплати за нього від 30 до 90 діб.

Учасники туру відвідали також ДніпроГЕС. Обладнання станції практично відпрацювало свій ресурс. Навесні цього року Світовий банк надав кредит у розмірі 114 млн. доларів для модернізації українських гідроелектростанцій. За словами директора ДніпроГЕС Дубовця, реконструкцію станції буде розпочато наступного року і закінчено до 2000 року.

В листопаді буде оголошено тендер на постачання імпортного обладнання, частка якого становитиме понад 30%. Решту коштів буде витрачено для придбання обладнання в українських виробників.

Учасники туру ознайомилися з проблемами одного з найпотужніших виробників марганцевого концентрату. Марганецький гірничо-збагачувальний комбінат зараз на грані зупинки; однією з основних причин такого становища гірники вважають непомірно високі податки в державний бюджет. Заважає нормальній роботі від'єднання комбінату від енергомережі, через що гірники можуть не вибратися з шахти.

Керівництво наголошує, що комбінат жодного разу не заборгував за електроенергію.

Потужності заводу дозволяють щороку переробляти 7 млн. тонн руди, отримуючи при цьому 3,5 млн. тонн марганцевого концентрату. Останнім часом видобувні підприємства, що забезпечують комбінат рудою, втричі скоротили обсяги видобутку. Однак, для забезпечення потреб України вистачить менше третини руди, яку нині дають гірники; решту марганцю у вигляді феросплавів заплановано експортувати.

За розвіданими запасами марганцевих руд Україна посідає друге місце у світі після Південно-Африканської Республіки; загальний обсяг запасів оцінюється в 2,5 млрд. тонн, які зосереджені в Нікопольському басейні.

Поблизу Марганця розвідані запаси марганцевої руди становлять 300 млн. тонн, з яких 150 млн. підготовлені до розробки. Однак, вже 7 років лежить документація на спорудження шахти: щоб отримати дозвіл на виділення землі під гірничі роботи знадобилося більше 3 років. Нині дозвіл на використання землі під гірничі роботи є, однак фінансові проблеми не дозволяють розпочати будівництво нової шахти.

Попри всі труднощі, гірники Марганця мають намір вже наступного року розпочати будівництво нової шахти потужністю 1 млн. тонн руди за рік, що дозволить отримувати щороку додатково півмільйона тонн марганцевого концентрату.

Споруджувати шахту плянується спільно з російськими партнерами, які обіцяють забезпечувати потреби в деревині, пальному та обладнанні. Однак, існуючі митні перепони покищо гальмують реалізацію цих плянів.

В Україні створюється ринок землі

Уряд України, після завершення інвентаризації земель, здійснює її передачу від державної до колективної форми власності, — повідомив віце-прем'єр України з агропромислових питань Петро Саблук. До акту передачі землі додається список людей, які мають право претендувати на цю землю. Майбутньому власникові надаватиметься сертифікат на право власності на землю.

На сьогодні вже близько 13% земель передано до колективної власності; ще 45% господарств подали заяви. «Однак, зміна форм власності гальмується з чисто технічних проблем, викликаних браком бюджетних коштів», — наголошує Петро Саблук.

Наступний крок уряду — паювання земель, Указ про що нещодавно був виданий Президентом України. Той, хто захоче вийти з колективної власності, має таке право. Йому буде змінено сертифікат на акт, і тоді ця земля, яка вже має вартість, стає предметом купівлі-продажу. Ці механізми закладені в Земельний кодекс, що його найближчим часом має ухвалити Верховна Рада.

До першого жовтня 1995 року мала бути зроблена оцінка земель перших чотирьох населених пунктів України: Одеси, Чернігова, Броварів і Ланівців (Тернопільської області), — повідомив міністер сільсь-

кого господарства Павло Гайдуцький. Більшість населених пунктів нині таку оцінку земель здійснюють за власною ініціативою. Терміни завершення оцінки земель не визначено.

Що стосується сільськогосподарських угідь, то їх оцінка була здійснена ще 1 липня 1995 року, проте, за словами міністра Павла Гайдуцького, «після цього не сталося якогось вибуху з купівлею та продажем земельних ділянок. Це пояснюється тим, що купівля-продаж — це лише один фактор використання оцінки землі, до того ж не основний. Вартісне паювання землі — це основний фактор оцінки землі, яка забезпечує не натуральне паювання, а сертифікаційне, що дає можливість здійснювати операції з землею (обмін, дарування, оренду, заставу тощо) не як з натуральною ділянкою, а як з її вартісною частиною, тобто із сертифікатом. Це дозволить на 99% ринок землі перенести з натуральної частини до паперової. Щодо ринку землі, — це є об'єктивно необхідний крок до власності на землю, який повинен сприяти переході землі від менш ефективного власника до більш ефективного господарника».

Нарада у Варшаві

За повідомленням МЗС України 7 жовтня відбулася у Варшаві нарада голів урядів країн — членів Центрально-європейської ініціативи та засідання Асоційованої ради цього об'єднання на рівні голів урядів, у роботі якого взяла участь делегація України на чолі з Прем'єр-міністром С. Марчуком. У своєму виступі голова делегації України дав оцінку сучасному соціально-економічному та політичному станові в Україні, підкреслив її зацікавленість в участі у співпраці країн центрально-європейського регіону, зокрема у набутті повноправного членства в ЦЕІ. Глави урядів держав-членів цього Об'єднання під час своєї наради уповноважили міністрів закордонних справ держав, членів ЦЕІ, на наступній їх зустрічі у квітні 1996 р. прийняти позитивне рішення щодо вступу в ЦЕІ 5 асоційованих країн — Албанії, Болгарії, Білорусії, Румунії та України. В ході роботи засідання Асоційованої ради ЦЕІ Прем'єр-міністр України провів двосторонні зустрічі з головами урядів Польщі, Словаччини і Болгарії. Міністер закордонних справ України Г. Удовенко зустрівся зі своїми колегами з Італії, Словенії, Хорватії та Македонії. В ході зустрічей українською стороною було висловлено зацікавленість у розвитку двосторонньої співпраці з цими країнами в усіх галузях.

Оптимізм Уряду нічим не підкріплений

На засіданні парламентської Комісії з питань бюджету розглянуто перспективи щодо динаміки зростання валового внутрішнього продукту України в наступному році.

На думку народного депутата Володимира Ланового, не все в українській економіці так оптимістично, як намагається подати уряд, адже відомо, що виробництво зростатиме тоді, коли в нього будуть вкладені кошти. За останні роки рівень бюджетних інвестицій скоротився у 2,5 рази, а небюджетних майже не було.

Намагаючись збільшити доходи в державний бюджет, уряд плянує збільшити податок на майно підприємств. Ці кошти сплачуватимуться з прибутків підприємств, тому нема підстав сподіватися, що в наступному році виробництво розвиватиметься. Однак, враховуючи, що нині 60% української економіки, ховаючись від занадто високих податків, пішло в «тінь», можна стверджувати, що в наступному році відсоток «тіньовиків» значно зросте.

Триває падіння обсягів іноземних інвестицій, що пояснюється нестабільністю податкової системи. Їх частка в загальному обсязі капіталоукладень зменшилася з 14,7% у січні 1995 року до 11% у вересні.

Вице-прем'єр з питань промислової політики О. Кінах вважає, що для виходу з кризи необхідно вжити низку заходів, які б стимулювали діяльність комерційних банків, але він не пояснює, звідки ж комерційні банки візьмуть гроші для інвестицій, адже обсяг вільних капіталів комерційних банків України становить близько півмільярда доларів, «нажитих» у свій час на гіперінфляції. Нинішній час — приборкання інфляції — не сприяє збільшенню капіталів комерційних банків.

За даними Міністерства статистики, за 8 місяців 1995 року в порівнянні з аналогічним періодом 1994 року валовий внутрішній продукт скоротився на 12,4%, що майже втричі менше, ніж минулого року. Близько 60% продукції, що виробляється в Україні, отримує дотації з державного бюджету.

Верховна Рада зобов'язує Уряд рятувати вугільну промисловість

Верховна Рада зобов'язала своєю постановою уряд України в найкоротший термін розробити проєкт закону щодо звільнення від сплати цього річної заборгованості вуглевидобувних, вуглезбагачувальних та машинобудівних підприємств Міністерству вугільного промислу.

Протягом місяця Кабінет Міністрів має розробити законодавчі акти щодо державного регулювання видобутку та використання вугілля. Комісії з питань державного бюджету доручено передбачити дотації вугільній промисловості на наступний рік.

Починаючи з 1991 року, спостерігається різке скорочення видобутку вугілля в Україні, тоді як вугільні запаси становлять понад 100 млрд. тонн. За прогнозами експертів, в цьому році обсяг видобутку вугілля прогнозується в розмірі 82 млн. тонн, тоді як минулорічний обсяг становив понад 94 млн. тонн; в наступному році експерти прогнозують дальше падіння видобутку вугілля, загальний обсяг якого передбачається в розмірі 60 млн. тонн.

Світовий банк має намір на початку 1996 року надати кредит у розмірі 70 млн. ам. доларів для реструктуризації вугільної промисловості Донбасу. Термін кредиту — 15 років, з яких в перші 5 років Україна виплачуватиме лише 7,5% річних.

Кувейт пропонує Україні свою нафту і газ

Кувейт має намір забезпечувати Україну нафтою і газом в обмін на українське нафтове і газо-видобувне обладнання, — повідомив заступник

голови Національних зборів Кувейту Салег Юсеф Аль-Фадале під час своєї недавньої візиту в Україну.

З цією метою плянується розпочати будівництво нафтопроводу з Кувейту через Сирію і Туреччину в Україну, а також прискорити спорудження Одеського нафтового терміналу.

Що стосується цього питання, то тут перспективи України узгоджуються з політикою енергозабезпечення Європи, а також із тенденцією розвитку трубопровідних систем, що об'єднують Близький Схід та морські термінали сусідніх з Україною європейських країн. Реалізація цих проєктів можлива лише у співдружності із зацікавленими країнами орієнтовно у 2010 році.

Проблеми пального для українських АЕС

Не пізніше 15 жовтня розпочнеться тендер з виробництва ядерного пального для атомних станцій України. Нині заявки на участь у тендері подали американська фірма «Вестінггауз», міжнародний концерн «ЕйБіБі», та Міністерство атомної промисловості Росії, — повідомив голова Державного комітету атомної промисловості М. Уманець.

Основним гальмом у проведенні тендеру М. Уманець вважає Росію. Її позицію можна зрозуміти, адже, допомагаючи Україні створити власне виробництво ядерного пального, вона з часом втратить ринок збуту своєї продукції. Росія довгий час не погоджувалася брати участь у цьому тендері.

Державний комітет атомної промисловості України зацікавлений в участі Росії в цьому тендері, адже іноземним фірмам буде дуже складно розробити проєкт ядерного пального, враховуючи, що всі українські АЕС використовують конструкції реакторів колишнього СРСР.

Термін завершення тендеру покищо не визначений. За словами М. Уманця, він може тривати від 10 днів до 3 місяців.

Шляхи реформ економіки остаточно визначені

Затвердження Верховною Радою «Програми дій уряду», в якій визначено стратегічний курс подолання економічної кризи, перебуває в центрі уваги української громадськості і засобів масової інформації. Преса не без підстав відзначає, що твердження Прем'єр-міністра України Є. Марчука про реальну можливість змінити на краще стан справ в українській економіці та готовність уряду її максимально використати, позитивно впливає на моральну ситуацію в державі.

Програму визнано системою жорстких прагматичних дій, стратегічною метою якої є формування ринкової економіки як функціонально цілісної системи. У кінцевому підсумку йдеться про те, щоб стабілізувати обсяг внутрішнього валового продукту і на цій основі підняти життєвий рівень населення. Позитивно сприйняте твердження Є. Марчука про те, що «Програма» не повинна «коштувати» надто дорого для народу.

Доповідь Є. Марчука у Верховній Раді тривала майже годину, після чого почалося її обговорення, в якому взяли участь голови парламентських комісій і депутатських фракцій. Ставлення до «Програми»

було неоднозначним. Ще до винесення на розгляд законодавців її критикували з різних боків і позицій. І це зрозуміло — найдосконаліша програма ледве чи могла б задовольнити строкатий український парламент і ті протилежно спрямовані угруповання та партії, які складають його політичну палітру. Свій «камінь» у «Програму» кинула й представниця соціалістів Н. Вітренко, а заодно — оприлюднила економічну концепцію, створену в надрах партії. Щоправда, деякі народні депутати протестували проти надання їй цілих 20 хвилин, адже регламентом не передбачено під час обговорення урядової програми виголошувати інші проекти. Але О. Мороз надав «товаришеві по партії» можливість висловитися. Присутні в черговий раз переконалися, що за галасливими і багатомовними заявами соціалістів зає «чорна дірка», адже з одного боку, це був перелік відомих усім негараздів сучасного економічного й соціального життя, а з іншого — цілком декларативні заяви про засоби їхнього подолання.

З 35 депутатів, які взяли участь в обговоренні урядової програми, переважна більшість її підтримала. Остаточно атмосфера в залі змінилася після проголошення Є. Марчуком заключного слова. З великого переліку депутатських зауважень і претенсій він вибрав три, і його відповіді, наче козирні карти, викладені в останню мить, справили належне враження: Прем'єр-міністр спростував претенсії стосовно завеликих податків; підтримав пропозицію Б. Олійника про недопустимість утаємничування деяких фактів, пов'язаних з катастрофою на ЧАЕС і відповів на запитання щодо фінансового наповнення Чорнобильського фонду.

Податки Є. Марчук не вважає надто великими. Треба хібащо зробити більш простою і стабільною податкову систему, а головний наголос у поповненні дохідної частини бюджету поставити на їхнє вчасне і повне надходження. Адже за 8 місяців цього року податкове законодавство порушили дві третини перевірених суб'єктів господарювання, а загалом не сплачується майже 40% податків. «Відсутність бюджетної дисципліни — ознака слабкої держави», — заявив Прем'єр.

Щодо Чорнобиля, те є, Марчук сказав, що в 10-річницю катастрофи, не намагаючись персоналізувати винних, необхідно зняти всі темні плями з цієї трагедії. Є такі дані, підкреслив він, які стануть несподіваними для багатьох.

Щодо чорнобильців, то Прем'єр зауважив: «Якби я розповів, куди спрямовуються і як використовуються кошти Чорнобильського фонду, ви б почули півгодинну напівдетективну історію». Проте, в деталі цієї історії він не вдався.

Стабілізація економічної ситуації за рахунок скорочень соціальних програм

Наступного року уряд України плянує досягти макроекономічної стабілізації. Для здійснення цього необхідні великі гроші, яких як не було до проголошення урядом своєї «Програми», так немає і нині. За останні роки рівень бюджетних інвестицій у виробництво скоротився в 2,5 рази, а небюджетних інвестицій майже не було. Єдине джерело фінансового оздоровлення української економіки — це приватні заходні

інвестиції, прихід яких штучно гальмується аж ніяк не випадковим нестабільним українським законодавством. В результаті цього частка іноземних інвестицій в загальному обсязі капіталовкладень зменшилася з 14,7% в січні цього року до 11% у вересні.

Уряд плянує затвердити проєкт Постанови Кабінету Міністрів «Про стабілізацію економічної ситуації в Україні», головний ідеолог якої — віце-прем'єр Роман Шпек. Постанова, зокрема, передбачає тимчасово припинити виплати пільг і компенсацій населенню України, в тому числі ліквідаторам наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

Згідно з Програмою, уряд плянує реформувати систему соціального страхування в Україні. Передбачається запровадити в дію 4 програми страхування — медичну, пенсійну на випадок безробіття, а також у разі нещасного випадку на виробництві. Страхові фонди передбачається формувати за рахунок відрахувань від платні кожного працівника.

Що стосується цінової політики уряду, то до кінця цього року рівень мінімальної платні за житлово-комунальні послуги дорівнюватиме 60% від їх дійсної вартости, а вже до кінця 1996 — 80%. Уряд має намір регулювати ціни на продукцію базових галузей у тому разі, коли внутрішні ціни будуть вищими від світових.

На валютному ринку України

Минулого тижня* на валютному ринку України була досить стабільна ситуація. Відбувався повільний ріст курсу ам. долара, віддзеркалюючи динаміку інфляційних процесів на товарних ринках. В кінці тижня купівельна ціна готівкової валюти київських комерційних банків становила 175 тис. крб. за долар; продавали банки долари по 182 тис. крб. за долар. Російські рублі банки скуповували по 36 крб. за рубель; продавали — за 39 крб.

Курс безготівкового карбованця на біржовому ринку стабілізувався на рівні 174 тис. 900 крб. за долар; курс російського рубля становив 38,8 крб. за рубель.

Однак, на думку керівника аналітичної фірми «Калина» Анатолія Дроб'язка, ухваленою парламентом підвищена межа малозабезпечености без необхідних джерел поповнення бюджету може створити ситуацію стрімких інфляційних процесів.

На цьому тижні валютний ринок України залишиться у стабільному стані, але традиційно щомісяця на 17 число припадають курсові льокальні максимуми на ринку готівкових продажей, — повідомляє Анатолій Дроб'язко.

Газосховищ не приватизуватимуть

Верховна Рада України пропонує ратифікувати Угоду між урядом України та РАО «Газпром» щодо реструктуризації українського боргу за газ, вважаючи, що ця угода фактично є міжнародним договором України з питань кредиту, і тому повинна підлягати ратифікації.

* Початок жовтня — примітка Редакції «В. Ш.».

Згідно з угодою, частина акцій українських підземних газових сховищ має відійти до статутного капіталу українсько-російського акціонерного товариства «Газтранзит».

За оцінкою англійської аудиторської фірми «Артур де літл», вартість українських газосховищ становить 10,6 млрд. доларів, тоді як російська сторона їх оцінює в 405,8 млн. доларів.

В українських підземних газових сховищах може зберігатися понад 30 млрд. куб. м газу. За словами заступника голови Держнафтогаз-прому** Валентина Коломєєва, нині в Комітеті визріває рішення, щоб підземні газосховища, як і магістральні газопроводи, не підлягали приватизації.

В. ЮЦЕВИЧ

ДЕЛЕГАЦІЯ КОНГРЕСУ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ БУЛА В КРИМУ

15–22 вересня 1995 року делегація Конгресу Українських Націоналістів у складі Голови Проводу ОУН, Голови Конгресу Українських Націоналістів і Президента Антибольшевицького Бльоку Народів Слави Стецько, заступника Голови Конгресу Сергія Жижка, голови Секретаріату Конгресу Генадія Сіренка, голови Всеукраїнського Комітету АБН, головного редактора журналу «Свобода народів» Марії Базелюк, депутатів Верховної Ради України Петра Швидкого та Євгена Лупакова перебувала з робочою візитом у Криму.

15 вересня делегація Конгресу перебувала у Сімферополі. Відбулася зустріч з генеральним директором підприємства «Чорноморнафтогаз» Миколою Ільницьким. Розмова стосувалася переважно питань розробок нафти і газу на Чорноморському шельфі, неплатежів за газ з боку російських військових частин, а також залучення мешканців Криму до загальноукраїнських справ.

Відбулася пресова конференція, на якій виступали члени делегації Конгресу. Питання переважно стосувалися відношення до ОУН-УПА, перебування делегації Конгресу у Чеченії, а також взаємовідносин Сімферополь–Київ. Були питання про ролі націоналізму в Криму, про кримсько-татарські проблеми.

У цей же день відбулася зустріч з українськими національно-державницькими організаціями Криму. Були присутні представники Товариства «Крим з Україною», Кримської міжнародної організації жіночої громади, Студентського братства, Кримського козацтва, товариства «Просвіта», Суспільної служби, УРП, УГКК, ОУН(м), Товариства політ'язнів і репресованих, ДемПУ, УАПЦ. Обговорювалися питання про розбудову і єдність українських сил на півострові. Присутні висловили готовність єднатися «під дахом Конгресу». Було поінформовано про активну діяльність

** Державного нафто-газового промислу — примітка Редакції.

Українського Пласту в протидію російській скавтській організації на півострові. Порушувалося питання про те, що, незважаючи на те, що на півострові живуть майже 700 тис. українців, досі існує тільки 8 українських клясів (1 кляса у Феодосії, 1 — у Саках, 1 — у с. Приморське, 3 — у Сімферополі, 1 — у Ялті, 1 — в Армянську) і жодної української школи.

16 вересня делегація Конгресу прибула до Бахчисарая, де взяла участь у місцевому Меджлісі з виборів у Кримський Курултай кримсько-татарського народу. З вітальним словом до місцевого Меджлісу звернулася Слава Стецько. Меджлісові було вручено синьо-жовтий і червоно-чорний прапори. З доповіддю виступив голова Меджлісу Джемелев. Окремо відбулася зустріч делегатів Конгресу з Джемелевим. У розмові він наголосив на тому, що не завжди кримські татари знаходять підтримку з боку українських сил на півострові, а особливо з боку Києва. Найбільша узгодженість є з українськими націоналістами. Він поставив питання про спільні дії проти московського шовінізму.

Делегація Конгресу відвідала спеціальну військову моторизовану дивізію. Члени Конгресу зустрілися з її командирами. На військовому огляді особового складу дивізії перед військовими виступили Слава Стецько, Є. Лупаков, П. Швидкий.

У цей же день у прямому ефірі Голова Конгресу Слава Стецько та її заступник С. Жишко виступили у найпопулярнішій у Криму передачі «Зустріч з пресою». Передача тривала більше години і викликала високий резонанс серед глядачів. Питання стосувалися нації і націоналізму, націоналістичного руху, розбудови їх у Криму, державности, розбудови армії, української мови та ін.

17 вересня делегація Конгресу повернулася до Сімферополя, де відбулася наукова конференція «Націоналізм і сучасні проблеми державотворення», на якій з програмовою доповіддю виступила Слава Стецько. Про ідеологію і тактику націоналістичного руху доповідав С. Жишко. Про проблеми освіти та її розбудову в Україні поінформував народний депутат П. Швидкий, про розбудову Збройних Сил — Є. Лупаков, про концепцію діяльності АБН та допомогу Чеченії — Марія Базелюк, про розбудову Конгресу Українських Націоналістів в Україні — Г. Сіренко. На конференції Голова Конгресу Слава Стецько зустрілася з пластунами, з якими відбулася щира розмова.

Цього ж дня відбулися установчі збори Кримської обласної організації Конгресу Українських Націоналістів. Були присутні представники 8 міст півострову.

18 вересня відбулася зустріч із заступником голови Верховної Ради Криму Данеляном Анушаваном Суреном. Розмова стосувалася повернення депортованих народів у Крим, питань політичного статусу Криму, допомоги Верховної Ради організації «Просвіта», відкриття Українського Дому в Сімферополі, де могли б збиратися всі українські патріотичні організації Криму. Піднімалися також питання українського шкільництва. Данелян наголосив на тому, що Київ не піклується розбудовою українського шкільництва у Криму. Він висунув ідею про переселення чорнобильців до Криму, щоб це стало державною програмою. Це зміцнило б українство на півострові.

У цей же день відбулася зустріч з генеральним директором акціонерної компанії «Крименерго» Ярославом Шпаком. Розмова йшла про колосальні неплатежі за використання енергії російськими військовими частинами. Обговорювалися проблеми реформування енергетичної системи, зміни її структури, налагодження зв'язків з іншими регіонами, введення ринкових відносин.

У цей же день відбулася зустріч з директором Кримського Українського музичного театру Олександром Музиченком. Театр працює у двомовному режимі. Українською мовою театр ставить такі вистави: «Запорожець за Дунаєм», «Наталка-Полтавка», «Сорочинський ярмарок», «Майська ніч» і «Фараони». Спектаклі для дітей ідуть російською мовою.

На зустрічі з прем'єр-міністром Аркадієм Демиденком розглядалося питання шкільництва і стану українства на півострові. Як стало зрозумілим з розмови, більше сприяння надається іншим народам: кримським татарам, вірменам, а менше українському.

Цього ж дня відбулася зустріч у Сімферопольській міській Раді із заступником голови міської Ради Владиславом Яковлевим та заступником голови міськвиконкому Лідією Рибаквою. Були присутні також три депутати міської Ради. Поручувалися питання про сприяння міською Радою відкриттю Українського Дому, українських шкіл. Членів Конгресу зустріли насторожено, не було навіть того культурного рівня, якого потребує така установа. Відповідь про відкриття Українського Дому була ухильною і нечіткою. Про політику в галузі освіти відповіли, що це повинна визначати держава, а не міська Рада. Один з аргументів проти відкриття українських шкіл — відсутність кадрів.

Цього ж дня відбулася зустріч з учнями української кляси ліцею та її директором Ларисою Барзут. Було обговорено питання мовної політики, яка узалежнена на півострові від проросійських настроїв. У багатьох школах українська література викладається російською мовою. Українські вчителі знаходяться в дуже тяжкому становищі, їм останнім виплачується платня. Ніякої реакції з Києва на це немає. Місцеві органи влади створили такі умови: з трьох основних мов на півострові — російської, кримсько-татарської та української — для вивчення пропонується дві, з них російська — обов'язкова. Тобто, наприклад, варіант вивчення української та кримсько-татарської мови неможливий.

Відбулася зустріч з Рафатом Чубаровим та Мустафою Джамілевім. У Меджлісі йшла мова про вирішення правових та політичних проблем кримсько-татарського народу та про співпрацю кримських татар з націоналістичними організаціями України. Досягнуто угоди про проведення наукової конференції з цієї проблеми.

19 вересня делегація Конгресу перебувала в Ялті, де відвідала музей Лесі Українки, а також зустрілася з українцями Ялти, перед якими виступили Слава Стецько, Є. Лупаков, Г. Сіренко, С. Жишко.

20 вересня делегація Конгресу прибула до Севастополя. У штабі ВМС України відбулася зустріч з заступником командувача ВМС України капітаном 1 рангу Віталієм Литвиненком. Було обговорено нагальні проблеми Військово-Морських Сил у Севастополі. В. Литвиненко звер-

нувся з проханням надсилати націоналістичну літературу до військових частин. Було порушено питання підготовки молоді до служби в армії.

Цього ж дня члени делегації Конгресу дали інтерв'ю Норвезькому телебаченню та Українській службі радіо Севастополя.

Цього ж дня делегація Конгресу відвідала корабель Військово-Морських Сил України «Славутич», а також радіостанцію ВМС «Бриз». Радіостанції надала членам Конгресу прямий ефір тривалістю майже годину. Цього ж дня у прямому ефірі було передано виступи народного депутата П. Швидкого та Голови АБН Марії Базелюк на місцевому телебаченні. Після цього було показано фільм «Русизм», перекладений російською мовою. Цей фільм також демонструвався на кожній конференції протягом усього перебування делегації в Криму.

Делегація відвідала Херсонес (Корсунь) і церкву, де прийняв хрещення український князь Володимир.

В Інституті Військово-Морських Сил України відбулася зустріч з керівництвом цього навчального закладу, а також конференція на тему «Націоналізм і сучасні проблеми державотворення», на якій були присутні військові, члени «Просвіти», громада УГКЦ. З доповідями виступили Слава Стецько, С. Жижко, Г. Сіренко, Анатолій Данілов — капітан I рангу, заступник голови Інституту ВМС України.

21 вересня у Сімферополі відбулася зустріч з працівниками редакції газети «Кримська світлиця», де обговорювалося питання про допомогу газеті.

У цей же день відбулася конференція Кримської обласної організації Конгресу Українських Націоналістів, на якій було обрано провід Обласної організації у складі семи осіб. Виконуючим обов'язки голови Обласної організації став Роман Новосад.

■

III ВЕЛИКИЙ ЗБІР ВСЕУКРАЇНСЬКОГО БРАТСТВА ОУН-УПА

13 жовтня 1995 р. в Києві відбувся III Великий Збір Всеукраїнського Братства ОУН-УПА. З усіх областей України та з-поза її меж (Великої Британії, Голландії, США, Німеччини, Австралії) прибули на Збір делегати (339 осіб) та гості — всього 686 осіб. На Зборі були присутні депутати Верховної Ради України М. Ратушний, Т. Процев'ят, І. Білас, Г. Дем'ян, М. Пороський, а також І. Драч, голова СОУ В. Білоус та ген-полк. К. Морозов.

З привітанням від голови Проводу ОУН Слави Стецько виступив проф. О. Кушпета, а від Конгресу Українських Націоналістів — заступник голови Конгресу Б. Павлів. Від діаспори Збір привітали голова Світового Братства Вояків УПА Л. Футала з Америки та голова Братства УПА з Німеччини С. Мудрик. Виступили також М. Ратушний, І. Білас, ген-полк. К. Морозов, В. Білоус.

У своєму звіті голова Братства ОУН-УПА М. Зеленчук проаналізував роботу, проведену Братством протягом 2,5 років, а також подякував усім жертводавцям в Україні і в діяспорі за щедрі пожертви на Дім інвалідів ОУН-УПА. Оцінюючи історію боротьби УПА, він зазначив: «Ми, учасники цієї боротьби, гордимось героїчними чинами УПА, воїнами і командирами, які не знали страху і кинули виклик найбільшим сатрапам світу цього, які не знали полону і, заскочені ворогом, гинули від власної кулі, які з великою посвятою прийняли клич: «Здобудеш Українську Державу, або згинеш у боротьбі за неї!». Окреслюючи сучасну ситуацію в Україні, голова Братства наголосив, що нині ми маємо державу, в якій поняття «демократія» ототожнюється з анархією і вседозволеністю. Закінчуючи свій виступ, М. Зеленчук сказав: «Ми, колишні воїни УПА і борці за волю України, звертаємось до Президента, як гаранта державної незалежності, покласти край свавілля ворожих сил. Тільки тверда й непохитна політика Президента може виправити ситуацію».

Після перерви виступили вояки УПА та гості. Від спортивно-патріотичної організації «Тризуб» ім. Степана Бандери виступив її голова полк. В. Іванишин. Він привітав вояків УПА і зачитав заяву з проханням прийняти «Тризуб» асоційованим членом Всеукраїнського Братства ОУН-УПА.

Збір прийняв звернення до Президента України, Верховної Ради та Кабінету Міністрів, в якому, зокрема, говориться:

«Всеукраїнське Братство ОУН-УПА, офіційно зареєстроване в Міністерстві юстиції України, вимагає від Президента, ВР та Кабінету Міністрів негайно зайняти чітку позицію у питанні визнання національно-визвольної боротьби українського народу 1939-1960 років як боротьби за побудову Української Держави, надання її учасникам статусу учасників Другої світової війни». У заяві говориться, що це могло б стати кінцем протистояння між офіційно визнаними «ветеранами вітчизняної війни» та учасниками національно-визвольних змагань українського народу. На Зборі було повідомлено, що цивілізований світ офіційно визнав боротьбу ОУН-УПА, прийнявши Всеукраїнське Братство ОУН-УПА у Конфедерацію європейських ветеранів війни.

Збір прийняв «Звернення до українського народу в краю та на поселеннях» та «Звернення до української молоді».

Збір затвердив обраного на Головній Булаві голову Всеукраїнського Братства М. Зеленчука і членів Головної Булави, а також прийняв асоційованим членом Всеукраїнського Братства ОУН-УПА молодіжну спортивно-патріотичну організацію «Тризуб». На закінчення Збору відбувся святковий концерт.

Наступного дня, 14 жовтня, на свято Покрови та історичний день створення УПА, силами Братства УПА, «Тризубу», Українського козацтва та Конгресу Українських Націоналістів відбувся святковий похід. Величезна колона в супроводі оркестри Національної гвардії пройшла Хрещатиком до Володимирського катедрального собору, де відбулась Служба Божа за Україну та за її мертвих і живих героїв. Потім, віддавши честь Тарасові Шевченку, колона попрямувала до Софіївського майдану, де всі присутні вшанували пам'ять Патріярха Володимира. Святкування продовжилось на урочистій Академії в Будинку вчителя. ■

ХРИСТИЯНСЬКЕ МОЛОДІЖНЕ СВЯТО

(УЦПС — За повідомленням Інформаційної молодіжної агенції Харкова) 13-15 жовтня 1995 року в Харкові в межах свята Покрови Пресвятої Богородиці Спілкою Української Молоді Харківщини спільно з Харківсько-Полтавською єпархією УАПЦ було проведено християнське молодіжне свято «Під Твою милість прибігаємо».

13 жовтня у каплиці Св.-Дмитріївського кафедрального храму УАПЦ м. Харкова відбулася конференція «Православна Церква і культура», де були представлені знані у світі науковці з Харкова та всієї країни.

14 жовтня до Харкова з'їхалися представники молоді з багатьох регіонів України. Це молоді політики, журналісти, політологи, економісти, творча молодь, вірні українських християнських Церков. За такою ж тематикою відбулися і зустрічі «Молодь і політика», «Молодь і Церква», «Молодь і культура». А ввечері плянувався урочистий хресний хід.

Ось тут і почалися проблеми. Заздалегідь подана заявка до держ. адміністрації анулюється під смішним приводом, що таку саму заявку подав і митрополит Нікодім від РПЦ. Під тиском, усвідомлюючи свій обов'язок перед вірними Церкви, єпископ УАПЦ Ігор був змушений відмовитися від проведення хресного ходу. Одночасно з цим була розв'язана істерична компанія в засобах масової інформації з приводу незаконності акцій. Акція відбулася, але це вже був громадський хід з хоругвою. На підході до храму вірних зустрічали безліч міліцейських машин, машин «швидкої допомоги», посилені заряди міліції, національних гвардійців, курсантів місцевих військових училищ та «людей у цивільному». Влада відразу поставила категоричну умову, якою не дозволяла нести націоналістичні прапори і навіть церковну хоругву. Але і хоругва, і прапор залишилися. Попри певні провокативні дії міліції, колона все-таки дійшла до колишнього міського цвинтаря, на місці якого зараз є «Молодіжний парк». Біля пам'ятника загиблим воїнам УПА, при світлі смолоскипів, що їх тримали члени СУМ Харківщини, була відслужена Панахида, по завершенню якої була проведена імпровізована громадянська панахида, де представники різних націоналістичних організацій висловили своє бачення місця і ролі свята Покрови Пресвятої Богородиці в історії України, його значення в майбутньому. Попри мирність та гуманність християнської акції, були затримані двоє літніх членів Конгресу Українських Націоналістів — їм у брутальній формі, під фізичним тиском, з порушенням усіх норм процесуального права, було інкриміновано організацію «несанкціонованого мітингу». Через чотири години їх відпустили...

А наступного дня відбулася Всеукраїнська молодіжна конференція «Аспекти націоналістичного руху на сході України», де були представлені Конгрес Українських Націоналістів (організації Києва, Харкова, Львова), регіональні організації СУМ (Київ, Харків, Донецьк), ДСУ (Харків та область), Ліги Української Молоді (Київ), об'єднання «Український Молодіжний Авангард» (Кам'янець-Подільський), Пласт (Львів), Клюб Української Елітарної Молоді (Рівне), Українська Демократична Спілка (Харків), об'єднання «Зарево» (Київ). Головував на конференції Левко Шепілов,

секретар — Кость Черемський. Від Конгресу Українських Націоналістів виступили члени Головного Проводу Ольга Різниченко та С. Квіт.

На конференції було проаналізовано становище в Україні, основний наголос робився на необхідності експансії: у світі, де домінуючою є лише конкуренція, Україна змушена, аби не споживати чужі сурогати, вести експансію в усіх напрямках — інтелектуальному, політичному, економічному, мілітарному, духовому. Також було наголошено на необхідності певної координації дій молодіжних організацій правового крила. На завершення була прийнята заява-протест з приводу свавільних антинародних дій неукраїнського режиму проти національно-прогресивних сил.

Українські патріоти ще раз засвідчили, що Україна є неподільною і має могутній потенціал молоді, активної національної еліти.

МАНІФЕСТ УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ

На п'ятому році незалежності, в час прийняття України до Ради Європи, відбуваються події, що загрожують як матеріальним основам існування Української держави, нації, так і її мові, культурі, духовості.

Зовнішні та внутрішні антиукраїнські сили, що впродовж кількох останніх років усіяло бльокували й саботували процеси перетворення України в сильну, багату, соціально справедливу й авторитетну державу, нині перейшли до вирішального штурму з метою нашої «білорусизації». Нас хочуть знову позбавити найголовнішого — власної Батьківщини, обернути на безрідних люмпенів, яким байдуже, хто їх нагодує, розпоряджаючись їхнім же національним багатством.

Усе робиться послідовно, спланоно й таємно від суспільства, щоб не дати українському народові стати господарем на землі своїх предків. Штучно, навмисне створюються «борги» України сусідам на мільярди доларів; на невигідних умовах експортується за кордон найцінніша продукція; за безцінь продаються російському капіталові, іншим чужинцям прибуткові, потужні підприємства і галузі, які є основою нашої економіки (літакобудування, торговельна фльота, хемічна промисловість, металургія, машинобудування, військовопромисловий комплекс, нафто- і газопроводи, нафтопереробні заводи і газосховища); укладаються нерівноправні угоди з Росією в економічній і військовій сферах; не виводяться іноземні війська з України, занепадають наукові центри, паралізується фінансово-кредитна система; руйнується високотехнологічний індустріальний і науковий потенціал, зростає безробіття, постійно підвищуються ціни, хронічно затримуються платня, пенсії, стипендії.

Це — не стихійне лихо, не безконтрольні процеси, не брак компетентних управлінців. Україну розвалюють уміло, професійно ті, хто нею сьогодні керує і хто спрямовує їх з іншої держави. Робиться все, аби підірвати здатність українських Збройних Сил захищати державу і народ. Робиться все, аби нацькувати проти народу кримінальні кляни й державні силові структури.

Кому це вигідно, кому потрібно? Вищі урядовці замовчують недружню, а останнім часом відверто ворожу, агресивну щодо України політику

офіційної Росії. Чому? Значна частина державних проводирів сама виступає захисниками національних інтересів Росії в Україні, підпорядковує свої дії стратегічним плянам Кремля. Ці ще донедавна таємні пляни цинічно задекларував Президент РФ у своєму Указі ч. 940 від 14 вересня 1995 року про стратегічний курс Росії щодо країн СНД, згідно з яким Україна вже розглядається фактично як російське генералгубернаторство, «зона національних інтересів Росії».

У той час, коли в Росії всі без винятку політичні сили переходять на імперські позиції, коли й офіційна влада робить ставку на ідеологію запеклого шовінізму, російської винятковості, месіанізму, вищості над іншими народами, сучасні державні діячі ігнорують таке загальновизнане поняття, як національна гідність власного народу, дозволяють собі відверто зневажати й принижувати її перед усім світом. Сьогодні вже не тільки за межами України, але й у самій Україні поновився кількасотлітній стратегічний курс «Україна без українців», курс на знищення української нації під прикриттям «загальнодемократичної», «загальнослов'янської», «загальноправославної» демагогії, що завжди слугувала нашим гнобителям.

Складовою цього курсу є посилене плундрування української культури. Ми, представники української інтелігенції, засвідчуємо: за винятком 1930 років, коли большевики вигубили практично всіх діячів нашої культури, науки й техніки, знищили третину української нації, подібної деукраїнізації України не було.

На п'ятому році незалежності гине українське книговидавництво — виходить лише 3% українських книжок. Водночас без будь-яких обмежень, без сплати мита ввозиться з-за кордону низькопробна література російською мовою, скорочується кількість українських газет і журналів, знову закриваються українські дитячі садки, школи, документація в багатьох галузях, навіть у найвищих органах влади, ведеться не державною мовою. У багатьох областях блокується відкриття нових українських закладів культури, закриваються українські газети й журнали або примусово припиняється їх розповсюдження, витісняється українська культура з радіо і телебачення.

Руйнації зазнає фундаментальна наука. Фактично знищується Національна Академія Наук, що дала світові таких видатних учених, як Вернадський, Грушевський, Палладін, Патон, Глушков та інші. На межі фізичного виживання перебувають науковці, вчителі, лікарі, культосвітні працівники. Все це дає підстави висновок: національна культура й державна мова дратують органи управління як у столиці, так і в областях, їм чиниться активний опір, вони переслідуються. Створюється абсурдна ситуація. Наш народ упродовж століть, всупереч забороні і цькуванню, оберігав і викохував рідну мову, і зараз, у самостійній державі, йому доводиться боротися за її порятунок. Безпрецедентно: народ має свою мову, а більшість урядовців розмовляє мовою чужої країни, з викликом демонструючи «незалежність» від власного народу. Чи можна собі уявити іншомовних представників влади в Росії? В будь-якій країні світу? Сказано ж бо апостолом: «Коли я молюся чужою мовою, то хоч дух мій молиться, та розуміння моє залишається без плоду».

Шалений тиск антиукраїнських сил зростає на всіх поверхах державної влади, особливо в південно-східних та окремих центральних областях

України, вони роблять нас «унікальною» країною в світі. Вищі урядовці заохочують і пропагують антиукраїнський «регіональний підхід» у сфері культури, щоб розколоти, розбратати наш народ. Прийнятий ще в імперські часи «Закон про мови» не тільки не виконується, але й постійно перебуває під загрозою перегляду, нав'язуваного російськими націоналістами в Україні.

Спілка письменників, НАН України, творчі й громадські організації, партії і конфесії неодноразово зверталися до Президента, Верховної Ради, Кабінету міністрів з пропозицією вжити хоч якихось заходів, аби підтримати державну мову, українське книговидання, освіту, науку, літературу, театр, кіно. У відповідь — глухе зневажливе мовчання. Воно прикриває справжній психологічний антиукраїнський терор, початок в окремих регіонах політичних репресій на національному ґрунті. Українських патріотів витісняють з армії, звільняють з роботи. В кадровій політиці робиться все, аби досягти «критичної маси» україноненависників у державному апараті, як і радять стратеги російського націоналізму. Українських патріотів не допускають до сфери управління в усіх галузях суспільного життя. Войовничий російський націоналізм опановує всі рівні державно-адміністративного управління, особливо у південно-східних областях України. По суті, проти українців в Україні вже проводяться етнічні чистки. Ми шануємо російську мову й культуру, але нам прикро, коли з неї роблять стандарт агресії, коли за нею сунуть танки і авіація, розтоптуються інші культури, в її ім'я по-варварському грабуються багатства інших народів.

Минув час, коли антиукраїнську позицію вищих урядовців можна було вважати невіглаством, безкультурністю, помилкою. Ще свіжа в пам'яті народу розправа над учасниками похорону Патріярха Володимира, коли озброєні до зубів молодчики били старих, дітей, жінок, священників, люто кричали «бей хахлов!» і топтали скроплений кров'ю безвинних жертв державний прапор. Це ж у яких волеях, на яких духових харчах треба було дрсирувати таких осатанілих штурмовиків, карателів власного народу?! Це ж які спотворені душі треба мати, щоб потурати відверто антидержавним партіям та угрупованням, збройним підпільним формуванням русофашистів у нашій державі й водночас без суду і слідства забороняти та репресувати законні українські громадські організації?

Українські інтернаціонал-кар'єристи сподіваються знову обернути свою рідну землю на колонію Росії, адже без України Росії не до снаги знову диктувати свою волю світові. Разом з офіційним Кремлем вони розв'язали справжню, запеклу, покищо «холодну» війну проти України.

Українська інтелігенція рішуче засуджує провокаційну й згубну політику антиукраїнських сил на нашій споконвічній землі. Ми категорично не погоджуємося з думкою, що українська ідея в Україні не спрацювала. Це фальшивка тих, для кого проголошення суверенітету нашої держави — «тимчасове явище». Благородна за своєю суттю національна ідея неодмінно спрацює, як і в кожній цивілізованій країні, об'єднає всіх громадян України у всенародному русі за те, щоб узяти власну долю у власні руки, відродити економічну міць, рідну культуру, досягнути процвітання нашого працьовитого, талановитого народу.

Ми розуміємо захист своєї культури, науки, духовости як захист прав кожного громадянина України на володіння часткою національного багатства, права на повноцінне трудове життя й гідний добробут, який йому здатна забезпечити наша високорозвинена, багата на природні ресурси Батьківщина.

Ми розуміємо захист культури і науки як відстоювання рівноправних, взаємовигідних, а не хижацьких і експлуаторських щодо нас стосунків з усіма країнами і народами.

Ми розуміємо захист культури і науки як гарантування прав людини, особи. Ми розглядаємо культуру як глибоку повагу влади до свого народу, такої влади, яка не посміла б ганьбити Українську державу, принижувати її народ.

Українська інтелігенція з розумінням ставиться до неминучих об'єктивних труднощів перших років нашої незалежності. Але ми ніяк не можемо примиритися з тим, що нас заганяють у глухий кут національного небуття. У нас вистачить стійкості і самопожертви, як і в попередніх поколіннях, аби не дозволити змести з лиця землі велику українську націю, що за кількістю посідає п'ятнадцяте місце серед сотень націй світу. Це відчують українофобські урядовці, та змінюють лише антинаціональну риторику, не змінюючи свого антинародного курсу. Ми занадто довго відступали, ми здали вже багато позицій — нас змусили роззброїтися, нашу економіку ставлять на коліна, але далі відступати нікуди. За нами найсвятіше й найдорожче — Україна та її народ.

З почуттям великої історичної відповідальності ми, представники української інтелігенції, закликаємо об'єднатися для порятунку України та її народу політичні сили, громадські організації, робітників і селян, працівників культури, науки, освіти, підприємців і фермерів, релігійні конфесії, ветеранські та жіночі організації, молодіжні та студентські рухи, громадян різних національностей, свідомих патріотів, усіх, кому є рідною і близькою наша тисячолітня і сьогоднішня Україна, хто хоче бачити її вільною і багатою.

Ми, члени Організаційного комітету, закликаємо українських інтелігентів, усіх патріотів нашої землі розгорнути роботу щодо створення таких комітетів в областях, районах, у містах і селах. Національно-демократичні, патріотичні сили мають досвід того, як змусити владу рахуватися з волею народу, який 1 грудня 1991 року проголосував за суверенну незалежну Українську державу.

Так виявімо знову таку волю!

Члени Організаційного комітету:

**Іван Драч (голова); Вячеслав Брюховецький; Анатолій Гришук;
Віктор Єсіков; Лариса Кадирова; Віталій Карпенко; Володимир
Ковтун; Степан Колесник; Платон Костюк; Олесь Лупій;
Павло Мовчан; Костянтин Морозов; Володимир Мулява;
Юрій Мушкетик; Петро Перебийніс; Анатолій Погрібний;
Юрій Покальчук; Євген Сверстюк; Віктор Цимбалюк; Володимир
Черпак; Вячеслав Чорновіл; Галина Яблонська; Ярослав Яцків.**

ЗАСІДАННЯ ПРОВОДУ КОНГРЕСУ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

(УЦІС) 1 жовтня відбулося засідання Головного Проводу Конгресу Українських Націоналістів з таким порядком денним:

1. Про підсумки Другого Збору Конгресу.
2. Про вибори трьох членів Президії Головного Проводу.
3. Підготовка до виборів 10 грудня 1995 р.; затвердження кандидатів у депутати до ВР від Конгресу, питання входження у виборчий бльок.
4. Аналіза політичної ситуації. Політика Конгресу щодо виконавчої та законодавчої гілок влади. Затвердження пляну політичних акцій на жовтень-грудень 1995 року.
5. Про поїзду делегації Конгресу в Крим.
6. Про розбудову товариства ім. М. Міхновського і Фундації ім. Я. Стецька.
7. Про організацію та унапрявлення діяльності фахових комісій. Затвердження голів фахових комісій Головного Проводу Конгресу.
8. Про ідеологічні вишколи та затвердження пляну вишколів.
9. Видавничі справи.
10. Різне.

Про підсумки роботи II Збору Конгресу розповіла голова Конгресу Слава Стецько. «Конгрес Українських Націоналістів зміряє свої сили не з силами партнерів чи конкурентів, а з комуно-большевицькою Росією — силами антидержавного спрямування. Тому Другий Збір Конгресу був кроком уперед в напрямку розбудови потужної національної сили в Україні, яка б протистояла комуно-большевицькому бльокові», — наголосила С. Стецько.

На порядку денному засідання було обрання трьох членів Президії Головного Проводу. Згідно Статуту Конгресу, до Президії входять Голова Конгресу, два її заступники, голова Секретаріату та три члени Головного Проводу Конгресу. Лідер парламентської групи Михайло Ратушний, головний редактор журналу «Українські проблеми Сергій Квіт і народний депутат Тарас Процев» т увійшли до Президії Головного Проводу Конгресу.

Аналізуючи підготовку до виборів до Верховної Ради 10 грудня ц. р., заступник Голови Конгресу Сергій Жижко повідомив, кого висуватиме та підтримуватиме Конгрес на цих виборах. З цього приводу було затверджено Рішення Головного Проводу «Про висунення кандидатів в народні депутати від Конгресу та про надання підтримки кандидатам національно-державницького спрямування під час виборів 10 грудня 1995 року». Також обговорювалося питання про об'єднання Конгресу в бльок з іншими політичними партіями під час виборів, аналізувалася ситуація співпраці з Демоб'єднанням «Україна» на минулих виборах. Свою думку з цього приводу висловив народний депутат М. Ратушний. Він наголосив, що Конгрес Українських Націоналістів — сила, яка хоче бачити Україну саме націоналістичною. І тому він є прихильником

об'єднання в блок, але з національними силами. Загалом, за словами Ратушного, населення України перебуває в стані апатії, політична активність людей падає, але процес будівництва держави під тим чи іншим кутом бачення не припиняється, і все це відбувається на тлі апатії, зневіри загалом. М. Ратушний сказав, що Конгрес повинен якнайактивніше зреагувати на серйозну кризу, що виникла в соціальному аспекті, піти, «в гуцу людей»: зустрічатися з громадськістю, з робітниками таких великих заводів в Києві, як «Арсенал», «Більшовик» та ін.

«Конгрес Українських Націоналістів повинен чітко заявити свою позицію у ставленні до Президента, Верховної Ради та місцевих керівників. Політика Конгресу має бути гнучкою, але чіткою, недвозначною. Партія чи політична сила є просто приречена, щоб досягати влади», — сказав М. Ратушний.

Голова Секретаріату Геннадій Сіренко розповів присутнім про поїздку делегації Конгресу до Криму. Також обговорювалася співпраця Конгресу з Товариством ім. Міхновського, Педагогічним товариством ім. Г. Ващенко та Благодійним Фондом ім. Я. Стецька.

На засіданні було затверджено голів фахових комісій Головного Проводу Конгресу.

З аналізою видавничої справи виступив член Головного Проводу Микола Кузів. Він наголосив, що після проведення Другого Збору, коли вплив Конгресу значно зріс, необхідно ґрунтовно застановитися над Концепцією видавничої політики Конгресу: «Враховуючи зростання кількості членства, а також збільшення числа організацій, заініційованих Конгресом, така Концепція є вкрай необхідною і від того, наскільки вона буде правильною, залежатиме великою мірою успіх нашої праці».

М. Кузів запропонував створити видавничу комісію, з дозволу якої повинні виходити у світ усі видання Конгресу, як періодичні, так і неперіодичні, як центральні, так і регіональні. Комісія переглядала б і тематику видань, оскільки «ми не можемо поринати тільки у славне минуле, бо якщо ми будемо займатися тільки мемуаристикою, то залишимо після себе «білу пляму» в історії». Також М. Кузів наголосив, що всі видання повинні бути самокупними, про що мають подбати їх замовники. Певна частина накладу видань, біля 25% при існуючих накладках, розповсюджується безкоштовно в бібліотеки, навчальні заклади, військові частини. Організаційна мережа Конгресу має сформувати мережу розповсюдження літератури, а відділи оперативної поліграфії Конгресу в Миколаєві, Донецьку, Одесі, Хмельницькому та Вінниці мають бути більш мобільними та підприємлими.

З розглянутих питань були прийняті рішення.

■

ПРОЄКТ НОВОГО ВИБОРЧОГО ЗАКОНУ

(УЦІС) Комісія Верховної Ради з питань правової політики та судово-правової реформи (голова Володимир Стретович) винесла на обговорення проєкт закону про вибори в Україні. Закон має забезпечити обрання на-

ступних парламентів таким чином, щоб виборча процедура була простою і зрозумілою, вимагала якнайменше коштів, забезпечувала відкритість і можливість громадської контролі, унеможливлювала адміністративний вплив на підсумки волевиявлення громадян і забезпечувала створення прогнозованого, ефективно працюючого парламенту.

Верховна Рада свого часу визначилася щодо типу виборчої системи. Це має бути змішана пропорційно-мажоритарна система. Дискусійним було питання розподілу мандатів між пропорційною та мажоритарною складовими. У проєкті передбачено, що загальну кількість мандатів буде поділено на рівні частини. Це дозволить реалізувати переваги змішаної виборчої системи, що засвідчено практикою тих держав, де вона застосовується.

Не менш дискусійним було питання про організацію виборів. Вирішено проводити вибори в єдиній загальнонаціональній окрузі, замість змішаного адміністративно-територіального принципу. У проєкті перевагу віддано першому з огляду на потребу стимулювання розвитку загальнодержавних політичних сил і уникнення політичної регіоналізації — з одного боку, та спрощення виборчої процедури, особливо у справі організації виборів і підбиття підсумків — з другого.

Хронічною хворобою майже всіх виборчих кампаній є зниження активності виборців. Тому для гарантованого творення представницького органу, навіть за умов, коли частина громадян не бажає користати зі свого виборчого права, у проєкті не передбачено встановлення кількості виборців, які обов'язково мають взяти участь у голосуванні. Раніше ця квота становила 50% плюс один виборець.

Принциповим у цій проблемі є те, чи визнається участь у виборах правом громадянина, а чи його обов'язком. Якщо це обов'язок, тоді треба передбачити санкції за неучасть. Якщо це право, то вони можуть скористатися ним або ні. Але ті, хто прийде на вибори, засвідчать свою політичну та громадянську активність, і їхнє слово буде вирішальним. Імовірність повторних виборів при застосуванні цієї норми буде зведено до мінімуму, що дасть можливість протягом одного дня і з мінімальними витратами обрати повний склад політично структурованого парламенту.

Для виборчого закону (поруч із системними проблемами) суттєвими є і технологічні, що регламентують виборчий процес. До найважливіших з них слід віднести спосіб формування виборчих комісій. У проєкті це право пропонується надати головам обласних державних адміністрацій, а також міст Києва та Севастополя. При цьому вони обов'язково повинні ввести до складу комісій представників політичних партій, які зареєстрували свої списки в загальнонаціональній виборчій окрузі.

Суттєво обмежить можливість адміністративного впливу на підсумки виборів інша інновація — запровадженням бюлетенів з відривними контрольними талонами. Це забезпечить використання бюлетенів тільки на зазначеній дільниці і при повному збереженні таємниці голосування — зведе до мінімуму ймовірність фальшування.

Україна є єдиною країною в Європі, що зберегла негативний спосіб голосування. Проєкт робить рішучий крок від негативізму до позитивного підходу — голосувати не шляхом заперечення, а шляхом віддання

переваги достойному кандидатові чи політичній партії. Тобто виборець має голосувати за одного кандидата чи за один партійний список, якому він віддає перевагу, лишаючи незайманими решту.

Окрім комісії з питань правової політики і судово-правової реформи, над проєктом працювали інші парламентські комісії, представники Міністерства юстиції, Центральної виборчої комісії, експерти Міжнародної фундації виборчих систем (МФВС). Експерти МФВС позитивно оцінили проєкт.

Проте, як і треба було очікувати, цей проєкт не припав до вподоби лівим у Верховній Раді. Було заявлено, що він неприйнятний для більшості депутатів, бо віддзеркалює «цілком однобічне бачення виборчого процесу».

Комуністи і соціалісти висловили незгоду з усіма принципово важливими положеннями: їх не задовільняє кількісний розподіл мандатів між всеукраїнським списком та одномандатними округами; межа явки виборців до виборчих дільниць тощо. Знову постало кардинальне питання, відоме ще з часів ССРСР, але дещо забуте останнім часом — про участь громадських організацій і трудових колективів у висуванні кандидатів.

Усі ці питання, на думку лівих, а разом з ними й О. Мороза, треба ще раз розглянути і проголосувати окремо, щоб мати підстави визначити ті чи інші норми або пропорції. А відтак — розгляд перенесено на майбутнє.

Можна очікувати, що комуністи-соціалісти кистями ляжуть, щоб не пропустити цей проєкт або принаймні залишити в ньому якнайбільше норм комуністичної виборчої системи, яка добре служила їм протягом десятиліть.

НАРУГА НАД МОГИЛОЮ ПАТРІЯРХА ВОЛОДИМИРА

КИЇВ, 16 жовтня (УЦС) За повідомленням чергуючого вночі біля могили Патріярха Володимира наказного отамана Українського козацтва Вячеслава Серьогіна, вночі з 14 на 15 жовтня 1995 р., після свята Покрови, могила Патріярха була злісно сплюндрована прихильницею Православної церкви Московського Патріярхату, яка, прийшовши у чернечому вбранні ніби для упорядкування могили (що робиться православними жінками вночі), порозкидувала вінки, частково розкопала могилу і, вкравши портрет Патріярха, намагалась утекти. Проте була затримана і відведена в Шевченківське райвідділення міліції. При затриманні назвала себе монахинєю Покровського монастиря Православної церкви Московського Патріярхату Саліховою Лідією Олексіївною. В міліції у неї вилучили пошкоджений портрет Патріярха.

Зранку 15 жовтня Шевченківське райвідділення міліції відвідав депутат ВР України Михайло Ратушний для з'ясування ситуації. Заступник начальника цього відділення міліції Григорій Сивашенко повідомив, що затримана знаходиться під арештом, і проти неї порушена кримінальна справа. Однак він категорично заперечує, що провокаторка є монахинєю, незважаючи на її чернечий стрій.

Такі провокації приводять до дестабілізації і в Церкві, і в українському суспільстві. Сподіваємося, що цей кримінальний вчинок буде належно розслідуваний, з відповідними наслідками, а не залишиться черговою «таємницею», як у випадках плондрування могил інших великих національних постатей, зокрема Василя Стуса, Юрія Литвина, Олекси Тихого. ■

ЗАЯВА ПРЕЗИДІЇ ГОЛОВНОГО ПРОВОДУ КОНГРЕСУ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

(УЦІС) Не усунута остаточно від важелів влади, причетна до розвалу української економіки та розкрадання національних багатств «п'ята колони» розгорнула тепер відкриту діяльність, спрямовану на повалення української державности.

Останньою ланкою у ланцюгу злочинних дій антидержавних сил стало поширення у Верховній Раді «Заяви про створення депутатського об'єднання «Союз». Ця заява є прямим заклик до зміни державного устрою, ліквідації незалежності, відновлення імперії, тобто має ознаки державного злочину.

Конгрес Українських Націоналістів вимагає:

— від Генеральної прокуратури: дати правову оцінку намірам утворити «Депутатське об'єднання «Союз» відповідно до тексту «Заяви» та притягнути всіх осіб, що підписали її, до кримінальної відповідальности згідно з діючим законодавством;

— від Верховної Ради України: дати моральну й етичну оцінку згаданих «Заяві», намірам і діям депутатів, які підписали її;

— від Президента України: перейти нарешті від слів до діла в утвердженні української державности, а отже у боротьбі з її ворогами.

У той час, коли український народ веде важку боротьбу за своє виживання, коли патріотичні сили прагнуть до відродження держави та наповнення її національним змістом, триває пляномірний наступ прокомуністичних і промосковських сил на політичні, ідеологічні та соціальні засади української державности, інспірований і керований нашим одвічним ворогом — Москвою.

Конгрес Українських Націоналістів звертається до всіх державницьких сил з пропозицією згуртуватися у відстоюванні національних інтересів України, спільними зусиллями остаточно побороти «п'яту колону» в нашій державі.

Сергій Жижко
Заступник Голови Конгресу Українських Націоналістів ■

М. ЧЕРНЯВСЬКИЙ

БОГДАНОВА СЛАВА

Стогне Київ старий, аж здригається,
На Подолі луна розлягається;
Всюди дзвони гудуть
І гармати ревуть,
І гукає поспільство завзято:
В славнім Києві свято.
Суне з міста народ лава лавою,
Бо йде в Київ Богдан, вкритий славою;
Із походу верта,
Поминає міста,
Йде у Київ старий із чужини —
В саме серце України.
Не вогонь по шляху розгоряється,
Гей то військо іде, наближається.
Суне військо здаля,
Стогне мерзла земля,
Корогви гомонять... А на чолі
Йде влюбленець долі.
Ніби лев степовий, ситий славою,
Що шаблями придбав під Пилявою,
Побратимів своїх,
Леопардів грізних,
В Золотії Ворота з собою
Він веде з поля бою.
До Софії іде не хвалитися,
Вкупі з людом усім помолитися,
Що минулась війна
І неволя страшна,
Ті кайдани злих утисків панських
Впали з рук християнських.
І дзвіниці гудуть, аж хитаються,
А Богдан у Софії вклоняється.
І співають попи...
В вікна сонце снопи
Золотого проміння вкидає,
Гетьман сльози втирає:
— «Не дарма морем кров розливалася,
Білим трупом земля укривалася,
Дорога то ціна...
Та минулась війна, —
І немає ніде в цій хвилині
Більш рабів на Україні...»

П. КАРМАНСЬКИЙ

В РОКОВИНИ ЛИСТОПАДА

Благословенна будь священна хвиля,
Благословенні невмірущі дні!
Ви розповіли Велитня з безсилля
І сили люду, скамянілі в сні,
Збудили чудом на горейське діло.

І сталось чудо!... Лазарове тіло,
Закуте в гробі три дні, три віки,
Воскресло, встало, кровію скипіло
І, меч двосічний взявши до руки,
Пішло до бою з темним духом смерти.

Лиш підлий хоче добровільно стерти
Своє нікчемне ймення з карт буття.
Ім'я героя не таке, щоб вмерти
І понестися в безвість забуття!
Воно від роду пом'янесь до роду!

Нехай святиться гордий стяг Народу,
Який простерся на верхах Карпат!
Він сонне море сколихнув до споду
І, збивши хвилю в дикий водопад,
У скелю грянув — аж здригнулись гори!

І від надхмарних шпилів Чорногори
Аж до плодючих понадсянських піль
Знялася пісня, як бурхливе море:
Нехай пропаде наш відвічний біль!
Осанна гордим Лицарям! Ми вольні!

Ми вольні! — Даром ворота пекольні
Повстали проти наших вічних прав
І даром наші здобутки мозольні
Варшавський злодій підступом закрав —
Ми вольні, браття, і ми будем вольні!

Петро ВАСИЛЕНКО

ЗАПОРОЗЬКА ЛЮЛЬКА

Кохали запорожці Україну,
І цінували все живе на ній.
Козацьку люльку, люльку необхідну,
Ніхто із дуба вирізати не смій.

Вусаті вої відали чудово —
Без кленів, грабів, в'язів, ясенів,
Без дуба, — не шумітиме діброва,
Не буде ні лісів, ані гаїв.

Люльки різьбили козаки із вишні,
Щоб, закуривши, кожен пригадав
Незламно-вольового Байду-Вишню,
Якого Виневецьким світ назвав.

А в люльку клали пучку материнки,
Щоб неньку пам'ятали на шляхах,
Щоб не жаліли жодної кровинки
За матір-землю у тяжких боях.

До материнки клали і любистку,
Щоб край любили і кохань-дружин,
Щоб пестили і діда, і невістку,
Чебрець степів і ручаї долин.

Димить поволі люльку вусоносець,
Додавши ще і м'яти, й буркуну,
Стає бадьорим, жвавим запорожець,
Стійким, розважливим од цього тютюну.

А щоб димок ставав ще духмянішим,
Він пучку тирси в люльку доложив
І духом степу, духом наймилішим
Враз побратимство вірне обкурив.

Додав іще він сухоцвіту терну,
Щоб чиста кров, як терну цвіт, була,
Цвіт виганяє з неї всяку скверну
І захистить від будь-якого зла.

А щоб лихий не зваживсь підступити,
Додав до жару скіпку тирличу.
Курид козак! І легко було жити,
І думати моцарю-вусачу.

Пахка, легка його та люлька з вишні!
Тече димок, плывуть про Січ думки.
З любов'ю дивиться на козака Всевишній
І мить, і дві, і роки і віки.

Василь ЯЦУН

МІЙ РІДНИЙ КРАЙ

Мій Рідний Краю, вічна Батьківщино!
Країно сонця, хліба і краси!
До тебе я так часто-часто лину,
Мій Краю слави, крові й боротьби...

До шовку трав з срібlistою росою
В рожевих ранках ранньої весни;
До юних співів літньою порою,
До саяних днів дзвінкої давнини.

Для нас билинні, славні богатири,
Співа моя настроєна струна
Про ваші буйні подвиги сміливі, —
Їх знала шир степів і чужина.

До вас, світила віри і науки,
Що гори книг змережали пером
В Печерській Лаврі Київської Руси, —
До вас я лину серцем і умом.

До тебе, Князю, «Сонечко ти красне».
Ти світлу правд Христових дав печать
І осіяв Тризубом панорами
І міст, і сіл; ввів Божу благодать.

Благословен будь, Мудрий Ярославе,
В Святій Софії, в соняшних храмах,
У блиску мудрих книг для Руси слави;
Ти гомін дав їй у чужих краях.

Сковорода... Осяяна обново!
Ти сіяв золото в серцях людей,
Єднав землі й небес покрови,
Здіймав більмо з профанових очей.

Благословен будь, світоче Підлисся!
Ти ясно блиснув з Білої гори.
Твоїм промінням морок освітився,
Воскресла мова, встав народ з імлі.

Франко... граніт... Ти будеш жити вічно
В різьбі шляху до світла всім братам.
Твій молот дум, обух, «Мойсей» завітний
Зсиляли ніч «побіленим гробам».

Блискуча зоре, Лесю Українко!
 Ти ритмом серця будувала скарб;
 Вогнистий скарб, навичний і нетлінний:
 Любов до Краю, бій з насиллям хмар.

Благословен хай буде дух Мазепи,
 Що меч підняв на зайду-хижака!
 Розвійтесь з вітром зрадники й наклепи,
 Торговці честю й блиском срібняка!

*

Стрільці в похід!... похилена калина...
 Мов дзвін воскресний — славний Листопад!...
 І... траурні курлики журавлині...
 Печальний відступ... сумерки свічад...

Та знов піднявся з могили дух Богдана,
 Повів потомків славних козаків, —
 Тепер уже — в бої з Москви бураном
 Творить Вкраїні світ нових садів.

Оцей лишив свій плуг, сарай і ниву,
 Взяв в руки меч на волі й чести зов,
 Пішов крізь морок ганьби літ бурхливих
 Звільнять народ з драконових оков.

Тамтой же встряг в ріллю, политу кров'ю,
 Прилип до плуга, мов до тіла кліщ,
 Неволі гніт убгав в сіринь покори,
 Боявся знять ярмо з охлялих пліч...

Симон Петлюра... світлий Коновалець...
 Орли на видноколі темних хмар!
 Ви підняли калини цвіт прив'ялий,
 Дали себе її корінню в дар.

Геройська Ольга... світло в півтімі темній...
 В «Бригідках» мукам тіла не здалась.
 Не впала катові до ніг смиренню, —
 За Україну серця кров дала.

В прославі будьте, воїни новітні,
 Ваш дух стальний, ваш меч, тверда стопа!
 Ви гада били в Краї заповітнім, —
 Сіяйте вічно, воїни УПА!

І ви, що в зливій куль, ґранат, в загравах
 Держали чесно волі стяг в меті,
 Спиняли чад пекельної навали, —
 Ви дивізійники, чесні й палкі!

В безсмертя всі герої днів кривавих!
Ви смертю смерть наїзникам лихим
Давали в спалахах вогнів, в облавах,
За Рідний Край, за волю вітчизни.

Благословен ваш шлях і стяг багрянний,
І ваша пісня слави і журби,
Що вас вела крізь бурі і тумани
До мрії мрій — державної мети.

Лишили ви сліди... живі, нестерті,
Не стерти їх лапищам яструбів!
Не зможуть їх багнюками затерти
Підніжки ганьби й повзи холоуїв!

*Пітсбург,
із збірки «До світла», 1988*

Ганна ЧЕРІНЬ

АМБАСАДА

*Амбасадорів України в Аргентині і Чіле,
Вікторів Пацукові присвячую*

В столичнім центрі Аргентини,
Поміж барвистих прапорів,
Державний прапор України
Блакиттю й золотом розцвів.

А так недавно, ніби вчора,
Не визнавали в світі нас...
Радіє горда Діяспора:
Прийшов на зміну слухний час!

І є в нас власна Амбасада —
Для когось може і досада,
А нам і підтримка, й розрада,
Культури нашої розсада

Тепер вже знає Аргентина,
Що українська в ній клітина.
І невідлучно серед нас
Всесвітній Батько наш — Тарас,
Увіковічений в ґраніті —
Наш амбасадор в цілім світі.

29 квітня, 1995 р.

КНИЖКА

На полиці старовинна книжка.
Пів мільйона їй мабуть ціна.
А чи знає книжка-дивовижка,
Що настільки вартісна вона?

Сяяла вона, як вийшла з друку,
Золотом обкладинки й оправ...
Хто ж її візьме найперше в руку?
Йшли віки. Ніхто її не взяв.

Книжка непрочитана, невивчена
Нарікає шелестом листків...
Книжка недоторкана, як дівчина,
Що її ніхто не захотів.

2.7.1984 р.

Мирослава БАБІНСЬКА

ІЗ ЗБІРКИ «КОЛИСКОВА ДЛЯ МАРІЧКИ»

Тюльпан

Є у мене пес Тюльпан.
Він за віком — ветеран.
Вже тринадцять літ і зим
Вся родина дружить з ним.
Він і сторож, і артист,
І хороший футболіст,
Хоч м'ячі тріщать по швах
У Тюлпанових зубах.
Другом я таким горджуся,
З ним нікого не боюся.
Погукаю — і за мить
Він на поклик прибіжить.

Я слухняно ляжу спати

Я слухняно ляжу спати,
Я втомилась працювати
І удома, і в садочку,
І під хатою в пісочку.
Мій ангелик до подушки
Поведе мене за ручки,
Поцілує ніжно вічки;
— Гарно спи, моя Марічко.

Суничка

Росла під кущиком суничка,
Червона, наливна
І сумувала, що нікому
Не до смаку вона.
Знайшла ту ягідку Марічка —
Шукала не дарма —
Поклала в ротика суничку
І з'їла,
і нема.

Обід

Літнім днем звірячий рід
Радить раду на обід.
— Найсмачніша, — каже мишка, —
Свіжоскошена пшеничка.
Як достаток є в зерні,
Люті зими не страшні.
— Що за смак у дрібноти?
Краще меду — не знайти! —
Позирнув ведмедик скоса,
Облизавши смачно носа.
Бджілки дружньо заджуміли —
Їм також медочок милий.
Вийшов засць допереду:
— Обійдемо і без меду!
Я за всі меди з долини
Не віддам і капустини.
Хто капусту й моркву любить,
Той здорові має зуби!
Тут козуля не втерпіла:
— Я б листочків попоїла,
Поскубла б трави, як слід.
Ох і славний це обід!
А за нею їжачки:
— Добрі сушені грибки.
Котик лапку підіймає:
— Я сметанку полюбляю.
— Пані лиско, ваше слово, —
Каже півник гонорово.
Опустила очі пані:
— Добра ... курочка в сметані.

Колискова

Квіточка-донечка з квіткою-мамою
Поприхилилися...
Цить!

Вклалося сонечко, вкрилось туманами,
Напрацювалося, намандрувалося,
Спить.

Час і дитиноньці очка заплющити.
Змовкли вже пташечки, теплого літечка
спів

Пізня годинонька, годі вам, пустоці
Вечір на ліжечко випустить пригоріцу
снів.

В ліжку подушечки білі, мов гусочки,
Ждуть-дожидуються, ніби питаються:
де

Руса голівонька, мамина дівонька,
Чом вона спати не йде?

Рушничок

Взяла в мамі ниточок —
Вишиваю рушничок.
Жовте і зелене
листячко у мене,
а поміж листочки
туляться грибочки.
На самому крайчику
вишию по зайчику,
а посередині
гілочку калини.
І багато квіточок,
і-ялиновий лісок,
і улюблених героїв
із улюблених казок.
Похваляюся в дитсадку —
гарний ліс на рушнику.
Жаль, не помістилося
все, чого хотілося.

Мирослава Бабінська. Народилася у 1962 році в місті Золочеві на Львівщині. Закінчила Український поліграфічний інститут у Львові.

Нині — науковий працівник Львівської картинної галереї. Працює в Золочівському замку-музеї, який в даний час перебуває в стані реставрації. Друкувалася ще з шкільних років у різних українських виданнях.

Свої дитячої поезії ще ніколи не друкувала для широкого загалу. В основному, все призначалося для маленької доні Марічки, яка нині має сім років і є основним джерелом натхнення для мамі.

Добірка віршів під назвою «Колискова для Марічки» присвячується не лише Марічкам, але й Івасикам, Ганусям, Наталкам, Миколаям і іншим гарним діткам та їхнім батькам.

Закінчення буде

Ярослав СТЕХ

ДО ПЕРШИХ РОКОВИН СМЕРТИ МИХАЙЛА ЧЕРЕШНЬОВСЬКОГО

*Шукай правди, слухай правди, служи правді,
говори правду, твори правду, держися правди,
захищай правду до кінця свого життя.
(Іван Гус)*

Цього року 20 липня минув рік від відходу у вічність скульптора Михайла Черешньовського, який завжди відзначався вродженою інтелігентністю, шляхетністю, лагідною усмішкою до своїх приятелів та опонентів, а понад усе йому притаманна була працьовитість і безмежна любов до своєї батьківщини. М. Черешньовський, як скульптор і воїн УПА, був великим гуманістом і старався, щоб нікому кривди не зробити, був він у повному значенні того слова аристократом, як мистець і воїн.

Несподівана смерть потрясла не лише його близьких друзів, приятелів, але й цілу українську громаду та багатьох чужинців. Це була дійсно тяжка втрата, бо в його особі українська громада втратила талановитого скульптора, українського патріота, здібного підпільника-військового. В його характері було так багато шляхетних прикмет, що можна б і треба було б написати про нього книжку.

Жив він у бурхливий період, і сам його наповнював глибоким змістом, своїм мистецтвом. Він увійшов в історію України як воїн, який зі зброєю в руках боровся з найбільшим ворогом України. Очевидці розповідають, що в бою командир М. Черешньовський був вимогливим, але одночасно дуже людяним. Завжди був скромним і таким залишився до останніх років життя. Він ніколи не брав до уваги дрібних міжусобиць чи особистих амбіцій, а вмів стати над ними заради великої справи.

М. Черешньовський також увійде в нашу історію як талановитий скульптор.

Михайло Черешньовський народився 5 березня 1911 року в селі Стежниці Лиського повіту, на межі Бойківщини та Лемківщини. Його батько Матвій і мама Єва з дому Тех. Михайло мав дві сестри — Катерину і Ганну, і брата Івана. Ще в молодих роках Михайло втратив батька і сам, як найстарший син, зайнявся працею в господарстві. Працюючи на своєму невеличкому господарстві, Михайло був зачарований красою карпатських гір, полонинами, лісами, потоками і пов'язав з рідним краєм усі свої духові, мистецькі і національно-патріотичні надбання. Українська земля — це надхнення, матеріал, який одуховлює його мистецькі почуття, створює тло для його мистецьких творів, розвиває творчу уяву. В тих деревах, їхніх коріннях Михайло бачить високе мистецтво природи, в них відбиваються всі пориви його витонченої душі. Після праці на господарстві він ходив лісами, понад потоками, збирав матеріал для своїх майбутніх творів, моделював його, і уважно вивчав народний одяг. В сонячну днину бачив, як сам оповідав, чудову панораму за селом — ниви наче встелені килимами прекрасних вишиванок. Тут

народжувалося мистецтво нашого ювіляра. Його духове коріння — в українських Бескидах, в усій надсянській землі. Любов до цієї землі Михайло стократно довів своїми життєвими подвигами. Мандруючи згодом по цій землі і притискаючи до себе автомат, боронив він її та її народ як найбільшу святість. Здавалося юним повстанцям, які йшли поруч нього, що ніяка сила не зможе вирвати з його грудей ту велику любов. Він, та не лише він сам, але і його близький земляк Ярослав Старух—«Стяг», головний командир Закерсоння, боронили і трималися цієї землі обома руками, ба навіть зубами, як той верес, якого стебла можна вирвати, але коріння залишається назавжди. Ці люди — немов Стефаникові герої з новелі «Сини землі».

Михайло десятирічним хлопцем вирізував ножом різні постаті. З тими своїми творами якось замандрував до містечка Балигороду. Тут його різьблення побачив Осип Копія, який не лише допоміг хлопцеві їх продати, але зацікавився його талантом. Допоміг хлопцеві дістатися до мистецько-промислової школи в Коломиї на відділ різьби, де директором був Володимир Кобринський (1928 р.). Там Михайло вивчив техніку різьби в стилі гуцульського орнаменту. В 1932 році Михайло вступив на студії плястичного мистецтва у Кракові (відділ скульптури), де вчився у таких майстрів, як Кароль Гомоляч та Францішек Кальфас. В 1935 році Михайла забирають до військової служби, яку відбув у Станіславові, а потім повернувся на студії до Кракова.

Понад десять років студіював Михайло різьбу серед видатних знавців і доброго мистецького оточення. Краків був тоді культурно-освітнім центром, де перехрещувалися культура польська й українська. Сліди нашої культури ще мерехтять донині в каплиці Чесного Хреста на Вавелі.

Через Краків перейшли такі знані мистці, як Іван Труш, Микола Бурачек, Михайло Бойчук, Олекса Новаківський, Михайло Гаврилко, Сергій Литвиненко.

В Кракові студіювало в ті часи багато українців, хоч би згадати Григорія Крука, з яким не лише заприятелював М. Черешньовський, але вони разом жили в одному помешканні. Вчилися тут Петро Григорійчук, Богдан Стебельський, Аріядна Шум, Олександра Конач (три останні мешкають у Торонто, Канада, д-р Б. Стебельський помер 1994 року). Слід сказати, що добру українську атмосферу в Кракові створював проф. Богдан Лепкий. При Ягеллонському університеті була українська студентська громада, яка мала свої товариства «Сян» і «Запоріжжя». Активно працювала «Просвіта». Діяли підпільні осередки ОУН, які надавали політичний напрям молоді. М. Черешньовський усього себе віддавав мистецтву, не занедбуючи при цьому справ загальноукраїнських. В цій українській громаді активно працювали випускники Краківської академії скульптори Наталка Мілян, Нестор Кисілевський і Андрій Наконечний, який закінчував приватну школу скульпторів.

Однак найбільшу групу творили художники, серед них Денис Іванців — засновник мистецького об'єднання «Зарево», Володимир Продан, Юрій Кульчицький, Марія Гарасовська, Ярослав Красневич та інші. Об'єднання «Зарево» організовувало в читальнях «Просвіти» зустрічі, виставки творів. Все це бурхливе студентське та мистецьке життя зупиняє Друга світова війна.

Почесні гості: міністер федерального уряду Канади Джон Мунро, скульптор Михайло Черешньовський і проф. Ізидора Борисова

Михайло Черешньовський відкриває свою майстерню народньої дерев'яної різьби в Болехові на Бойківщині. До нього приєднується його брат Іван. В 1943 році М. Черешньовський стає співорганізатором виставки у Львові. Тут він презентує свою «Мати з дитиною» та великий портрет Тараса Шевченка, який був виконаний спільно з братом Іваном, якого через кілька місяців німці розстріляли за співпрацю з підпільними українськими організаціями. Смерть брата мистець пережив надзвичайно тяжко. Під час окупації М. Черешньовський одружився з Оксаною Винників. Під кінець війни з'явилася у них доня Звенислава.

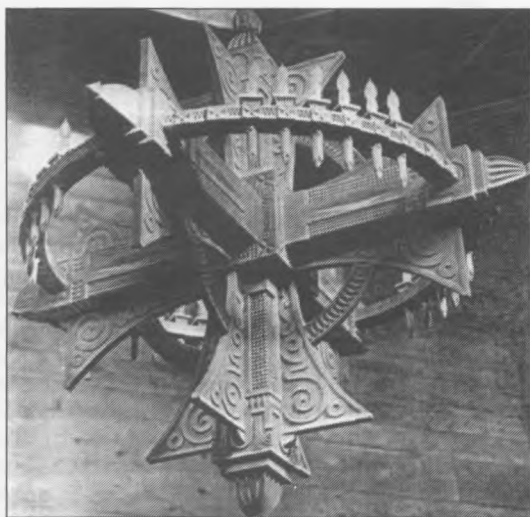
Коли на зміну німецьким прийшли московські «визволителі», вони забрали Михайла в совєтську армію. Недовго він роздумував і скоро перейшов до українського підпілля і став вояком УПА. Час був надзвичайно складний, але все-таки він знаходить час і різьбить. Тоді він вирізьбив портрет свого брата Івана. В УПА він виконував функцію політвиховника під псевдом «Петро». На власні очі переконався, який страшний злочин чинили польські підчервонені володарі над українським народом. Цей нелюдський злочин завершила акція «Вісла» в 1947 році.

В листопаді 1947 року Михайло з чотою переходить рейдом через Чехо-Словаччину до Західної Німеччини, у Баварію, окуповану американцями. Його з іншими вояками УПА відправили в табір для «переміщених осіб» у Міттенвальді. Тут за кілька днів Михайло zorganizував різбарську майстерню. Влучно назвав цей період у житті мистця д-р Б. Стебельський: «Автомат змінив на долото».

Свої спогади про майстра подає його найкращий друг маєстро Григорій Крук: «Коли я зустрівся з Черешньовським, він виглядав страшно, а його не міг впізнати. „Що не пізнаєш?“, — він зірвав сорочку і з пазухи вийняв хустку, зав'язану у вузол. Він розв'язав її і поклав перед мною. Хустка була просякнута кров'ю. В ній лежала грудка землі, теж з кров'ю. „Бачиш це?“...»

Перебуваючи у Міттенвальдському таборі, він працює над монументальним твором «Приречений», що втілює героїчну поставу людини, яка через пекло прийшла до воскресіння, щоб гідно жити. Твори цього періоду — це портрети, «Україна-Мати» та інші. З Німеччини Михайло переїжджає до США. 22 березня 1950 року одружується з Людмилою Білокрис і віддається своїй улюбленій різьбі.

Різьба — це так само, як поетика, музика, малярство, навіть вишукані парфуми, в тому є багато спільного. Всіх мистців єднає бажання відшукати серед слів, нот, кольорів, запахів такі особливості, які гармонізують відчуття, чарують, захоплюють уяву. На цьому надзвичайно добре знався М. Черешньовський. Він умів втілити у своїх творах те найістотніше, те найбільш властиве об'єктові зображення. Це бачимо у творах «Шевченко», «Христос», «Генерал Чупринка», «Степан Бандера», «Леся Українка», «Симон Петлюра», «Євген Коновалець», «Письменник В. Винниченко», «Данило Чайковський», «Хлопчик», «Косар», «Дід» та в багатьох інших.

М. Черешньовський: Павук у церкві в Гантері

М. Черешньовський вільно володів різьбою в усіх техніках, що часто виявлялося в різних стилях. Однак чужина ніколи, навіть при найкращих умовах, не сприяє розвитку іншонаціонального мистецтва. Довгі часи відчувався брак національних мистецьких організацій, які б допомагали мистцям. Згодом було створено Об'єднання Мистців Українців в Америці, активним членом якого став Михайло. Не менше активно він працював у Товаристві колишніх вояків УПА, організації Визвольного Фронту, бачимо його на Богослуженнях в українських церквах. Релігійна тематика дещо віддаляє його від традиційного зображення, як в Архипенка. Якщо його «Христос» (1940 р.) реалістично-експресійний, то, наприклад, «Мати Божа», «Мати Божа-Рятівниця» мають форми узагальнюючі. Також знаходимо у майстра модерні композиції «Совість», «Модерна Мадонна», «Мати Божа на колінах», «Мати Божа з Дитятком» та інші.

Михайло створив портрети визначних українських постатей: Оксани Макаревич, Йосифа Гірняка, матері Михайлини Мартюк-Букачівської, балерини Валентини Переяславець, артистки Віри Левицької, Богдана Стебельського, Леоніда Вертипороха, Уляни Целевич, Марії Стиранки та інших.

Визначне місце у творчості мистця займають його проєкти пам'ятників, які реалізовані у бронзі. До них належать «Рвати кайдани» (Шевченко), «Самих себе визволяти» (Леся Українка), «Кайдани рвали» (Петлюра, Коновалець, Шухевич і Бандера). Його улюбленою постаттю був Митрополит Андрей Шептицький, у якого служба Богові та Україні була неподільною. До цього ряду творів слід віднести також проєкт пам'ятника Шевченкові у Вашингтоні.

Створив мистець також образи Василя Симоненка, Алли Горської, Василя Стуса.

На мою думку вершинним досягненням скульптора є його проєкт, здійснений у 1962 році — це пам'ятник героям на оселі СУМ в Америці біля містечка Елленвіл. Тут здійснилася його візія про героїчну боротьбу українців: на високій горі у центрі оселі височить пам'ятник слави, завершений Триzubом, а внизу — погруддя Петлюри, Коновальця, Шухевича і Бандери, які символізують тяглість боротьби за визволення. Варто пригадати, що під час урочистого відкриття цього пам'ятника Черешньовський сказав, «що кілька днів тому мені приснився сон, що мене допитусь озвірілий енкаведист». На закінчення він побажав усім присутнім, щоб їм снилася тільки Україна, щоб вони тільки нею жили.

До 100-річчя від дня народження Лесі Українки Черешньовський виконує знаменитий проєкт пам'ятника, що знаходиться в найпрестижнішому парку Торонта. На відкритті цього пам'ятника (19 жовтня 1975 року) М. Черешньовський сказав: «Бажаю нам усім іти за Лесею, щоб добитися на нашій землі правдивого права, правдивого життя, до того ж ще треба любови — такої, як була в Лесі Українки. Коли я був в УПА, мене призначили виховником на сім лемківських сіл. І в тих сімох селах (тоді творилася УПА) бути виховником — багато тяжка справа, ніж побудувати пам'ятник, страшно тяжка. Ми не мали голки для кожного вояка, ми не мали гудзика, ми не мали для 1500 вояків у старшинській школі снідання. Не мали зброї... Ми направляли такі пістолі, що ще Наполеон

під Москвою ними воював. Кажу вам, ми в наших Карпатах, як прийшла весна і сонце пригріло, на всіх берегах, де виросла кропива, зрізували ту велику кропиву і мололи на тих млинках, що мелеться каву. З того пекли оціпки для дітей. Це був час великої облоги, яку УПА витримала десять років. Бо ми, як вірила Леся Українка, «без надії сподівалися».

Союз Українок Америки порушує питання про спорудження пам'ятника Лесі у Клівленді. Він встановлений у парку Рокфеллера.

В 1964–65 роках Черешньовський разом із Петром Холодним виконали мистецьке оформлення іконостасу в церкві св. Івана Хрестителя у Гантері. Іконостас М. Черешньовського — це вершина мистецької досконалости, основаної на суто українських культурних традиціях. Оглядаючи це творіння, ми відчуваємо душевну насолоду, глибше усвідомлюємо власні прапорені. Черешньовський пережив страшну війну, щоб розповісти світові про героїзм нашого народу. Той не розкаже, який зі своїми думками залишається сам для себе. Вічною є тільки та справа, коли вона викладається на папір, полотно, втілюється у камені чи бронзі.

Нашим сьогоднішнім завданням є досліджувати, виявляти, розкривати, реставрувати все те, що становить національну і світову цінність. Це стосується і творів Черешньовського. Глибокі своєю мистецькою проникливістю, вони не збагачують знання про нашу батьківщину, сповнюють наші почуття гордістю за неї.

Черешньовський є тілом і душею, а водночас історією чесного вченого і найсправедливішого українця. Говорити про Черешньовського — це означає говорити про повстанський рух УПА; говорити про нього — це означає говорити про наше мистецтво. Без Черешньовського не було б того національного духу, діаспора не відчувала б сили матірньої та благословляючої руки живої України.

Мистець також виконав цілий ряд медалей на прославу княгині Ольги, о. Григорія Грушки, Грецької Православної Церкви св. Павла в Гампстед-Нью-Йорк, Лесі Українки, Шевченка, Франка.

Мені вдалося зібрати лише деякі бібліографічні дані, і я свідомий, що це далеко не всі. Адже про Черешньовського було чимало інформації в українських газетах і журналах, розкинутих по різних країнах світу, які варто було б зібрати в одну пам'ятну книгу про великого сина нашого народу. Бути може, що деякі його праці прикрашають мистецькі галерії, наші святині, приватні дома і кладовища.

Якось так уже повелось, що велетнів часто за життя не бачимо або просто недоцінюємо їх. Тільки згодом усвідомлюємо їхню вартість, яку не лише треба цінувати, але й популяризувати.

Заходами Фондації Дослідження Лемківщини в Нью-Йорку видано 1978 року під редакцією Івана Гвозди книжку «Дерев'яна архітектура Українських Карпат». Книжка великого формату з твердою політуркою, 286 сторінок, на доброму папері. Передмову англійською мовою написав Іван Гвозда, українською — Павло Мальяр. Гортаючи сторінки цієї книжки, дуже хотілося б, щоб такого видання діждався Михайло Черешньовський, бо він був вірним сином своєї малої батьківщини Лемківщини і доклав чимало зусиль для її прослави.

Кажуть, що справжня історія починається тоді, коли народ не тільки самоусвідомлює себе, але коли сам пише про себе, щоб усвідомити про себе інших. І тут мимохідь пригадуються слова Григорія Сковороди «наступний весело освітлений день — плід учорашнього».

Нам треба твердо боротися за справедливість, за втілення заповітів наших геніїв, до яких з повним правом відносимо Михайла Черешньовського. Його життя було повне посвяти, бо він любив Україну з посвятою, вона завжди стояла перед ним. Був він великим реалістом, противником будь-якої спекуляції. Найбільшим і найголовнішим суддею було його мистецько-бойове сумління, до нього він з великою увагою прислуховувався. Ця високоосвічена людина оживила під ударами свого долота наше життя. Його кожний твір зворушує, скріплює пошану, манить, кидає виклик, здається, що він говорить людською мовою. Через твори Черешньовського ми відновлюємо духову злуку з героїчною боротьбою УПА. В основі основ життя і творчості Михайла Черешньовського стоїть святая святых: його національний патріотизм. Його щедрий талант вийшов з народу і повертається до нього.

Література:

Богдан Мовний. «Скульптор, що вийшов з народу. Михайло Черешньовський». Ретроспективна виставка. Український музей. Нью-Йорк, 1991.

Богдан Певний. «Велетень поміж нами». «Сучасність». Ч. 1, Київ, 1993.

Роман Горак і Степан Грицай. «Михайло Черешньовський». «Дзвін». Ч. 10. Львів, 1991.

Богдан Стебельський. «Михайло Черешньовський». «Гомін України», Ч. 10. Торонто, 1956.

Богдан Стебельський. «Відповідь ворогові». «Література і Мистецтво», Ч. 9. Торонто, 1962.

Богдан Стебельський. «Михайло Черешньовський. Клясик української скульптури». «Естафета». Ч. 1. АДУК. Нью-Йорк-Торонто, 1970.

Богдан Стебельський. «Михайло Черешньовський. Ідеї і творчість». Збірник статей та есеїв. В-во НТШ. Торонто, 1991.

Ком. Будови пам'ятника Лесі Українки «На пошану Лесі Українки». Торонто, 1980.

Аріяна Шум. «Михайло Черешньовський (1911-1994)» Література і Мистецтво. Торонто, жовтень 1994.

Володимир Янів. «Між розпачем і надією». УВУ, Мюнхен, 1987.

Іван Гвозда. «Дерев'яна Архітектура Українських Карпат». Нью-Йорк, 1978.

Марія ЯКІБЧУК–БОРИНСЬКА

З БАТЬКІВСЬКОЇ ХАТИ — У НЕВІЛЬНИЧИЙ СВІТ

Зенон Красівський: життя і творчість

(Продовження, 2)

В інтенсивності поетичного самовираження бачимо сили зовнішнього тиску і внутрішнього опору поета. Міра герметичності поезії надто різна: «кров тече» і «серце в граніті закуте». Поет уводить у свій поетичний світ того, хто подужає за ним іти. Надзвичайна інтонаційна насиченість вірша перейнята мінливим настроєм. Він натягнутий як струна. В кінці три констатуючі окличні речення:

Гинемо!

Гинемо!

Гинемо!

Вони впливають з глибини враженої душі як суцільний вибух почуття, в якому і докір, і гнів, і обурення: «Стогне двадцятий вік».

Отже, трагедія національно-визвольних змагань українського народу не була для Зеновія Красівського тільки оголеним політикуванням. Він розглядав цю тему глибше — як загальнолюдську трагедію. Його творча уява зв'язала в асоціативні пучки поетичної мови різноманітні відтінки понять: Бог, Україна, воля, боротьба. Виникає питання, що є тим внутрішнім стрижнем, що тримає «отих рабів німих», які на порозі життя і смерті не хочуть залишатися німими.

І найперша відповідь, на нашу думку, така: це любов до України, до свого народу, яка є енергією духу українця-патріота.

«О земле моя! Зашкарубла від крові», — волав З. Красівський. «Якщо я образowo ставлю перед очима нашої душі, Дорогі мої Брати, образи того чи того сина українського народу, який виростає з його гущі, то цим хочу вшанувати не тільки його відомого! В образах відомих синів народу бажаю вшанувати і склонити голову перед всіма дітьми народу, вшанувати оцих невідомих: ісповідників віри і мучеників за віру, оборонців і бійців за волю народу, мислителів і мистців, страдників, а між ними сотні тисяч і мільйони тих найменших братів наших, яких імена тільки один Бог вість... Бо всі вони одержимі святою ідеєю, яка наказувала їм жити, творити, благовістити, добро чинити, мучитися-страждати і, якщо така Божа воля, вмирати», — писав О. І. Гриньох⁴⁵. Виходячи з цієї настанови, послухаймо голос з Володимирської тюрми, в якій уже каралися сотні інших, одного з таких синів ще раз:

⁴⁵ О. І. Гриньох. «Хто він — наш український народ». ст. 16 // Цитуємо за рукописними матеріалами, що зберігаються в архівних документах З. Красівського.

І камінь могильний на душу паде,
Скажи, що скоїлось з тобою, людино?
Хто твій споконвічний порив до ідей
Зборов і поклав, мов мерця в домовину⁴⁶.

Красівський вимовляє вголос те, про що нишком думала більшість, і що викликало спротив навіть серед тієї більшості. Людина чесна, він терзався від ганебної обивательської позиції, голосно запитуючи:

Хто гідність твою у болото втоптав?
Хто честі і гордості плюнув в обличчя?
Хто серце гаряче в грудях підміняв
На чертвий цурпалок холодної криці?⁴⁷

Поет potwierджує вічну філософію життя і смерті, яку призабула покорена сучасна людина: «Уже не ходить мудрий Діоген з ліхтарнею у пошуках людини, і не плакає нині мати сина, щоб дав розп'ятись за прийдешній день».

У цих песимістичних рядках відчуваємо, що поетове «я» все таки вірить у безстрашність і велич людського духу, існування кари за гріхи супроти людськості, в можливість спокутування гріха.

«Прикований до скелі Прометей. День відо дня все більш звіріють люди, і нишпорять партійні словоблуди в кого б ще серце вирвати з грудей... Та вперто камінь двигляє СІФІЗ, хоч на вершині височить розп'яття...»

Цю тему бачимо в іншого сина українського народу — в поета Василя Седенка:

Уже народ — одна суцільна рана,
Уже від крові хижіє земля...!
Розтерзані, зацьковані й убиті підводяться
І йдуть чинити суд...
І їх прокльони, злі й несамовиті,
Впадуть на душі плісняві і ситі,
І загойдають дерева на вітті
Апостолів злочинства і облуд⁴⁸.

За зовнішньою атрибутикою сюжету відчуваємо наші національні болі, тривоги, перестороги. А як їх боялися ще в давні часи начальники від мистецтва і літератури. Песимізм!!! — одразу здіймався крик. Біль видався їм зайвим, дискомфортним на тлі загального оспівування небувалих успіхів. Бо він будив нашу історичну пам'ять, приспані почуття.

Цю тему маємо і в поезії В. Стуса, І. Калипця, І. Світличного, Є. Сверстюка і в багатьох інших поетів. Постать Зеновія Красівського і постає на цьому літературному, історичному і соціальному тлі. Суворі і чесна думка його «Невольницьких плачів» схиляє на боротьбу з божевільною вакханалією терору:

⁴⁶ Зеновій Красівський. «Невольницькі плачі». Брюссель, ст. 64.

⁴⁷ Там же.

⁴⁸ В. Симоненко. «Берег чекань». // «Сучасність», 1973, ст.176.

Затямте! Ідея живе лиш тоді,
Як прагне людина за неї померти!
Коли її кров'ю освятять! Ідіть!
Я вам відчиняю ворота в безсмертя⁴⁹.

Свої «Плачі» Зеновій Красівський творив у вкрай несприятливих умовах тюремних, які виробляли ляконізм фрази, точність слова. Суворі одноманітність тюремних буднів немов би сама вимагала строгої сонетної форми.

Та й історія наша, на жаль, складалася так, що завжди були умови для тюремних сонетів. Нашим автентично українським явищем, за словами літературознавця з діаспори І. Качуровського, «є сонет в'язничний»⁵⁰. Батьком його став Іван Франко. Українська поезія закріпила за собою спадковість жанрових ознак сонета. Скажімо, в наш час — це І. Світличний, І. Гнатюк, З. Красівський:

Апостоли! Нині історія вас
На подвиг величний і праведний кличе,
І долю пригноблених, кожному з нас
Як ношу кладе особисто на плечі⁵¹.

В цих словах прочитується сучасна і майбутня доля їх автора. «Це вже не мерехтлива путь..., а дорога ... політична, — визначає дослідник літератури з Австралії Марко Павлишин. Вона натякає нам на страстну дорогу...»⁵².

Зеновій Красівський творив у своїх читачів тверду і безкомпромісну національну свідомість. Намагався осмислити її в контексті двох способів людського життя: як мистець і як борець, ідеалом до якого прагнув і який бачився йому ще далеким від реального стану речей, була «сильна, невгнута людина, державник і лицар»: «І доки тим мукам стогоном заходитися? Доки тій кривді моє серце смоктати? Доки мені кров'ю вмиватися? Не видержують. З брязкотом рвуться кайдани, зводяться зігнені постаті і стають велетами».

Він згуртовував навколо себе реальних борців за Україну, які не лише вміють насолоджуватися героїчною поезією, але й самі готові стати до їх лав, зносити їхні муки:

Ідіть!
Хай зневіри не знають серця!
Хай воля на крицю відкує завзяття!
Ідіть без оглядки!
Ідіть до кінця!
Крізь тюрми, страждання,
Злобу і прокляття⁵³.

⁴⁹ Зеновій Красівський. «Невільницькі плачі», ст. 92.

⁵⁰ Т. Салига. «Високе світло». // Львів «Каменярь», Мюнхен, Український Вільний Університет, 1994. — ст. 149.

⁵¹ Зеновій Красівський. «Невільницькі плачі», ст. 92.

⁵² М. Павлишин. «Квадратура круга: прологомени до оцінки Василя Стуса». // «Дивослово», 1944, ч. 1, ст. 21.

⁵³ Зеновій Красівський. «Невільницькі плачі», ст. 92.

Людське життя поза своїм громадянським призначенням уявлялося йому позбавленим головного. Вбачав істинне ядро духової сутності в служінні високим ідеалам заради свободи Вітчизни. І це засвідчував узагальнено-афористичним, сповненим окличних інтонацій поетичним словом, яке підносило настрій поета-в'язня. Бо відповідальність поета перед суспільством, народом є складовою його вищої моральної відповідальності.

Багато віршів із збірки «Невільницькі плачі» мають присвяти, і така своєрідна тюремна «альбомність», мабуть, допомагає створити ефект присутності.

Висить на покутті кривава сорочка,
Вгинаються плечі святі Саваофа.
«О Господи Боже!» — шепоче мати.
Відплати! Відплати! Відплати!⁵⁴

Ці рядки вірша «Бандера» Зеновій Красівський присвятив своєму братові Євстахію, що загинув за Українську ідею в лютому 1946 року. Читаючи їх, приходимо до гірких роздумів. Та все ж поет дає нам пророчу візію «відплати».

Згадаємо ще два короткі вірші «Іванові Драчеві» і «Дмитрові Павличкові». Красівський називає їх «борзописцями» і засуджує за те, що вони відступили. «На філософські вийшли манівці». Іншим, подібним адресує той же Красівський грізну заповідь кари:

Коляборанти! Гадючий язик!
Зачерствілі душі і вашу зраду
Каратиме завтра нинішній вік.
Трептіть! Не минете заглади!

Багато своїх «невільницьких плачів» Зеновій Красівський також адресує сучасним борцям, однодумцям. Серед них є присвяти Михайлові Гориню, Левкові Лук'яненку, Михайлові Сороці, Михайлу Дякові, Дмитрові Квецьку, Ярославові Лесіву, Іванові Дзюбі, Йосипові Терелі, Одарці Гусяк, Галині Дидик, Володимирові Горбовому, Катерині Заричкій. Він пригадує своїм землякам, що вони нащадки Анни Ярославни, Марусі Богуславки, Наливайка, Сірка, Мазепи, Гонти, Чалого, Кальнишевського. І присвячує цим лицарям національно-визвольної боротьби свої твори.

«То були цікаво й поетично вирішені образи. Він умів проникнути у психологію героя, відчути героя не як схему, а як живу людину з її бажаннями, стражданнями», — так відгукувався про твори-присвяти Левко Лук'яненко⁵⁵.

Контекст історичних образів розширює інтелектуально-емоційний світ читача, настановує на розв'язання різних проблем історичного і філософського змісту.

⁵⁴ Там же, ст. 112.

⁵⁵ Записано із розмови з Левком Лук'яненком 15 лютого 1994 року в Києві.

«Мабуть частинно з дидактичних міркувань поет оспівує низку українських історичних постатей, яких особиста постава чи дія символізують означені предмети як героїзм, честь, самопожертву тощо. Плекання цих прикмет є необхідністю для дальшого існування української нації — особливо тепер, в обставинах поневолення», — зазначає д-р Олег Романишин з Торонто⁵⁶.

Образи з «Невольницьких плачів» вміщують в собі весь історичний шлях українського народу. Чи не в усій поезії Зеновія Красівського присутній образ України. Він, справді бездонний. Вельми промовистими у плані сказаного є такі образи й образні деталі: «Вітчизно на хресті! Замучена! Розп'ята!», «І ці кайдани на моїх руках — це ж українська наша доля», «Є Вітчизна безталанна — хто ще може так терпіти?!», «Померкло сонце на Україні, верби червоними росами плачуть», «І пошкандибала вдова-Україна шукати щастя за Єнісеєм, «Твоя ж Батьківщина, твоя Україна очі народам мозолить ярмом», «Україна горить у пекельнім вогні», «Прощай, побратиме! Прости, Україно».

Потужні національно-патріотичні почуття Красівського якнайповніше виявилися саме в них:

Ми вже народ! Не згряя гольтіпаків.
Держава буде! Вільна і міцна!
Та зник Палій і тільки вітер плакав
Й курилася у полі сивина⁵⁷.

Ця строфа має широку гаму настрою, максимально виповнена думкою, насажена драматизмом почуттів. Поет заглиблюється в суть подій і явищ своєї епохи, повертаючи народові пам'ять. Як син свого народу, що впевнений щодо майбутності своєї країни, він пророкує: воскресне «порубаний гай», рух переможе «сум на вершині» і заструменіє «все на світі наново». Символіка поетових виразів «виросте знову на зрубі пагіння», «вкриються квітом рясним перелоги», «мати рушницю святу принесе», буде міцну конценцію продовженості ідеї, яку вже піднесли нові борці за волю України. Поет знаходить промовисті узагальнення, щоб метафоризувати й уособлювати в них дух і характер свого часу.

Гей, не журися, зелена Діброво,
Сум на вершині своїй не гойдай.
Все воскресає на світі наново,
Чом не воскресне порубаний гай⁵⁸.

Як бачимо, Зеновій Красівський як поет — різний. Поруч плачуридання, проклять межує тональність світлого спокою, вистражданої розважливості: «Будуть куцим подертим рядном бруд століття вкривати. Ти ж мани мене білим крилом у зелені Карпати».

⁵⁶ О. Романишин. «Поезія героїчного ентузіазму Зеновія Красівського». // «Визвольний шлях», 1986. Кн. 8, ст. 988.

⁵⁷ Зеновій Красівський. «Невольницькі плачі», ст. 105-106.

⁵⁸ Там же, ст. 71.

Святослав Караванський так оцінив поезію Зеновія Красівського: «Можна ув'язнити інодумця. Можна позбавити його свободи, щастя, радощів. Але не можна примусити людську думку думати не так, а так. Людська думка і за ґратами, і в тюрмі живе своїм власним життям, яке підконтрольне лише совісті. У парі з нею думка спостерігає, зважає, оцінює і робить висновки. Саме ця прикмета людської думки і відкривається нам у поета Красівського. Поет оцінює життя так, як підказує йому совість. І совість велить йому казати правду... Поезія Красівського динамічна. Він звертається до читача, питає, докоряє, і пророкує, і винує, і закликає. Хай же цей крик душі, цей плач, ця молитва, це пророцтво, це звинувачення і цей заклик стане до лав Української Поезії Опору»⁵⁹.

Крізь «невольницькі плачі» проглядає те, що стоїть за ними, що не вміщується в них. Це прояв великої любови, що інколи виражався навіть у гніві. Його символічний плач не устійнився як домінанта, а окріп у символічну форму переживання національної долі, її трагедії і героїзму:

Народе мій, прийми мої плачі...
О як би ти причащений сльозою
Повстав увесь з тираном до двобою,
Загартувавши у сльозах мечі!
Народе мій, прийми мої плачі!⁶⁰

Цей плач поета обертається в крицю національної боротьби. Він зобов'язує до чину. «...Поезія Зеновія Красівського стоїть на найвищих щаблях мужнього громадянського патосу, і тим самим по змісту і формі влилася в могутнє шевченківське русло»⁶¹.

Аналізуючи поезію Зеновія Красівського в ідейно-тематичному сенсі, її легко переоцінити, не помітивши в ній інших вад, оскільки тут ідейно-національна напруга дуже висока, яка заступає собою все інше. Тим більше, що для Красівського більше значила ідея, а ніж будь-яка поетична форма.

До цих оцінок додамо аналіз «в'язничої поезії», зроблену Михайлиною Коцюбинською: «Ця поезія одверто ангажована, з чіткою соціальною адресою. Поезія логізована — в ній розвивається задана теза, вона, безперечно, тяжіє до формули — висновку, формули — гасла, заклику. Пуристи від поезії не схильні сприймати таку її іпостась, не вважаючи її виявом внутрішньої суті поезії як саморозвитку слова»⁶². Але так уже скалалася наша історична національна доля, що в українській літературі протягом усього її розвитку — від Шевченка до Стуса — така поезія завжди залишалася актуальною. В місткому афористичному слові вона несла ідеали, несла правду, всупереч заборонам, насильству, несла «моральні постулати» і прагнула пробудити словом заснулі душі. «А

⁵⁹ Св. Караванський. «Передмова». // «Невольницькі плачі», ст. 77-8.

⁶⁰ «Невольницькі плачі», ст. 11.

⁶¹ І. О. Романишин. «Поезія героїчного ентузіазму Зеновія Красівського». // «Визвольний шлях», 1986. Кн. 8, ст. 988.

⁶² М. Коцюбинська. «Іван Світличний, шістдесятник». // Іван Світличний. «У мене — тільки слово». Харків, «Фоліо», 1944, ст. 22.

що за таке слово завжди дорого треба було платити — здоров'ям, волею, самим життям (і платили, платили сповна), — стверджує літературознавець Михайлина Коцюбинська, — воно, те слово, не сприймалося як фраза, як утерта істина, воно набувало ваги й сили — кликало, вело, підтримувало, картало, підносило... Й було воно Поезією...»⁶³.

Ця тема хвилює й інших науковців. Марко Павлишин, якого ми вже згадували, вважає, що переплетення політики з мистецтвом слова — одна з основних рис не тільки української культури, а взагалі культур т. зв. «замкнених» суспільств, у яких немає нормальних форумів для виразу громадських настроїв. Адже все компетентне українське літературознавство в більшій чи меншій мірі мусіло звертати увагу на аргументацію політичного в естетичнім⁶⁴.

У Зеновія Красівського нема «роздвоєння на мистця і політика». Його поетичний і життєвий шлях злиті воедино. Для підтвердження цієї думки зауважимо, що поезія Красівського була залежна від того політичного спектру ідей, які ще сформувалися у нього в юності.

Якщо високий суспільно-політичний ідеал Івана Світличного, за словами літературного критика Івана Дзюби, «формувався на ґрунті віри в соціалізм і водночас розуміння глибокої невідповідності йому нашої дійсності», то в Зеновія Красівського він формувався, починаючи з ранньої юності, в процесі конкретної боротьби проти окупантів: москалів і німців за елементарні загальнолюдські права свого народу. «І я встав, і ми побігли... Я забіг до Томчихи до стайні, виліз по драбині на подрю, хотів загребтись в листя і тут побачив, що в мене перебита рука, що весь я у крові, голова у згустках. Томчиха стала на порозі й заголосила: «Йой, не губи нас, Зенку! Тікай далі!» І я побіг...»⁶⁵.

Висвітлюючи життєвотворчий шлях Зеновія Красівського, зішлемось на висловлювання професора Дмитра Штогрини про іншого поета-в'язня, вченого Володимира Яніва: «В характері Яніва сплелися притаманні лише йому окремі первні, що їх слід шукати в ментальності й традиції того роду, в часі та обставинах його народження і, нарешті, в його родинному вихованні і дитячо-юнацьких переживаннях, які в сумі стали потенційними факторами основи не тільки його праці й літературної творчості, але й життєвої дороги як людини»⁶⁶.

У світлі сказаного нагадаємо, що саме із батьківської хати одержав Красівський благословення, яке спрямувало його стати на дорогу боротьби за людську гідність, за право належати до своєї нації, за можливість жити її ідеалами і служити їм. Додамо, що і брати, і мати, і батько — всі «гибли на засланні», а батьки і померли там.

Як відомо, збірку «Невольницькі плачі» Зеновій Красівський написав у тюрмі. Щоденні й нескінченні шантажування, приниження національ-

⁶³ Там же, ст. 22.

⁶⁴ М. Павлишин. «Квадратура круга: прологомени до оцінки Василя Стуса». // «Дивослово», 1944, ч. 1, ст. 16.

⁶⁵ «Розповідь Зеновія Красівського» // «Українські проблеми», 1994, ч. 2, ст. 58.

⁶⁶ Д. Штогрин. «Володимир Янів — поет». // «Збірник на пошану професора-доктора Володимира Яніва». Мюнхен, 1993, ст. 74.

ної гідності, неповага до всього українського — ось що було змістом «поетичного натхнення». І хоч в них вмістилося те, що було його власним станом душі, виявом його світу, та воно те «власне» існувало в органічній сполуці з настроями загальнонародними.

Підсумовуючи, звернемось до коментування своїх віршів самим Зеновієм Красівським: «Можливо, саме ця особливість моїх віршів, що так вперто нав'язують читачеві моє світобачення, дехто порахує за зайву прямотинійність, проте у світі офіційної поезії, так щедро насиченої лукавством, сервілізмом, заграванням з властивими і просто псевдотемами, вона відрізнятиметься щирістю українського політв'язня, що все своє свідоме життя находився за ґрунтовними ґратами чи готувався до них.»⁶⁷.

Коментуючи цю думку Красівського, зазначимо, що, на наш погляд, саме у його віршах маємо той приклад, коли «вірш наладований енергією», з певною силою рухає нашими почуттями, промовляє до душі людини. І хоч інколи їм не вистачає особливої втаємничості чи перетворення образного світу, та все-таки ці вірші мають свою суспільну і культурну функцію, несуть свій момент істини.

Їх образна система то колюча до сарказму, то наповнена відчаєм і триогою: хижі, засклені ненавистю очі, гадючий язик», «стогнуть передсмертним болем дзвони, падають долі пощерблені мечі». Будучи найповніше «уражена ангажованістю», вона проростає, як дерево з певного ґрунту, і в момент особливого напруження душі і розуму стає Поезією. І вже маємо чисті поетичні струмені: «Чого ви збіглися, болі, до мене як в рідну хату? Завчасно ще моїй волі тризну по собі справляти». Або: «Чого ти тулишся, смутку?... Чого ти вбралась, зажуру?... Чого ти вжила, думко?»

Сама назва збірки «Невольницькі плачі» сприймається як національний символ болю, що постійно супроводжував український народ на протязі всієї його історії.

«Невольницькі плачі» — сильніші за розумні поради, за боєві кличі, за якими не стоїть зброя. Вони сильніші, бо написані кров'ю, якою облите серце поета-борця (О. Керч)⁶⁸. Зміст книги «Невольницькі плачі» звістує, що плач, перелитий у слово спротиву — теж боротьба. На полі бою української поезії воно мусить бути мужнім і сильним.

Красівський очима рідних і друзів

І, нарешті про головний Божий дар Зеновія Красівського — мистецтво бути людиною. Справді, навколо нього завжди відчувалась якась дивовижна атмосфера людяності... Для всіх умів бути цікавим і потрібним. Із розмови з Валентиною Стус, дружиною поета, мені найбільше запам'ятались такі слова: «Красівський — це людина — сонце, людина правди, чесноти, добра. Біля неї багатьом людям добре. Вона тримає, гуртує, надихає, охороняє, береже, не дає впасти. Бог дарував мені

⁶⁷ З. Красівський. «До читача». // «Невольницькі плачі», ст. 119.

⁶⁸ Оксана Керч. // «Невольницькі плачі Зеновія Красівського». // «Визвольний шлях». Кн. 9. 1995, ст. 1142-1444.

зустріч з таким надзвичайним чоловіком. Ці зустрічі незабуті. Богу дякувати, що вони були»⁶⁹.

Розкриваючи цю тему, ми стоїмо перед небезпекою пригасити інтерес до Красівського як до борця, політика, поета. Також не хотілося б, щоб склався уявний панегірик на цю незвичайну людину. Тому в основному ділитимусь спогадами від прочитаних листів, цитатами з них.

Коли я думаю про Зеновія Красівського, мені спадає на думку почута колись на Полтавщині кобзарська пісня:

Ти добре, синку, проживеш,
Як не гаман собі наб'єш.
А всі кутки своїх грудей
Наб'єш любов'ю до людей⁷⁰.

«Його дух ніколи не знав кайданів. В таборі він став для мене, — згадує співв'язень, дисидент Мирослав Маринович, — одкровенням; незламність переконань у ньому зовсім не заперечувала шляхетність у ставленні до ворога. Його духовна сила йшла не від ненависти, а з любови. І тому він один силою свого духу ламав усталені пропагандистські стереотипи, бо цей багатолітній ОУНівець та націонаст ніколи не заміщував добро для свого народу на нещасті народів інших. Він мав рідкісний дар бути еталоном високої ідеї — чистим і неспотвореним»⁷¹.

Духовий світ Зеновія Красівського став храмом ідеалів для інших. Його соратник Левко Лук'яненко зауважував: «Красівський не тільки присвячував своє життя Україні і служив їй, але умів ще просто допомагати ближньому, його теплота зігрівала багатьох людей, які були коло нього. Це він, із Західної України, їхав до Києва, аби допомогти хворому Іванові Світличному...»⁷².

Перед нами листи — повірники щирих, сердечних розмов.

«Не можемо вже дочекатися, коли ви повернетесь з Москви; Ми — це п. Є. Сверстюк і я. Може, Ви вже чули, що з сином п. Євгена сталося нещастя... П. Євгенові дуже розходиться о:1) поради доброго зільника — може, в Карпатах маєте когось знайомого? 2) трави, бо київські не годяться... Я покладаю надію на Вашу мобільність і на те, що дух народного зільництва ще не вивітрився з Карпат...» (3 листа М. Мариновича до З. Красівського за 20.06.87).

«...Коли прийшов Ваш пакет, я подумав: от з доброї руки пана Зеновія прийшли перші ліки...» (3 листа Є. Сверстюка до З. Красівського за 7.07.87).

«Дорогий пане Зеновію! Люблю про Вас згадувати. На останній нашій символічній зустрічі Ви зробили мені дуже делікатний — у Вашій манері — подарунок. Я втратив смак до таких речей..., але тут прийшлося до густу. Андрій зрадів дуже — передаю Вам відгомін цієї радості. Я певен, що Ви знали про це і без листа, — пише Є. Сверстюк до З. Красівського у листі за 23.01.88.

⁶⁹ Записано із розмови з Валентиною Стус у Києві, в серпні 1992 р.

⁷⁰ Почуто і записано із народніх уст на Полтавщині в 1969 р.

⁷¹ М. Маринович. «Повноцінне життя». // «Українські проблеми», 1991, ч. 2, ст. 8.

⁷² Записано із розмови з Левком Лук'яненком в Києві, 20 березня 1994 р.

«Я вже знаю, що у тебе праця кипить у руках, що у тебе нема ні хвилини відпочинку у Твоєм добродушнім старанні простягнути помічну руку другим. Таких одиниць як ти у нас на землі дуже мало. Пам'ятаю, з яким великим захопленням згадували тебе друзі, яким приходилось ділити з тобою тяжкі дні. Ти очарував їх від першої зустрічі, і всі очікувані „неминучі непорозуміння“ розвіювалися після першої обміни думок». (Анна Процюк, Нью-Йорк, лист до З. Красівського від 15.04.89 р.).

«Згадуємо Вас часто, як добре було, дуже вдячні Вам за лікування і за все добро» (Л. І. Світличний; лист до Красівського за 24.09.80 р.).

«Ви б менше їхали в авто із огляду на здоров'я, і зима скоро, гололід... (Л. І. Світличний). (3 листа до Красівського за 2.02.86 р.).

«Дорогий Зеню! Дуже вдячна за чоботи... я не думала, що зможу їх взути, виявляється, що зможу... Якщо можна, декілька пляшок ропи № 6 привезти до Львова, я захоплю з собою, бо в посилці б'ються». (Л. І. Світличний). (3 листа до Красівського за 20.02.87 р.).

«Поздоровляю, люблю ежедневно вспоминаю. Дай Бог Вам самого светлого! Всегда Ваша сестра Нийоле с Вильнюса (за 19.02.87 р.).

«Дорогой Зеню! Только что позвонила мне Айрис и сообщила страшную новость. И теперь я все время думаю о Вас, о том, как несправедливо и жестоко судьба с Вами поступила. (Авт. зам. — мова йде про смерть дружини Олени). И как тяжело при мысли, что ты ничем не можешь помочь. Все, что я могу Вам сказать, это что я о Вас думаю с болью в душе. Обнимаю Вас, дорогой друг. Нина Робинштейн, 5.02.86.

А листування з Христиною Бремер на німецькій мові, з п. Айріс на англійській — можуть розкрити цікаві сторінки з життя Зеновія Красівського.

Про нього не можна писати без хвилювання. Він сам був хвилюванням, неспокоєм, ніжністю і непокрою, він був струною, яка не звучала фальшиво.

«Багато чула про Вас від Надійки Світличної, і от мені захотілося написати Вам. Я почуваю, що маю спільну мову з такими, як Ви і Надійка. Як радісно мені, що на Україні є рідні душі» (Любов Дражевська, із листа до З. Красівського за 19.09.87).

«...Але твоя витривалість і життєрадісність у тайзі не раз дає мені поштовх до життя. Я була б щаслива мати хоч крихітку Твоїєї віри і витривалості, і що найважливіше, уміння жити. Цей дар не приходить до всіх...» (Анна Процик з Міляна в листі за 5.12.87 р.).

«Друже Мій! Якщо Ви щось знаєте про це (мої твори-мемуари), добре чи зле, напишіть мені. Це ж мої діти. Ви сам письменник і поет, і добре знаєте, як тяжко втрачати таких дітей... Щиро Вам, Михайло (з листа М. Масютка до З. Красівського за 26.12.87 р.).

«Дякую за Іванову (Світличного) знімку, бачу Ви добре засвоїли мистецтво фотографування... Я відчуваю постійно прихильність до Вас... Ваш М. Масютко (з листа за 24.03.89 р.).

«Ласкавий Добродію! Зворушений Вашою доброю пам'яттю і вдячний за чудові побажання. Кожний раз, повний своїх клопотів, Ви ще й пам'ятаєте про далекий Каракалпастан...» (3 листа Є. Пронюка до З. Красівського за 8.10.93 р.).

З листів Мирослава Мариновича до Зеновія Красівського: «Ви для мене, напевно, добрий ангел... Хай легкою буде Ваша дорога, а ми виростимо на ній нові килимки із рясту, щоб Вам ще довго його топтати... Відколи

прочитав про Ваші студії «Життя Рама-крішни» і «Вівеканди», вселилось в мене те бісеня, котре примушує малу дитину ревити, поки не дадуть їй бажану забавку. Чи є хоч якась можливість (в межах розумного) переслати мені майбутню копію на певний час? Я був би дуже вдячний» (за 21.01.87 р.).

«Був я у Києві і бачився з Олесем Шевченком і Євгеном Сверстюком і від останнього маю доручення. Він аж засвітився, коли почув, що я бачився з Вами і з п. Лесівим, і просив передати обом його поклоніння. Привітати Вас мені легко, а от п. Лесіва адреси не знаю. Дуже прошу передати її мені» (за 17.06.87 р.).

«Дорогий п. Зенку! Дякую за листа — він нас насправду потішив, бо ми зовсім не були певні, що Вам з п. Євгеном було затишно в нас. Що стосується мене особисто, то за цей короткий вечір Ви обоє ніби підключили мене до якогось потужного акумулятора. З тих пір думається мені гарно і життя зразу неповнилося вищим сенсом» (за 29.01.89 р.).

«...Належите до тих людей, які ногами йдуть по воді, по морю життєвському, і не тонуть. Дай Вам, Боже, і далі певної ходи» (за 29.11.89 р.).

«Дорогий друже Зенку! Щиро дякую за Твого останнього листа. Всі Твої листи я зберігаю й часами перечитую їх, бо вони особливі, інші, як других. Вправді, Ти пишеш, що я «ворочу» на Тебе, бо часами може так потрібно, але я доцінюю Твої погляди, Твої міркування, Твої застереження. Це правда, що ти інакше бачиш речі, як усі інші, але це саме важне... Твоя приятелька Марія Богун з Чикаго» (1.01.89 р.).

«Як гарно Ви висловилися «обертати будні в святкові спалахи». Зразу видно, що поетична душа. Ваші речі ми читали, вони прекрасні... Марія Богун з Чикаго» (25.05.88 р.).

«...Також чимало дечого перечитали, а відтак дискутували. Ось хоч би такий, не тільки гарно оформлений, але передовсім глибоко змістовний твір, як «Невольницькі плачі», за які дуже вдячні його авторів та інші подібні твори, які не тільки нас старих, але також наших дітей неабияк захоплюють і підбадьорюють... Марія з Родиною з Англії» (23.09.87 р.).

«Вчора ми зустрічали посла Мокрого із Кракова. Якось завважив він, що життя — це рух душі, і я до цього додаю, що рух — спалах (?) життя і то головню тому, що були у нас такі, як Ти і Твої побратими, що зуміли зберегти то, що є найкраще у людині... Анна Процик» (16.10.89 р.).

Тюремний млин не зміг перемолоти духові цінності Зеновія Красівського. В житті це був добрий, щирий толерантний чоловік, з почуттям великого гумору. Від його лукавої усмішки завжди віяло тихим теплом і особливою симпатією. Його влучні дотепні вирази звучали там, де їх потрібно було чути, і так доречно, що їх нічим іншим замінити було б не під силу.

Коли Олена Антонів запитала, жартуючи, у свого друга художника Панаса Заливахи, чи дає він згоду на шлюб із Зеньом, то той відмітив, що «Зеньо» світився лукавим усміхненим карим оком...⁷³.

Я не пам'ятаю кольору його очей. Але мені не треба ніяких зусиль пам'яті, щоб побачити постійний блиск його очей, їх швидкоплинний образ. В гніві вони звужувались і били співбесідника холодним світлом... Мабуть, так він говорив із своїми противниками... Але це траплялося

⁷³ П. Заливаха. «Спогади про Зеновія Красівського». // «Нескорена нація». 1992. 30 вересня.

рідко. Звичайно, очі його дивилися лукаво чи насмішкувато, часто розглядали людей з пильною і доброзичливою увагою. А як уміли сміятися ці очі!...

«На фотографіях Зеновій завжди статечний, хоч і дивиться на глядача, але насправді, погляд Зеновія обернений до себе, дивиться в себе, як, зрештою, і належить тому, хто пов'язаний із самим Зевсом»⁷⁴, (З листа Є. Пронюка до М. Мариновича за 19.01.84 р.) — зауважував Є. Пронюк.

В товаристві, де бував Красівський, завжди ставав його душею. В його господі, скромній, як і він сам, чистій і привітній, як і його душа, на столі було багато папок з різними матеріалами для майбутньої наукової роботи, на стелажах багато книг, журналів, на стінах — картини. А ще були фотографії.

«...Я свою безвихідь, бездіяльність і безпорадність приморив дуже інтенсивною роботою над фотографією, а це інколи продовжувалось від ранку до 12-ої ночі», — писав Зеновій із заслання до своєї дружини Олени⁷⁴.

Він і в тюрмі, і на засланні не полишає праці. «Сьогодні від 8-ї, буквально не розгинаючись, я до 3-ї години по обіді обтягував ще 10 крісел... Ось тоді то принесли мені пошту, і враз відхотілося тих крісел і грошового наряду. Мабути, не так я живу. Не треба мені цього всього. Ні побічних заробітків, ні заробітчанської фотографії, але, копнувши в себе глибше, я розумію (хоч не хочу падати душею), що це психологічна захисна реакція»⁷⁵.

Реальні життєві почуття знайшли вияв у його задушевних поетичних листах до дружини Олени Антонів. Вона стала його добрим ангелом і помічником. Їх єднала свята боротьба.

В листі за 23.01.81 Красівський пише:

«Багато списів відточених жагом випирається в моє серце, і від кожного укола живий біль і капає кров. Тільки ти приносиш мені постійну радість, не даєш бачити світ у чорних кольорах. Маю тебе як найдорогоцінніший камінь, тільки не можу сховати його за пазуху і там носити лише для себе...

Кохано Оленко! З Тобою весь час як на Великдень»... Це усвідомлення особистого щастя не означає, що автор бажає кращої долі собі індивідуально. Мрія про щасливу долю і особисту, і України не полишає Зеновія Красівського в найтяжчі хвилини життя.

«Кохана! Ти щедро поділилася зі мною своїм серцем і зіграла мене до втоми. Впиваюся Твоїм еством і всмоктую з приємністю рожевість Твоїх надій. І я не сумніваюся, але Ти знаєш, що в мене концентрується все на сьогоднішньому дні, і якщо я не можу реалізувати себе в ньому, то майбутнє для нього якесь байдуже. Очевидно, те майбутнє стане колись сьогодні і все можна би посувати до безконечності, а місце в людському мисленні для надій завжди знайдеться.

Мене дуже цікавить, як я виглядаю сьогодні з боку. Мені самому трудно себе зрозуміти, але на зовні випирає одна моя властивість. Я страшенно багато працюю. Багато, тяжко і напружено...

Твоє життя Бог подав при засвічених свічках, приголублю ніжно Тебе і прошу побачити, як Ти стоїш високо, який світ прекрасний і як нав-

⁷⁴ Листи З. Красівського до дружини Олени Антонів-Красівської від 17-18.02.81 р.

⁷⁵ У листі від 1.02.81 р.

коло все створено спеціально для нас, аби ми в ньому були, пізнавали себе і наближалися крок за кроком трудною дорогою до Престолу. Втішся, Оленко, бо не легке і сите життя, не сповнення замірів наближають нас до досконалости...» (Лист з 10.03.81 р.).

«Мої губи не перестають ворухитися, а як хтось захоче підслухати, що вони шепочуть, то вчує найкращі слова для моєї Оленки... Та горе мені — дують нам у наші вітрила протилежні вітри. І не доносять нас одне до одного, бо руки — поділ від весел» (8.03.81 р.).

Листи до Олени Антонів здебільшого камерні, сповідальні. Їх неповторний, індивідуальний стиль створив певний мовленнєвий етикет. Якщо вибрати всі опорні слова звертань до Оленки, то утвориться специфічна скаля любови: Оленко! Кохана! Оленко, світе мій замріяний! Оленочко! Вмістилище моїх почуттів! Моя синя птахо! Оленко, зоре! Оленко, цвіте мій! Оленочко! Ти моя блискавка на безхмарному небі! Розрадо моя! Оленочко, люба моя! Найдорожча моя! Чудова віщунко!

Саме завдяки звертанням вимальовується в уяві образ коханої жінки, для якої чоловік підбирав найтепліші, найпоетичніші слова. Їх листування розкриває красу і безмір людського духу. Особлива гармонія почуття знайшла своє вираження в слові і воно дарує нам площину духової й моральної вимірів їхньої приязні.

«Оленочко, я тішуся, що маєш наді мною замилювання, що живеш моїми болями, і страждаєш від мого хантійського неба. Але Ти не повинна придавати цьому значення. Навіть, як я пишу про це, навіть, як говорю, то все воно тільки в якійсь частині передає сутність. Нема в моїй натурі того, щоби підпадати повністю і надовго під вплив якихось факторів... А поки — що б'ється мій птах заkostenілими крильми об чужу студену землю... І хоч не дуже ця земля привітна, але ми її звеселимо нашими усмішками, протопчимо тут свої стежки і ще затаю, що звідси до Бога так близько, як із будь-якої точки землі» (31.01.81 р.).

У цьому ліричному щоденнику Зеновія Красівського (листах до Олени) віддзеркалено визначальні якості його особистості. Поміж філософських, релігійних роздумів, хвилі гніву й обурення вражають, мовби острівці доброті і ніжності. Як справжня людина, він умів по-справжньому кохати.

І, мабуть, дуже близько він наблизився до Бога, якщо зумів пережити трагічну загибель дружини Олени, якої нестало 2.02.1986 року:

Молюсь. В скорботі спалюю свічки.
Тебе нема. Як страшно!
Як жорстоко!
Стою як перст — безмежно самотній
І скакую, як ті свічки!⁷⁶

Я все захоплююсь Твоєю живучістю — адже ж з якої халепи й біди вийшов живий, — писала їхня спільна приятельна Раїса Мороз. — Р. Мороз. Лист за 11.04.1988 р. ...Ми всі втратили Оленку — для всіх нас це

⁷⁶ З. Красівський. «Посмертна картка». // Рукописна картка. 1986, березень.

тяжка втрата. Але я на відстані, а Тобі ж воно ой як болить, усе навколо нагадує про неї»⁷⁷.

Але душа і тіло Зеновія Красівського уже натреновані. Позаду тяжкі роки тюрем і заслань, коли в смертельно спокійному просторі поет-в'язень молився до Бога.

Його молитва часто сувора, нетерпляча. Та є в людини ще друга надія, лагідніша і простіша — любов чоловіка до жінки.

«А я залишаюся гріти своїм серцем сибірські мерзлоти. Вчора розпочав читати Тому. Ох як він мене кличе за собою! Але мені, найперше, треба обняти Тебе, приголубити, але мені ще так багато треба від того суєтного життя, але ж бо я маю свою дорогу (за 1.01.81 р. Листи до Олени Антонів-Красівської).

В холодному порожньому просторі людина простягає долоні до іншої людини у прагненні лагідної і тихої злуки... Але найголовніше, щоб все, що не пішло на нашу долю Всевишній, Ти і Я сприйняли як його ласку і особливий дар» (за 1.01.81 р., листи до Олени Антонів-Красівської).

«Сьогодні в день народження спасителя, я ще раз дякую Богові за його щедрий дар, за Твою несплямовану душу, за гаряче серце і такий широкий розум. Я дякую і благаю Сина Божого, аби повсякчас був з Тобою і оберігав Тебе» (за 6.01.81 р., листи до Олени Антонів-Красівської).

«... Бог — це той узагальнений імператив, який вириває людину із місива буденності, творить нову мораль, формує уявлення про світ як цілість. Смысл Бога, його законів і заповідей у кожній особистості, але як часточці взаємодіючої з чимось цілим. Відділи її від загалу, як відразу велика заінтересованість Бога до неї мусить зменшити до її особистості величини і вартості. Бо вона перестає бути посудом, з якого Бог напоює собою інших...» (за 1.01.81 р., листи до Олени Антонів-Красівської).

«Не можна дійти до Бога прямою стежкою. Ця стежка звивиста найперше через закутки твоєї душі, треба очистити себе трохи і побачити себе мізерним; то тоді стежка мусить завести тебе до людей. Інакше і випробовувати себе неможливо» (за 7.01.81 р., листи до Олени Антонів-Красівської).

Зеновій Красівський цікавиться проблемами релігії, читає Біблію, Тому Кемпійського, цитує їх. «Дочитав Тому і дуже хочу з Тобою з цього приводу поговорити... На мою думку, Тома страшенно віддалився від Христа. Його Бог всепоглинаюче єство на кшталт старозавітного Єгови чи ще далі... Бо ж який же змісл творцеві вимагати від людини постійних молитв, відречення від всього земного і зробити віру всамоціль, і трудові будні перетворити в бдіння? І для мене якось неприйнятний отой релігійний егоїзм... Для мене Ісус Христос — тип притягальний і беззаперечний, що він гуманізував віру, наблизив її до людей, ще більше, поставив на допомогу людині найбільшій, найупокоренішій» (за 7.01.81 р.).

Для Красівського святе, високе, правдиве в християнстві є те, що служить живій конкретній людині, не перешкоджає свободному розвитку особистості. А Ісус Христос «антропологізується — наближається до

⁷⁷ Р. Мороз. Лист за 11.04.1988 р.

людини. «... Та, власне, і є людиною, лише надзвичайною: бо Божеське є людське, лише те дійсно людське, до чого звичайна людина не доростає і дорости не може. В якомусь сенсі Христос був ідеальною, зразково людиною»⁷⁸.

Втрата рідного краю, втрата молодости не заслонила особистим загального. «Як можна людині во Христі, — писав п. Зеновій до Олени, — спасатися в келії, коли десь по сусідству, ближче чи даліше, немічні потребують допомоги, голодні — хліба, діти плачуть, деспоти лютують, народи в неволі плачуть» (за 7.01.81 р.).

І тут поставимо собі Господнє питання. «Що ж я вчинив і чиню для свого брата — голодного, битого, переслідуваного, в'язненого, терплячого?»

Зеновій Красівський дає таку відповідь: «Найтрудніше служити ближньому, окремій людині... То треба дійти од такої досконалости в собі, аби не відвернутися від неї і чим більше упокоримося, тим більше наблизимося до Бога» (за 7.01.81 р.).

В розумінні Зеновія Красівського духові вартості завжди були домінантними. Він надавав великого значення відродженню морально-етичних християнських засад. Як згадає його соратник Петро Дужий, Зеновій Красівський уважав, що через відродження високохристиянських принципів, відродиться і вся духовість українського народу. Через духовне відродження народу може бути його скріплення, оздоровлення. (Подаємо із розмови з п. Петром Дужим, 5.07.94 р. в с. Шешори). Красівський шанобливо ставився до своїх соратників по боротьбі, а також і до ворогів мав свою вироблену тактику. Хотів сконсолідувати українство навколо національного ідеалу.

Дедалі частіше переконуємось на тому, що сьогодні — серед людей діяльних, патріотично-настроєних — до болю бракує Зеновія Красівського, його моральної твердості і широти погляду, релігійної самозреченості, вміння розуміти і чути ближнього свого, протистояти поверхні світу.

Як тісно! Як душно! Як млосно від фраз,
Неначе за горло стискають руками...
Колише юрмою отарний екстаз...
І душу плюють і толочать ногами⁷⁹.

⁷⁸ Дж. Чижевський. «До Світогляду Шевченка». // «Українська мова і література в школі», 1993. ч. 3, ст. 37.

⁷⁹ Зеновій Красівський. «Невольницькі плачі», ст. 113-114.

Юрій КОВАЛІВ

МИХАЙЛЬ СЕМЕНКО І ФУТУРИЗМ

(Закінчення, 2)

Кордоцентризм олюднював футуристичний стиль, спостерігався в творчості й інших представників цієї авангардистської течії (напр., у поемі А. Чужого «Голосіння»).

Така своєрідність суперечливого стилевого та світоглядного стрижня поезії М. Семенка закарбувалася в його афористичній самохарактеристиці, в якій зафіксована й антитетична риса української ментальності: «І футурист, і антиквар». За виключною маскою позірною нігіліста проступала несприйнятна для авангардистських настанов справді культурологічна основа, на підсонні якої формувався кверо-футуризм. Неабиякий скрипаль, М. Семенко жив світом музики («Ах, чи ж почну знов цього старого Крейцера. Щоб знову на ньому зупинитись» або «І Паганіні, і Кареллі, // Схиліться до душі мені» або «Ворсається в грудях мій бентежний Бетовен» і т. д.), хоч і не переведеної до світотворчої функції, як, принаймні, у «клярнетизмі» П. Тичини. Захоплювався він також малярством, володів тонким чуттям «пензля лубка-пуантиліста», здатним до створення вишуканих імпресіоністичних малюнків, що «з'явилися у циклі його далекосхідних поезій, подеколи своїм серпанковим зображенням перегукуючись з японською лірикою: «Білі хмари знов саявом повиті, // Обрій повний метеликів білих». Саме тоді, коли поет не виходив демонстративно за межі літературного ряду, коли він відчував надійний естетичний ґрунт, орієнтувався не на егалітарну «ліквідацію» класики, а на критичне переосмислення її, зокрема — як не парадоксально для футуриста! — французьких «парнасців», читачі мали змогу дивуватися шляхетними, «крамольними» з погляду авангардизму тропами, якщо кохана, приміром, поставала «зграбна, як сонет Ередія». Кверо-футурний період врівноважував формулу «і футурист, і антиквар», вилагіднював його стосунки і з ближчою «мішенню» — символізмом, немовби «знищеним» у поемі «Ліліт», хоч насправді символістська поетика підживлювала його творчість і опосередковано, і безпосередньо, що спостерігалось не тільки у циклі «Біла студія», але й у граціозних «Гімнах всв. Терезі», де, всупереч футуристичному генофобству, проголошеному Т. Марінетті, обстоювалося лицарське трактування загадкової вічної жіночості, водночас грішної і святої, як заперечення бодай апатаційних «Авіньонських панянок» П. Пікассо. «Футурист став на коліна перед черницею», коли вона у екстатичному пориві до Бога навіть не помічає його — у цьому, як уважає М. Сулима, — «пронизливий трагізм» інтимної лірики³⁷, несподіваної для М. Семенка, який нарешті скинув свої іронічні маски і спромігся крізь оболонку корчуватого мовлення розкрити свої приховані достеменні почуття: «Як вийдуть і замкнуть двері — // Я, схований, підійду, // І, червоніючи, як жених, одверто, // Поцілую в губи святу».

³⁷ Сулима М. Неповторне магічне німе кіно. // «Сучасність», 1992. Ч. 12. Ст. 7.

Однак ненатлий патос «пуерилістичного» експериментування, рух задля руху, що проривав межі літературного ряду, розпорошуючи творчу енергію у просторовому безкраї, переважав «антеївське» чуття поета, розколовши його формулу «І футурист, і антиквар» на дві антагоністичні частини. Це вже помічалось на початку творчого шляху М. Семенка, коли він захопився на спробах застенографувати реальну мить, навіть не правлячи жодного рядка, не деформуючи ледь вловимої думки, вивільнюваної з-під жорстких рамок римованих строф («Рима насила на шию // Оздобленості звичайні», хоч він не відмовлявся від рим — як точних, так і приблизних, дзвінких, оригінальних: винув вам — килимом, оратор — Декарта тощо, наближаючись до дольника, поліметричного вірша чи верлібру:

Мені набридли рими
Цілком іншої музики
Веселіш і безглуздіш було
Багнесь також вимовляти щось
Ніхто не чув ще
Язык утворює вперше

Свідома відмова від метричних канонів, посилення фрагментарності мовлення з опусканням певних членів речення, що нагадувала практику «потоку свідомості», застосування семантичної симультанності на кштал «рожесутінок» і т. д. мотивувалися не тільки бажанням М. Семенка не «тягтися за чужими слівми», але й загостреним чуттям безпосередньої дійсності, твореної, як кажуть, «на очах», зокрема у «до-слівному» слові, витісненому у підсвідомість, невикористовуваними або забутими можливостями мовної культури, збереженої в її першоелементах, у нерозчленованих формах. У такій площині викристалізовувався симультанний вірш «Місто», де розгортається гра у фонематичний «хаос», витворюючи несподівані семантичні поля без аналогій («Осте сте // бі бо // бу // візники-люди трамваї-люди...»). М. Петровський має рацію, зауважуючи тут наближення поета ХХ віку — представника «абсолютного» новаторства «до найдавніших первісних епиків, які творили за принципом «що бачу, те й кажу»³⁸. Нічого в тому дивного немає, коли в певний момент художнього часу в одній площині перетину опиняються архаїчні та модерні тенденції, що засвідчив авангардизм ХХ віку, коли, приміром, кубісти та експресіоністи захопилися мистецтвом кам'яного віку, не наслідуючи його, а трансплантуючи у власну творчу практику.

Інтерес до «самовитого», «самоцінного» слова, котре викликає настрій і «навіть об'єктивне розуміння» незалежно «від його «об'єктивного значення»³⁹, з'явився у поезії не випадково, особливо, викристалізувався у віртуозному коренетворенні В. Хлебнікова, у чистому фонематичному звукообразі О. Кручоних і т. д., асоціюючись з архаїчними пластами етногенетичної пам'яті, що спонтанно проявляється і в нашому сьогоденні, передусім у дитячому незалогізованому мовленні. Не оминула ця

³⁸ Петровський М. «Хочу додому я, хочу в Київ...». Ст. 156.

³⁹ Шкловський В. Гамбургский счет. Ст. 50.

хвиля і М. Семенка. Для прикладу варто навести бодай «скандальний» вірш «Автопортрет», уподібнений словотворенню дитини, поглинутої допитливістю, прагненням пізнати ту чи ту забавку, розкладаючи її на деталі, а потім комбінуючи її у небачену досі сполуку:

Хайль семе нкоми
ихайль месен мих мнк
Семенко енко нко Михайль
Семенко мих михайльсе менко
О семенко михайль!
О михайль семенко!

Магія самокодування, що нагадує нескінченно варіативні можливості калейдоскопування, витворюють мить «чистого пізнання», невовлимому для свідомості. Тут відсутня апологія «формалістичних» крайностей, приписувана такій поезії критикою, звиклою до жорстких версифікаційних канонів та міметичних нормативів, як-от сталося з А. Музичкою, котрий негативно поцінував аналогічні твори Д. Алексіча, К. Швітерса та Г. Шхурупія, засвідчуючи атрофію чуття великого масиву дійсності, відсіченої логічними схемами, пов'язаної з дитячим, свіжим і неповторним світосприйманням, відображеної у жанрах синкретичної етнопедагогіки — в забавлянках, звуконаслідуваннях, прозивалках, лічилках, де марно шукати «зображення життя у формах життя» (див.: Дитячий фолкльор. — К., 1986). До речі, на цей феномен «заумного» мовлення у дітей звернув увагу В. Шкловський («факт цікавий за своїм масовим характером»), знаходячи промовисті аналогії в художній літературі у творах М. Горького («зачакловані вірші»), у Ч. Діккенса, у К. Гамсуна та в малярстві (асамбляжі О. Розанової)⁴⁰.

Словотворення М. Семенка, що розвивалося паралельно з практикою російських бюджетянів та кубофутуристів, не так наслідувало її, як реалізувало одну з характеристичних рис футуристичного стилю, живилося на українському ґрунті фолкльорною традицією, досвідом вітчизняного письменства (згадаймо бодай початок четвертої частини «Енеїди» І. Котляревського, де поет, наводячи химерні словозаклинання на кшталт «на моторошні засердчить», «лихо вдаром заземлюєш» тощо, посилається на Сівіллу). Воно набувало статусу естетичної автономії (як, скажімо, колір у малярстві чи композиція у супрематизмі), тоді як у класичній поезії йому відводилася роля підлегла, «оздоблювальна» (алітерація, асонанси тощо). Шевченкова віртуозна деталь «неначе ляля в льолі білій» уже в символістському середовищі набувала тяжіння до чистого звукового образу, який М. Семенко перетворив на самоцінний звукопис: «Стало льо тало». Невдовзі цей прийом поширився в українській поезії, зокрема його використовував П. Тичина («Фуга», «Вулиця Кузнечна», особливо «La bell Fornarina»), М. Йогансен («Заяць дитячий»), не кажучи вже про футуристів — О. Слісаренко («Експромт перед передовою»), М. Бажан («Цирк», «Мене зелених ніг»), А. Чужий («Мачх») та ін.

⁴⁰ Там само. Ст. 54.

Семенкова фонематична переакцентація, кострубата семантично-синтаксична асиметрія поетичного мовлення стали безперечним фактом української поезії, як і безцеремонне введення до її словника «неліричної» лексики. Це ж стосується і романтизованих, свіжих для вітчизняного художнього світосприйняття урбаністичних мотивів, які вже перед тим освоювалися І. Франком та символістами, але для М. Семенка стали центральними, відкриваючими, хоча він, як влучно обмовився Є. Адельгейм, «залишався і в Петербурзі, і навіть в Києві якимось зачарованим мандрівником з глухого ромоданівського шляху»⁴¹. Епатаційно задекларувавши свою «нелюбов» до села, сприйняту тогочасною громадськістю як зухвалий виклик («Пусто і тоскно нічю в селі // Я тут чужий і настроєний ворожо»), він, у незаспокоєних пошуках «квінтесенції модерного життя», з пристрастю неофіта намагався повністю зануритися у напружений вир міських реалій, до решти всотати в себе його приголомшливі барви, звуки, пахощі «бризок, веселок, серенад», тому його захоплювали «Улиці залюднені, трамваї стрійні // З очей таємних шовкові нитки // Снують у душу, де плями мрійні» так, як вони можуть захоплювати першовідкривача, здатного найпрозаїчнішу, найбанальнішу конкретику побачити крізь призму романтизованої осяяності («Ліхтар», «Бульвар», «Улиці», «Чистильщик чобіт», «Кондуктор», «Ресторан», «Кабаре», «Цирк», «Кропки огненні» та ін.). Справді, його щиро вражало те, як «мертвопетлює авіатор в хмарах», приголомшувала «деференційована геометрія // химерних кутів і будов». Однак навіть у «найбогемніших» та романтично екзальтованих поезіях М. Семенка вчувалася дисонансна вібрація, котра відображала його справжній стан у тому місті, гаразд не освоєному українством, історично йому чужому («Небо душить місто пасмами хмурими, // улиці здригаються захватом випадкових дерев»). Відтак ліричному героєві (та й авторові) незатишно тут, самотньо в урбаністичному світі, де все зрушено зі своїх природніх місць, де дійсність, втративши свою органічну цінність, розсаджує «Цвіточки Зла», де людські долі «холонуть розкиданими шухлядами // Світають захованим життям», де потворність і краса втрачають своє значення, котре так бентежило перед тим «проклятих поетів» (Ш. Бодлер, А. Рембо та ін.), а тепер нестримно затопила звulьгаризований простір: «...тротуари хрустять і скаржаться // від натовплених ніг // зодяги труться // м'ясо топчється // жінчини верещать і плутаються...» Місто не прийняло М. Семенка («Лаяв двірника, що ворота уже були замкнені, // Сіпаючи дзвоника — // він спостерігав, як на небі зорі шуляться // і хотілося гавкнути»), приреченого нести на собі тавро маргінала, котрий відірвався від одного берега («Так я зрадив предків, і дітей, і жінку, і зробивсь для степів чужинцем (...) що мені за діло // до чумацьких караванів // до свиток і плахт»), але й не пристав до іншого, хоч як не намагався припасувати на себе урбаністичне вбрання, поплатившись за це фатальним декордоцентризмом:

Кричать вголос
Камінь
Бетон

⁴¹ Адельгейм М. «Михайль Семенко» // «Семенко М. Поезії». К., 1986. Ст. 26.

Залізо
— Всесвіт
Сталева людина
Огненним
серцем
Єдиний господар
Плянети пан.

Життя силоміць відривалося від своїх коренів, від етногенетичних праджерел, натомість запанував «гамір залізних експериментів», скрегіт яких вчувався у «футуро-поезіях» М. Семенка (а невдовзі — і в його послідовників). Як тотальне заперечення класичного антропоцентризму, що, безперечно, мав свої вади, перекриті великим ціннісним змістом, проголошувався культ машини, апологетом якого став і М. Семенко, котрий зовсім нещодавно у кверо-футурних маніфестах таврував прояви культоманії. В такому досить легкому переході від одного полюса до іншого нічого дивного і несподіваного не вбачалося, тим більше для футуриста, тому що рух задля руху, спираючись на категорію протяжності, мимоволі замикався сам на собі, витворюючи ефект білки в колесі. Футуристична практика з метод віднаходження нових джерел енергії постійно відшукувала собі зручні опозиції, «схильні» до взаємопереходу, до розмивання меж між собою, дедалі втрачала чуття міри, розпорюючись у довкілля, тому що поривала зі своєю основою — мистецтвом. Зорієнтований на деперсоналізоване егалітарне суспільство, на юрбу («Звуть мене залізні гамори і безугавні гомони // великих на-товпів, що рухають під бетоновим захистом»), «лівий» мистець, на відміну від представників барокко чи символізму, які тяжіли до естетичної самотожности з чіткими нерозмитими берегами, де не припускалася механічна підміна художніх категорій будь-якими позахудожніми, підписав собі вирок на безперспективність і деградацію, при позірному бунтарстві реанімував ним же щойно осуджувану, як у «П'єряді» М. Семенка, утилітарно-службову функцію поета, зафіксовану добровільною співпрацею з антилюдськими режимами (Т. Марінетті, який захоплювався війною як «гігієною людства» — з фашизмом, В. Маяковський, який закликав будувати «світле» майбутнє» «с Лениним в башке, с наганом в руке», — большевизмом). Та й для М. Семенка, який свідомо позбувався чуття націоцентризму («Я почуваю себе без меж // я почуваю себе надрасовим // і надкултурним»), і тому «сполучив з душею сатурновий знак» — найілюзорнішу у світовій історії спекулятивну утопію — також не існувало питання: приймати чи не приймати жовтневий переворот (національне відродження він проігнорував: «Яка іронія — мій шлях збігся // З шляхом якогось відродження», «Гайдамаки на плятформі // рушницями жупаноситки // в чудернацькій уніформі...»), оскільки футуризм трактувався однозначно не як естетичне, художнє явище, а як «боєць, що розгортає прапор» (В. Маяковський), звичайно ж, прапор кривавий. Навіть виникло певне змагання, що ж з'явилося першим: чи футуризм, чи жовтневий переворот? На думку М. Семенка: «І раніше, ніж вибухнула соціалістична революція, виникла аналогічна революція в мистецтві (футуризм)»⁴². До речі, не всі прихильники «лівих»

течій сприйняли такий захват, принаймні В. Шкловський уважав «найважчою помилкою» «урівнювання соціальної революції та революції форм мистецтва»⁴³.

У жовтневому перевороті, в мілітарній практиці большевизму авангардистів — представників «лівого руху» в мистецтві, захоплювала енергія шквальної деструкції традиційних суспільних структур задля запровадження власних утопій, в аспекті яких, за ілюзорним ідеалом «комун», знецінювалося минуле та сучасне, принадувала можливість реалізації і футуристичних теоретизувань поза межами літератури в дезінтегрованому аморальними комуністичними експериментами соціальному просторі, в якому «старе» суспільство задля примарної «нової ери» прирікалося на остаточне винищення. Панфутуризм, розпрощавшись з кверо-футурним періодом, розпочав своє самоствердження з плягіату комуністичного маніфесту: «Мистецтво є пережиток минулого. Привид блукає по Європі — привид футуризму. Футуризація мистецтва є загибель мистецтва. Панфутуризм є загибель мистецтва»⁴⁴. Справді, як свого часу «балаганно» скаламбуривав М. Семенко, відтепер «історія» римувався з «істерією». Власне, така некрофільська манія була не новою, вже неодноразово проголошувалась авангардистами, принаймні не тільки Т. Марінетті і В. Шкловський чи К. Малевич твердили, що ніби мистецтво «вже вмерло»⁴⁵, хоч усі їхні спроби «умертвити» його виявилися марними, оскільки воно — вічне і незнищенне, допоки живе людство. Якщо мовиться про кризу, то вона стосувалася не всього мистецтва, а лише певних його стилевих, передусім пов'язаних з позитивістськими настановами, тенденцій, чого авангардисти не хотіли і не вміли враховувати.

Чим брутальніше обривалися зв'язки футуризму з органічною художньою основою, чим нещадніше розмивалися її береги, тим зухвалішим ставав «пуерилістичний» нігілізм, що витісняв стиль авангардистської гри псевдостилевою схемою «деструкції — екструкції — конструкції», втілення якої мало би завершитися позбавленням будь-якої мистецької вартості примарним «метамистецтвом» — тобто «мистецтвом комуністичного суспільства», остаточно деформованим аж до повного злиття «з атмосферою науки, техніки, спорту»⁴⁶. З 1921 року панфутуризм перейшов у своє задзеркалля, у свій войовничий антистиль, елементи якого чітко проявились у «ревфутпоемах» М. Семенка 1919 року. Він імітував гру в «творчість», намагався окреслити для цього певний простір з відповідними правилами, відбитий у нетривких угрупованнях («Ударна група поетів-футуристів», «Науково-мистецька група КомКосмос, на решті — «Аспанфут», з 1924 — «Асоціація Комукульту»), нежиттєздатні бодай тому, що ці правила, як і термінологія, запозичалися з чужого поля — з комуністичної доктрини. Про це свідчать маніфести з «Катафалка искусства» та «Семафору в майбутнє» (1921).

⁴² Мертвопетлюйко П. «Мистецтво переходової доби» // «Мистецтво», 1919, ч. 2, червень. Ст. 33.

⁴³ Шкловський В. «Гамбургский счет». Ст. 78.

⁴⁴ Семафор у майбутнє. Ст. 2.

⁴⁵ Див.: Шкловський. «Гамбургский счет», ст. 40; Наков А. Русский «Авангардизм», ст. 57.

⁴⁶ Див.: «Семафор у майбутнє», ст. 1; «Катафалк искусства», К., 1922, ст. 1.

Міркування М. Семенка, який наполягав на «повній» ліквідації мистецтва як емоційної категорії, великодушно дозволяючи йому існувати як «перехідній формі» в період від «деструкції» до конструкції» лише в проміжному «екстрективному» вигляді, призначеному для агітаційно-утилітарної функції, підхопили його нечисельні послідовники, доводячи їх до безнадійного утилітаризму та... раціоналізму, проти якого футуризм повставав на своїх початках. Типовим, скажімо, було наполягання О. Полторацького на «п'яновій роботі над мистецтвом», переводжуваним «з примітивної та ірраціональної сфери емоцій у річище організованого свідомого впливу на читача», при цьому «новаторська роль» футуризму, на його думку, визначалася тим, що «високий стиль поезії компромітується, руйнується, зовнішні ознаки [...] використовуються зі спеціальною метою — метою запам'ятовування лозунгів»⁴⁷. Художня діяльність припасовувалася до нерозвинених егалітарних смаків, до яких, до речі, апелювали і комуністичні ідеологи. Водночас «тріада» М. Семенка переростала на жорсткі регламентаційні настанови. І так, Ю. Палійчук уважав, що «35 відсотків віршованої продукції має складати поезія функціональна, відсотків десять — екстрективна лірика, 5 відсотків — експериментальні речі, пошук нових форм поезії»⁴⁸. Від неї лишилися кострубатий, рвучкий ритм, який при девальвації поетичної семантики уподібнювався до карбованого кроку, переймався імпульсивною мітинговою жестикуляцією, шквалом в'язкої, як смола, фактури, брутальною енергією натиску, продиктованому жорстким соціальним замовленням. Тож не дивно, що бунтарська буфонада перетворилася на трибунне гасло, тиражоване з чужих уст. Така метаморфоза свідчила про процес саморозпаду футуризму, що свідомо розминувся з мистецтвом.

Втрата іманентної естетичної концепції, запрограмована панфутуризмом, зумовлювала його несамостійність, узалежнювала від сторонніх впливів, зокрема від лефу, що посилювався після 1924 року, коли В. Маяковський спеціально приїхав до Києва і мав зустріч з М. Семенком та його однодумцями в редакції газети «Більшовик». Йшлося про створення «фронту комуністичної літератури», куди залучали футуристи і себе, спрямованого проти «академізму та попутників»⁴⁹. М. Семенко, який доти ще намагався торувати свій шлях самотиною, порвавши з естетичним та націоцентричними зв'язками, виявився беззахисним перед левітським тиском, перед ототожненням мистецтва з техніко-господарським процесом, особливо обстоюваним А. Чужаком (Насимовичем), зведенням діяльності мистця до механічних операцій виробника «речей», узалежненого від політичної кон'юнктури. На такому ж війовничому утилітаризмі художньої діяльності наполягав й О. Брик, який в дусі антистилю міркував: «Що робить швець? — Шие чоботи. Що робить мистець? — Він нічого не робить, він «творить». Це незрозуміло. Це підозріло»⁵⁰. До речі, М. Семенко також висловлював подібні думки, тож внутрішньо був готовий до «співпраці» з лефом: «Високе покли-

⁴⁷ Полторацький О. «Панфутуризм» // «Нова генерація», 1929, ч. 2, ст. 47-48.

⁴⁸ Палійчук Ю. «Екстрективна лірика» // «Авангард», 1930, № а., ст. 75.

⁴⁹ Маяковський В. «Собр. соч.», М., 19, т. 13, ст. 218.

⁵⁰ Див.: Наков А. «Русский авангард», ст. 112.

кання поезії, муки творчості? — що це таке? Це те, що зараз, в наші радянські дні загубило всякий сенс»⁵¹. Відтак панфутуризм мав мотиви для перетворення на тінь лефу — того лефу, який навіть у Росії, де завжди прагматичні тенденції були сильними в літературі, сприймався як явище не «прогресивне»: «Леф лежить упоперек дороги і перешкоджає руху. Він тягне літературу назад до одопису, до «агітки», до спрощеного і схематичного мистецтва», — зазначає, приміром, А. Лежньов⁵². Механічна підміна естетичних понять «технічними», апологія «оголеного прийому» фіксувала деформовану свідомість мистця, де вже про стиль у справжньому розумінні цього слова не може бути й мови. Тут уже йшлося про задоволення егалітарних смаків та компартійних вимог, перейнятих духом класової ненависті, коли основними «героями» ставали антицидності: «Мета — церемоніймайстер. // Голод — розпорядник. // Багнет. // Бравнінг. // Бомба.» (В. Маяковський).

Гасла, якими відкривався часопис «Нова генерація» (1927, ч. 1), на кшталт «ми за комунізм, інтернаціоналізм, раціоналізм, соціальну витриманість, універсальну комуністичну установку побуту, наукотехніки, за ліве мистецтво» і проти «національної обмеженості» та «аморфного хуторянства», — досить типові, як на ті часи, закладають прецедент орієнтації на безстильність, витворюють враження, нібито писали не письменники, а представники якоїсь інтелектуально обмеженої конфракції, далекі від посутніх художніх проблем. Агітаційні рубрики «Футуристи на село», «Футуристи на атаку проти зеленого змія» з такими-от «перлами» — «Знаєш, товаришу, // брось буцать, // Вийди тверезий в футбольних буцах», — одноманітна віршована продукція на сторінках цього журналу, безперечно, цікавого за культурою поліграфічного оформлення та сумлінним інформуванням своїх читачів про рух тогочасного авангарду, — засвідчують відсутність високої поезії, брак духового осяяння, безплідне «переливання» фактів побуту у літературний «факт». Забуялі тут ознаки занепаду естетичної свідомості пізніше набули небезпечних ознак на теренах «соцреалізму», де футуризм не віднаходив собі місця, бридливо відкидався «політикою партії в галузі художньої літератури», хоч він допомагав їм утверджуватися в цій «галузі».

Такий фінал футуризму зумовлювався логікою його внутрішньої природи, що визначалася невідповідністю між явищем і сутністю, схильністю існувати за рахунок заперечуваного ним же об'єкту, нерозважним захопленням протяжністю та пориванням за межі літерарних рядів, зумовлювалася абсолютизованим негативізмом до краси, моралі, духа. Це збагнув М. Семенко на початку 30 років на порозі цілком уже очевидної для нього творчої катастрофи, зокрема у вірші «Пісня «справжнього поета», де відбувається діалог між мистцем та кон'юнктурним віршувальником. Втрата іманентних властивостей для письменника, який перетворився на утилітарно-виробничу функцію, еволюціонувавши до неї від апології «первинної інтуїції» та «життєвого пориву», розкривалася йому непоправною трагедією: «Скільки нюансів душа таїть, — // де

⁵¹ Тригор М. «Організаційний принцип і мистецтво слова». // «Семафор у майбутнє», ст. 13.

⁵² Лежнев А. «О литературе: Статьи». М., 1987, ст. 93-94.

ж мені душу // свою подіть?». М. Семенко так і лишився маргіналом, полемізуючи тут і з самим собою, і з нігілістичними настановами авангардизму, з його стилевим етикетом епатажу та руйнування, які він сам же реалізував. Душа, як онтологічна основа нації, виявилася непіддатною «відділу штурму, атаки» (М. Петровський). Тому питання, сформульоване Г. Черниш, «чи був авангард, зосібна футуризм, органічним на українському терені?»⁵³, очевидно, потребує уточнення: на скільки він був українським? Відповідь розкривається у його ставленні до національних цінностей. Де він, попри своє негативне ставлення до культури, все-таки мав зв'язки з етногенетичними джерелами, там він спромігся не тільки розкрити свої творчі можливості і збагатити свій стиль.

Треба додати, що не всі українські авангардисти («динамісти-спіралісти» з В. Поліщуком, «Неоліф» у Москві чи ІНТЕБМОВСЕГІІ, тобто Інтелектуальний бльок Молодої Всеукраїнської генерації у Львові) підтримували ліквідаторські маніфести панфутуризму, намагалися подолати розбіжність між видимістю і сутністю, фатальну інерцію від стилю — до безстильності, хоч це їм давалося з великими труднощами.

Григорій ДЕМ'ЯН

БОЙКІВЩИНА В АНТИФАШИСТСЬКІЙ ЗБРОЙНІЙ БОРотьбі ОУН, УНС І УПА

Патріоти українського історико-етнографічного регіону, відомого під назвою Бойківщина, у збройні дії проти агресивних сил Угорщини — сателітної союзниці гітлерівської Німеччини — вступили вже наприкінці 1938 року. Цей етап боротьби був пов'язаний з утворенням і захистом Карпато-Української держави. Відразу після її виникнення озброєні і досконало підготовані групи угорських диверсантів та провокаторів у великій кількості закидалися на терени Закарпаття, грабували, вбивали й тероризували українців, руйнували мости, влаштовували погроми культосвітніх і адміністративних установ. Насправді це вже була неоголошена війна проти півмільйонного населення Карпатської України. Листопад і грудень 1938, січень, лютий і перші два тижні березня 1939 року минули в боротьбі з правоохоронними структурами і місцевими патріотами з фашистськими зграями адмірала Горті та його польських союзників. А з 14 березня 1939 року дванадцятитисячна Карпатська Січ, організована за активною участю таких відомих діячів ОУН, як Михайло Колодзінський, Роман Шухевич, Зенон Коссак та інші, змушена була відбивати навалу регулярних угорських і польських дивізій. Опір націоналістів Закарпаття тривав довше, ніж оборонялася така могутня держава, як Франція, від гітлерівської агресії в 1940 році. Деякі групи січовиків перебували в підпіллі аж до створення УПА. Багато з них відтак вплилися в

⁵³ Черниш Г. «Мій Семенко: футуризм роста — футуризи літературознавки» // «Літ. Україна», 1992, 31 грудня.

сотні і курені цього легендарно-героїчного військового формування, а також вступили до теренової підпільної мережі ОУН.

Українські націоналісти рішуче виступали проти будь-яких окупантів. Протягом 1939-1941 років, коли землі Галичини і Волині, а з 1940 і Буковини, були захоплені московсько-большевицькими займанцями на основі злочинного пакту Молотова-Ріббентропа, Гестапо й НКВД посилили свою таємну співпрацю. Їхньою метою було ослаблення і знищення ОУН. Організація зазнала важких втрат, але не припинила боротьби.

Новий етап визвольного руху починається історичним Актом 30 червня 1941 року про відновлення Української держави. Вся галицька частина Бойківщини протягом лічених днів була покрита місцевими національними структурами влади. Авторитет революційної ОУН тут був дуже високий. Між багатьма різними факторами це пояснюється ще й тим, що саме з цього регіону походили такі визначні діячі самостійницького руху, як Степан Бандера, Мирослав Тураш, Володимир Тимчій, Олексас Гасин, Дмитро Грицай, Степан Охримович, Степан Янішевський, Лев Шанковський, Степан Стебельський, Ярослав Мельник, Олександр Луцький, Роман Лівий, Микола Козак, Ярослав Біленький, Микола Арсенич, Богдан Вільшинський, Роман Різник, Зіновій Ліщинський, Осип Мицик, Іван Бутковський, Петро Мірчук, Михайло Гальо і Михайло Бобанич...

Гітлерівці добре усвідомлювали це, і тому завзято кинулися вишукувати, арештувати і страчувати націоналістів-бандерівців. Про розмах тієї терористично-екстермінаційної діяльності гітлерівців переконливо свідчать тисячі прикладів. Бодай частини з них тут не можна не назвати. Згадаймо хоча б арештованих, замучених чи страчених братів Василя і Олександра Бандер, Івана Кліма-Бурмача, а з інших регіонів — Івана Климів-Легенду, Володимира Федака-Граба, Богдана П'ясецького, Андрія Марченка, Юліана Петречка, Івана Равлика, Олега Ольжича, Олену Телігу, Ганну Максимець, Миколу Лемика, вбитих при спробі затримання Дмитра Мирона-Орлика, Сергія Шерстюка... Лише провідних діячів ОУН, яким гітлерівці вкоротили вік, можна ще довго перелічувати.

Із затятістю приречених фашисти ув'язнювали, катували, вішали і розстрілювали всіх націоналістів, що потрапляли їм до рук. Про масштаби цих злочинних дій окупантів неспростовно говорять нагромаджені, перевірені й уточнені протягом минулих трьох років матеріали зі Сколівщини у Львівській області, що є центральною частиною Бойківщини.

Необізнаній достатньо людині може видатися дивним твердження про усвідомлювану взаємодію московсько-большевицьких і німецько-фашистських окупантів, спрямовану на якнайрезультативніше винищування українців у період війни 1941-1945 років. Але це було. Відомі далеко непоодинокі приклади провокацій, які давали формальний привід противникові для проведення кривавих репресивних акцій. На власному досвіді переконалися в цьому й мешканці Сколівщини, і то вже в перші дні війни.

Большевицька група кіннотників-енкаведистів 28 червня 1941 року в селі Коростові зловила двох угорських вояків-патрулів і місцевого хлібороба Юрія Бендзяка, затриманого фашистами. Всіх трьох завели під міст і розстріляли. Цим зумисно було спровоковано відплатну

акцію нових наїзників. Першого липня того ж року відділ угорців наскочив на людей, що зібралися на похорон убитого енкаведистами Юрія Бендзяка, і тут же розстріляв 18 чоловіків та жінок, між ними й дев'ятирічного Володимира Жалівціва.

Переходячи через село Гребенів відразу після втечі Червоної армії, угорські фашисти вбили Івана Голомшчу. Подібно діяли й гітлерівці. З цього ж села вони заарештували Івана Галему (перед тим закінчив духовну семінарію, висвятився і готувався до душпастирської праці). Його звинуватили в приналежності до ОУН Степана Бандери і розстріляли. Про інші жертви буде сказано далі.

Націоналісти від перших днів війни розгорнули й тут активну підготовку до збройної боротьби за незалежність. Влаштовувалися таємні військові й медичні вишколи, всіма доступними засобами нагромаджувалася й магазинувалася зброя, лагодилися навіть старі австрійські, угорські та російські кріси, що їх бойки завбачливо зберегли ще з часів Першої світової війни. Місцеві кравці шили для хлопців однострої, заготовлялися продукти харчування, будувалися підпільні шпиталики, криївки, комори тощо. Така робота вирувала в кожному селі. Великий внесок у цю справу зробив один з близьких друзів Степана Бандери та Романа Шухевича, визначний член ОУН Олекса Гасин-Лицар із села Конюхова, що в сусідній Стрийщині. За його порадами діяли районні провідники ОУН Іван Капало (Сколе), Кароль Штанглявер (Славське) та відповідні референтури.

Влітку 1943 року вже в кожному селі були організовані рої і чоти Української Народної Самооборони (УНС). Перші відділи цього збройного формування виникли на Сколівщині значно раніше. Зокрема, у травні 1943 року Роман Билень, відомий активіст ОУН зі Скольного, заініціював створення сотні УНС біля села Либохори. Здійснив цей задум Богдан Вільшинський-Орел з того ж міста. Як людину добре обізану з військовою справою, його призначено командиром сформованого відділу¹.

Саме на Сколівщині відбувся перший великий виступ УНС проти німецьких фашистів та їх польських колаборантів². 18 серпня 1943 р. відділ повстанців під командуванням Дмитра Суслинця-Буйтура у взаємодії з членами ОУН та унсаками міста Скольного, сіл Гребенова, Коростова, Верхнього і Нижнього Синьовидного та інших, провели блискучу операцію, в ході якої було знищено німецький штрафний табір на Святославі³. Всіх в'язнів було звільнено, а їх німецьких і польських мучителів, включно з начальником табору, які по-садистськи знущалися там над українською молоддю⁴, відповідно покарано.

Організований націоналістами опір фашистським окупантам виявлявся практично щодня в усіх населених пунктах Бойківщини. Наймасовішою

¹ «Василь». «Список упавших у визвольній боротьбі за УССД від 1922 до 1949 рр. Район Сколе (Машинопис)». 25 січня 1950 р. // Зберігається в домашньому архіві Г. Дем'яна, арк. 3.

² Шанковський Л. «Українська Повстанча Армія» // «Історія українського війська», Вінніпег, Канада, 1953, ст. 688.

³ Шанковський Л. Названа праця. Ст. 688.

⁴ Там же.

його формою було усвідомлене зволікання, а то й повна відмова верховинців від здачі контингентів хліба, м'яса тощо. Озлоблені гітлерівці зі своїми власовсько-російськими та іншими прислужниками продовжували виявляти і знищувати членів ОУН. 17 серпня 1943 року в місті Скольому гестапівці разом із власовськими посіпаками заарештували Повітового провідника Юнацтва ОУН Корнеля Вільшинського-Корнила і того ж дня його замордували між селами Грабівці та Завадів біля Стрия. Вночі з 4 на 5 вересня 1943 року гітлерівцям удається застати в хаті у Скольому націоналіста-підпільника Романа Биленя і там же вбити його⁵.

Більшість провідних і відомих своєю повсякденною працею з людьми націоналістів-бандерівців від осені 1941 року жили і працювали напів-легально, а найактивніші повністю перейшли в глибоке підпілля. Гестапівці продовжували вишукувати й страчувати їх по всій Україні⁶. Восени 1943 року вони заарештували в Коростові членів ОУН та їх симпатиків Михайла Диркавця, Олексю Жалівціва, Василя Савчина, Михайла Свистуна, Єву Ушневич і Теодора Якша. У стрийській і дрогобицькій в'язницях їх піддали жорстоким тортурам, а відтак 15 лютого 1944 року стратили⁷.

Подібною була доля і Василя Білинця та Михайла Кожана із села Ялинкуватого. 24 серпня 1943 року німці застрілили в полонині членів ОУН Федора Кожана і Миколу Савковича з того ж села.

За участь у бандерівському русі гітлерівці повбивали Дмитра Буняка, Михайла Гадему, Василя Капала, Осипа Леська, Дмитра Попика, Дмитра Рінила і Миколу Рінила з Нижнього Синьовидного⁸. У серпні 1944 року без суду і слідства найзники розстріляли в Гребенові над Ужварнею в Зелем'янці Андрія Данилевича, Володимира Пороховника і Гаврила Пороховника⁹.

З допомогою поляка-зрадника у березні 1944 року вони натрапляють на слід провідника ОУН Славського району Кароля Штангльєвера-Хмару, смертельно ранять його і залишають біля рідної хати вмирати у важких муках. Тоді ж заарештували, вивезли до Дрогобича і після жорстоких катувань стратили Юрія Гашпара, Федора Кіраля, Григорія Марцуна, Омеляна Мицька, Михайла Пушкара, Петра Пушкара та Петра Ріжніва із Славського. Кулі фашистських злочинців у тому ж селі обірвали життя молодого симпатика ОУН волелюбної верховинки Ганни Винник.

Націонал-соціалістичні займанці принесли непоправне горе й у Верхню Рожанку. Тут заарештували і розстріляли край дороги в Нижній Рожанці за працю в ОУН Степана Бандери селян Ілька Гаврилівца, Івана Голодовича, Івана Рожка та Миколу Шкіринця.

⁵ «Василь». Названа праця. Ст. 2.

⁶ Косик В. «Україна і Німеччина в Другій світовій війні», Париж-Нью-Йорк-Львів, 1993, ст. 188-191; «В боротьбі за Українську державу» — Зредагував Михайло Г. Марунчак, Вінніпег, Канада, 1990. Ст. 133-147, 211-222, 299-306, 648-650.

⁷ Лебедь М. «УПА: Українська Повстанська Армія, її генеза, ріст і дії у визвольній боротьбі українського народу за Українську Самостійну Соборну Державу», Дрогобич, «Відродження», 1993. І частина: «Німецька окупація України», ст. 190.

⁸ Дем'ян Г. «Матеріали до Повстанського мартиролога Сколівщини» (картотека полеглих із с. Нижнього Синьовидного) // Зберігається в домашньому архіві автора.

⁹ Там само; картотека полеглих із села Гребенова.

Із самої Нижньої Рожанки вони ув'язнили і стратили в Дрогобичі Михайла Голодовича, Івана Жукуляка, Василя Кореневича, Павла Любаса, Івана Микитчина, Степана Ткачика і Андрія Базушка (останній походив з Корчина). Між Верхньою і Нижньою Рожанками в Довгівці гестапівці вбили Івана Голодовича.

Прекрасних людей, як і в інших селах, гітлерівці знищили в Побуці, зокрема: Василя Загакайла, Ілька Загакайла, Миколу Загакайла, Якова Поповича, Василя Чопа, Федора Чопа, Юрія Чопа і Андрія Шукатку. Аналогічних прикладів фашистського терору проти націоналістів-революціонерів на Бойківщині було багато, і то майже в усіх селах і містах.

Українці ніколи мовчки не терпіли чужого поневолення, але боротьбу проти гітлерівців у жодному разі не можна розглядати як стихійну помсту за грабунки, знущання і вбивства. Вона була заздалегідь продуманим і цілеспрямованим рухом за повну незалежність від будь-якого іноземного поневолювача та його маріонеток.

Бойківщина в боротьбу ОУН та УПА проти німецького варіанту соціалізму вписала не тільки знищення відомого своїм жорстоким режимом карного табору на Святославі біля Скольного. Бої і збройні сутички з окупантом відбувалися як перед, так і після цього виступу. Один із них так характеризує Микола Лебедь-Рубан: «27 вересня німці виконують перший більший наступ на один з вишкільних таборів УПА в Долинщині. Команда, повідомлена заздалегідь, переносить майно табору в інше місце. На наступ німців відповідає вогнем. Бій триває цілий день. Стрільці витримують першу бойову пробу і здають воєнний іспит. Вночі, щоб не витрачувати дорогої амуніції, опускають цей табір і приходять у приготований заздалегідь інший. Ранком німці здобувають залишені бараки, підпалюють їх і по відпочинку вертаються під вечір вузькаторівкою в напрямі на Долину. В засідці вони потрапляють під кулеметний обстріл одної чоти і залишають у проваллі понад 200 трупів. Стрільці табору мають свято. Є нова зброя, є мундири, є перша більша перемога над ворогом, що досі тероризував населення»¹⁰.

Взимку 1943 року Бойківщина стала тереном великого німецького наступу проти відділів УНС, що лише набували воєнного досвіду. Біля села Недільної на Старосамбірщині 4 грудня цілий день тривав нерівний бій повстанського відділу проти двох полків гітлерівців. Майже безнадійну ситуацію врятував сміливий і не менш блискучий з погляду військової тактики маневр повстанської чоти, яка непомітно прорвалася в тил противника і завдала йому разючого удару. Ворог залишив на полі бою понад 160 убитих. Важкими були втрати й українців. Тридцять чотири з них полягли того дня¹¹.

Через тиждень, 11 та 12 грудня 1943 року, німці кидають у наступ великі сили на Долинщині, намагаючись оточити повстанців у чотирьох кутиках між селами Кропивник, Кальна, Слобода Болахівська, Липа, Мізунь. Відділи УНС-УПА залишають свої табори і відходять ще перед

¹⁰ Лебедь М. Названа праця. Ст. 87.

¹¹ Мірчук П. «Українська Повстанська Армія», 1942–1952. Мюнхен, 1953. Ст. 45.

замкненням ворожого перстеня на кілька кілометрів у гори. Тут зайняли вигідні для себе позиції, і гітлерівці, уникаючи неминучих важких втрат, під прикриттям ночі з 12 на 13 грудня повертаються назад¹².

Не припинилася збройна боротьба і в 1944 році. Тринадцятого квітня спалахує бій повстанців проти об'єднаного великого загону угорців і поляків, які спалили село Копанки в Калуському районі на Станіславщині. Ворог тоді не дорахувався більше як п'ятдесятьох своїх вояків¹³.

Вісімдесят вермахтівців роззброїла на початку квітня сотня Благого у Слободі Небилівській тодішнього Перегінського району¹⁴. П'ятого травня повстанський відділ зводить бій з німцями та їхніми найманцями, які напали на село Завадку в Калуському районі. Загинуло 7 наших бойовиків і стільки ж цивільних людей. Ворог втратив трьох убитими¹⁵. Нова збройна сутичка з угорцями відбувається через тиждень біля Солотвини¹⁶.

Сміливий опір ворогові чинили навіть поодинокі повстанці. 30 червня 1944 року завзятий бій з німцями провів член Крайового Проводу ОУН Василь Загакайло-Жук (він же Зелений) у Верхньому Синьовидному. Він знищив того дня дев'ятьох напасників і сам загинув смертю героя¹⁷.

З відомих на час написання цієї статті операцій УПА проти німецьких та угорських фашистських військ найбільшими були десятиденні бої на території Долинського району Станіславівської області та Сколівського на Львівщині. Вони тривали від 6 до 15 липня 1944 року.

З ворожого боку в операціях брали участь дві німецькі дивізії та одна угорська. Що означає така кількість регулярних, досконало навчених і озброєних військ, кинутих проти повстанських відділів, добре розуміє кожна людина, яка хоча б частково обізнана з тактикою бойових дій.

Німцям та угорцям протистояли українські повстанські сили, що початково складалися з трьох сотень УПА, які 30 червня 1944 року вирушили з Чорного лісу і фронтом заширшки до 10 км через села Грабівку, Ціневу, Лоп'янку, Велдіж, Мізунь, Кальну, Слободу Болахівську, Брязу (тепер Козаківка) битими шляхами дійшли до Кам'янки у Сколівському районі та її околиць на Долинщині. Сотні Василя Андрусяка-Різуна (його ж призначено командиром усієї групи) та Олеса Хіменця-Благого залишилися тут, а третя на чолі зі старшим булавним Черником увечері 7 липня відійшла далі в напрямку Лемківщини.

Повстанців, які прибули з Чорного лісу, підтримували місцеві відділи УПА та старшинська школа «Олені», що діяла недалеко. Перевага фашистів була багаторазова кількісно і, звичайно, збройно-технічно.

Опам'ятавшись від початкової розгубленості, викликаній масовим переходом трьох повстанських відділів, німецьке командування вирішило

¹² Там же.

¹³ «Українська Повстанська Армія: Бойові дії УПА за 1943-1950 рр.». Видання Закордонних Частин Організації Українських Націоналістів, 1960, ч. 2, ст. 43-44.

¹⁴ Там же, ст. 49.

¹⁵ Там же, ст. 51-52.

¹⁶ Там же, ст. 53.

¹⁷ Величкович М. «Стежками героїв» // «Шлях Перемоги», 1991, 24 березня. Тут Василя Загакайла помилково названо Ільком.

зупинити їх на шляху між Нижнім Синьовидним і Рожанкою, що біля Славського в теперішньому Сколівському районі.

Група чорноліських повстанців 6 липня захопила в Кам'янці три авта з німецькими солдатами й офіцером. Командир Василь Андрусак-Різун (він же Грегит) довідався від полоненого старшини та інших гітлерівців, що німці готують великомасштабну операцію проти УПА, в тому числі потужну акцію на села Брязу, Розтічки, Слободу Болахівську, Липу, Лужки та Кам'янку. Вирішено прийняти бій і провчити окупантів. Із вищого командного складу в той час у підготовці та проведенні операції брав участь Іван Бутковський-Гуцул, якому до липня 1944 року була підпорядкована вся IV Воєнна округа УПА, що охоплювала територію Станіславівської області. Але безпосередньо основними бойовими діями керував В. Андрусак-Різун.

Кульмінацією всіх подій цієї декади стала битва на горі Лопаті, що знаходиться приблизно в центрі перехрестя повітряних ліній між селами Тухля, Кам'янка, Бряза, Святослав. На цій вершині та її схилах 8 липня 1944 року українські повстанці здобули одну з найважливіших і найславніших своїх перемог¹⁸. За твердженням професора Лева Шанковського, на горі Лопаті гітлерівці втратили близько 400 вояків убитими.

Учасник повстанської боротьби, поет і журналіст, перший редактор часопису «Шлях перемоги» Михайло Дяченко, більше відомий під псевдом Марко Боєслав¹⁹, у лютому 1947 року закінчив історичну поему «Бій на Лопаті»²⁰. Відповідаючи московсько-большевицьким найманам фальшувальникам та їхньому головному зверхникові, генеральному секретареві ЦК ВКП(б) Сталінові, писав:

Кремлівський тиране лукавий,
Бреши, горлай! — Даремний труд,
Бо не затопиш нас в неславі
І не одуриш знов нещасний люд!

Цькуєш народ, що ми собаки,
Що гітлерівські слуги ми!
О, не спечеш на цьому рака,
«Всесильний» покровителю тюрми!

Із Гітлером ми не братались —
Народу гризла нас печаль!
Німоту кляту ми карали! —
За нас говорять слава й сталь!

¹⁸ Подоляк Б. «Бій на Лопаті» // «Шлях перемоги», 1944, 9 липня; Бутковський І. «Німецький наступ на відділі УПА в Долинщині» // «Літопис Української Повстанської Армії», том 19, ст. 54-58.

¹⁹ Дяченко Михайло (Марко Боєслав). Я все віддав тобі, Вкраїно...: «Вибране», Упорядники Ірина Дрогомирецька, Мирослав Ринзак, Івано-Франківськ, 1955, ст. 71.

²⁰ Там же, ст. 36-41; Боєслав Марко. «Бій на Лопаті». Історична поема // «Шлях Перемоги», 1994, 9 липня.

Процитований фрагмент стосується також і попередніх фактів, і наступних прикладів боротьби.

Ціла сотня угорців між селами Тур'є і Жданна на Старосамбірщині 24 липня опинилась в оточенні повстанського відділу Благого і була змушена скласти зброю²¹.

Трьома днями пізніше, 27 липня, гітлерівці значними силами нападають на підстаршинську школу УПА в селі Звір Самбірського району. Кількагодинний бій коштував їм 20 вояків убитими. Повстанці втратили сімох друзів²².

Того самого дня українські відділи наткнулися на велику колону німецьких військ у згадуваному вище селі Жданній. Протягом двох годин застосовувало не лише звичайну стрілецьку зброю, але й важкі міномети з обидвох сторін. Зазнавши втрат, гітлерівці відступили. Повстанцям удалося тоді здобути чимало зброї²³.

Нещасливо закінчився бій з німцями в селі Сторона теперішнього Дрогобицького району, що відбувся також у липні. Загинув командир сотні «Львів» і один стрілець²⁴. Зате в селі Ісаях Турківського району повстанська засідка взяла в полон 150 німецьких вояків і роззбрóла їх. Це сталося того ж місяця.

Влітку 1944 року гітлерівці значними силами почали впертий наступ проти відділів УПА між селами Тур'є і Свидник. Дуже загрозливу ситуацію врятувала чота української дивізії «Галичина», яка несподівано відкрила сильний кулеметний вогонь по німцях, а відтак вирішила вступити до УПА²⁵.

Ще одна подія, що засвідчує моральний занепад ворога і високий бойовий дух українських повстанців, відбулася на Бойківщині 30 липня 1944 року. Того дня силами тільки однієї чоти УПА під командуванням Ясьмина в селі Кальному, тепер Сколівського району на Львівщині, було роззбрóено 200 угорських солдатів та офіцерів²⁶.

Без втрат зі своєї сторони на початку серпня повстанці куреня Василя Андрусика-Різуна у селі Зубриця Турківського району змусили 220 хортистських вояків скласти зброю²⁷. А недалеко, в Ясінці приблизно в той же час чота Славка те саме зробила із 180 німцями та 50 їхніми найманцями²⁸. Тоді ж чота повстанців із куреня Різуна здобула в гітлерівців 30 возів з набоями²⁹.

Винятково важливою подією постанської боротьби на Бойківщині стало створення біля села Урича в Сколівському районі Львівської області підпільної радіовисильні «Вільна Україна», що діяла під кодовою наз-

²¹ «Українська Повстанська Армія: Бойові дії УПА за 1943-1950 рр.», ст. 61.

²² Там же.

²³ Там же.

²⁴ Там же, ст. 62.

²⁵ «Українська Повстанська Армія: Бойові дії УПА за 1943-1950 рр.», ст. 62.

²⁶ Там же, ст. 61.

²⁷ Там же, ст. 69.

²⁸ Там же.

²⁹ Там же, ст. 70.

вою «Афродита». За дорученням Проводу ОУН, її організацією займався Іван Клим-Бурмач, родом зі Старої Мізуни Долинського району. Він потрапив до рук гестапівців і був страчений 9 березня 1944 року в Дрогобичі.

Історичним актом загальнонаціонального значення назавжди залишиться Перший Великий Збір Української Головної Визвольної Ради, що проходив 11-15 липня 1944 року в лісничівці на узбіччі гори Виділок біля сіл Недільної та Сприні Старосамбірського району Львівської області³⁰. Там було створено підпільний парламент України — УГВР, і її уряд — Генеральний Секретаріат³¹.

Налякані розмахом визвольного руху і намагаючись зупинити чи послабити його, німецько-фашистські окупанти ще 10 жовтня 1943 року оголосили в Галичині надзвичайне становище, що тривало аж до їх відступу з України³². Наглі суди поліції безпеки виносять смертні вироки багатьом націоналістам, в тому числі й бойкам. Їх прилюдно розстрілювали і вішали в обласних і повітових містах, а також у селах, але придушити повстанську боротьбу вже було неможливо. УПА зростала чисельно, набувала воєнного досвіду для ще важчого і тривалішого опору новим московсько-большевицьким окупантам.

На Бойківщині повстанський рух тривав до 1960 років. Згадаймо хоча б Український Національний Фронт, розкритий російсько-комуністичними репресивними службами в 1967 році. Але й він не був останньою націоналістичною організацією в цьому волелюбному краю. Повністю знищити ОУН-р тут не вдалося наїзникам ніколи. Відповідно до ситуації, Організація перейшла до нових, майже виключно пропагандивно-агітаційних форм боротьби і вела її до остаточного розвалу СРСР. Тепер працює над зміцненням здобутої незалежності.

■

«Слова козака шостої стрілецької дивізії Щербаків під Базаром це був останній акорд «лебединого співу» української армії, який зазначаємо те, що протягом кількох років збройної боротьби з Росією над українською землею розгортався український державний прапор — як символ непереможної волі українського народу відновити державу предків».

Роман Млиновський, історик

³⁰ «Українська Головна Визвольна Рада: Документи». Нью-Йорк-Київ-Львів: Видання Середовища УГВР, 1994, ст. 59, 62.

³¹ Там же, ст. 15-16.

³² Лебедь М. Названа праця. Ст. 105. Київ, 12-16 квітня 1995 р.

Степан СЕМЕНЮК

НА ПОЛИЦІ З КНИЖКАМИ

З Дзюф Церкві Православней на Подляшю в X-XVII вeku — Єжи Гаврилюк, Бельск Подл., 1993 р.

Цієї книжки очікувано віддавна. А ось коли недавно взяв її до рук і подивився на заголовок, подумав: Боже, знову провінційність і то з релігійним загумінком. Мав я на такі думки підставу, бо пам'ятав ще не так давню конференцію-семінар у Гданську про 400-річчя Берестейської Унії та її наслідки, де представники двох конфесій української Церкви просто таки перепихалися, не без допомоги третьої сили, але, на жаль правдиве, тим більше, що сказане корінним Підляшуком. І далі: «З тієї власне причини титулом, отже гаслом-ключем, яке повинно заохотити читача простягнути руку по цей запис рідної історії, стала історія Православної Церкви на Підляшші». Побажаймо Авторіві — і собі! — щоб так сталося. За такий підхід до справи Авторіві, як знавцеві місцевих відносин, належиться подяка. Тому сердечно вибачаюсь перед ним за свої грішні думки.

Можна, очевидно, запитатися: звідки могло взятися «...знання рідної історії серед православної людності Білостоцького воєводства», і хто тому винен, але це нічого не змінить — є так, як є. Втім, відповіді треба шукати в книжці.

Безперечною заслугою Автора «Дзюф...» є те, що він зумів викласти історію Підляшшя на тлі історії України, або точніше: викласти історію України з наголошенням справ одного регіону — Підляшшя. Це дуже мудра з методологічної площини історична розповідь. У ній багато елементів так скомпоновано, що сприймаються як зовсім природні і без застережень, от хоч би про походження української національної символіки (ст. 14)/ або про те, що «...свідомість приналежності обох тих земель (Волинської і Берестейської, — С. С.) до одного історично-етнічного простору мусіла бути (вже тоді! — С. С.) міцно закорінена».

Вміло і з успіхом, здається, спромігся Автор на визначення в історичному розрізі кордонів окремих етносів — українського, білоруського, польського та литовського. Все це підкріплене багатьма мапами з різних віків, що дуже допомагає читачеві зрозуміти зміст книжки. Шкода, що нема в книжці згадки про найновіші археологічні дослідження по обох берегах Бугу — в Бересті і на Польському Підляшші.

Окремий розділ присвячено родовам підляських магнатів, про що люди знають мало або й зовсім нічого. Хоч автор обмежився тільки трьома найбільшими магнатськими родами — Сангушків, Хоткевичів і Сапігів, але й це дає чимало для роздумів над рідною історією. Заслугою Автора є те, що він відважився на справедливий вирок — оцінив діяльність цих родів: «Як би ми високо не оцінювали їхніх дій, мусимо признати, що те, що магнати дали для руського народу, в сумі було мізерним у стосунку до їх можливостей і потреб суспільства». Так воно й було, хоч не тільки у нас, — егоїзм магнатів призвів до нашої національної трагедії. Такою є ця правда без прикрас, і слід про це пам'ятати. До цього можна було б додати, що саме вони, магнати, зі своїх егоїстичних мотивів

підписали акт Люблинської унії 1569 року в його ганебній формі про «повернення» до Корони Польщі українських, білоруських і литовських земель, тобто, говорячи советською термінологією — про наше «возз'єднання» з Польщею. Адже ніхто, навіть король, не міг би змусити підписати той акт, наприклад, князя Костянтина Острозького, бо він був найсильнішим магнатом на тільки щодо багатства, але й сильнішим військово від самого короля.

До достоїнств книжки треба віднести часте покликування Автора на чужі історичні джерела, зокрема польські, навіть на «містш» Кадлубка, якого не можна звинуватити в надмірності об'єктивності. Це додає вірогідності дослідженням Автора.

Переконливо пише Ю. Гаврилук про «правдиву революцію» включення Підляшшя до Київської Русі, чому сприяла, власне, мовна й етнічна спільнота населення, а також про національний родовід українців, білорусів, москалів, бо, як писав Я. Келлер: «Київська Русь осягнула високий рівень релігійної культури, яка проминувала до Москви, Новгороду, Пскова». Але якщо входженню Підляшшя до Київської Русі сприяла «мовна й етнічна спільнота населення», то це був скоріше процес природний, ніж «революційний».

Згадуючи за І. Крип'якевичем про похід короля Данила на Чехію, мабуть треба було б згадати і про походи його, Данила, в Польщу, і то дуже далеко, бо аж до Каліша, Ополя, Кракова, не кажучи вже про Люблін, який він укріпив. Це теж маловідомі факти нашої історії.

«Найправдоподібніше, що в другій половині ст. Надбужжя увійшло в склад Київської Русі», — пише Автор, покликаючись на «Руський літопис» Нестора. Але в Нестора є згадки про західно-українські племена і в першій половині X ст.

Розповідаючи про завойовницькі походи короля Казимира III на Південно-Західні українські землі, було б не зайвим нагадати і про лист Папи Римського від 29 червня 1341 р., яким Папа звільнив короля Казимира «...від дотримання необачно і незаконно складеної присяги русинам/українцям», а також про лист-похвалу (посмертно) від 13 лютого 1375 року за завоювання Казимиром «сусідніх з польським королівством областей Русі». Це майже невідомі документи. Здається також, що Казимир отримав титул «пана на Русі» щойно в 1366 році.

Не вадило б також записати хоч один артикул з акту унії Городельської, що дало б можливість читачеві зрозуміти тодішню політику Польщі та поведінку деяких наших магнатів.

Приваблюють читача багато ілюстрацій — від портретів до заставки з різних часів, ну й, очевидно, мапи, які промовляють не менше від самого тексту (мені особисто бракує згадки й ілюстрації Холмської рукописної Євангелії XIII ст., адже тоді Холм мав вплив і на наші Північно-Західні землі).

Дуже добре, що в книжці поміщена як додаток праця Вячеслава Липинського «Назви „Русь“ і „Україна“ і їх історичне значення». Праця ця загальної малознана, написана польською мовою і латинником (?), але патріотом і політичним діячем України.

В розділі «Під позором релігії...», задля історичної правди, може було б згадати про т. зв. Статут Синоду дієцезіяльного холмського в Краснимставі від 15 квітня 1641 року під назвою «Стосунок до Русинів», а також про Депутацію єзуїтів на Сейм в Гродні 1717 року з вимогою ліквідації... Берестейської Унії. Це допомогло б зрозуміти читачеві, хто був хто і чого очікував від Унії 1596 року.

Здається, що подібні вимоги у справі кордонів на Заході, які ставив Богдан Хмельницький, ставив також Іван Виговський у розмовах зі Швецією 1657 року.

Дуже добре, що Автор торкнувся справи загарбання Московією Митрополії Київської і всієї Русі в 1686 році, що православна Митрополія в Польщі замовчує або голює неправду про цю подію. Зокрема це проявилось в 1988 році, коли відзначалося 1000-річчя хрещення Русі-України. Патріарший Синод,

детронізуючи патріарха Діонісія, визнав загарбання Москвою Київської Митрополії сімонією.

Словом, як на невеличку книжку, яка розрахована, здається, на широке коло читачів, в тому числі й польських, Авторів вдалося вмістити силу-силенну фактографічного історичного матеріалу з історії України і стосунків на прикордонні українсько-польсько-білоруському, місцями дещо навіть пересиченого подробицями міжусобиць тощо (ст. 80, 184). З другого боку, треба підкреслити безпристрасність у поданні фактів і опису подій, що свідчить про дослідницьку природу Автора. Побажаймо йому наукової наснаги!

Оце накинув я кілька своїх думок, перечитавши цю невелику книжку, яку повинен прочитати кожен з нас. А закінчити хочу парافразою Євгена Маланюка: «Як добре, що появився у нас на Підляшші Юрко Гаврилук, без нього були б ми багато бідніші».

*Зельона Гура,
червень, 1994 року.*

Е. Б.

ПОДАРУНОК ДО СВЯТА НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Щойно в Києві вийшла невелика за обсягом, але змістовна книжечка під назвою «З Україною в серці», яка має підзаголовок «Нариси-дослідження про творчість письменників-прикарпатців у діаспорі». Її написав відомий дослідник історії української літератури й культури, доктор філологічних наук, лавреат Державної премії ім. Тараса Шевченка, професор Федір Погребенник.

Автор, сам родом з Косівщини, був свідком, як розпадалася стара Польща, як прийшли у 1939 році «визволителі» зі Сходу і почали «визволяти» кого від ґрунту, кого від свободи, а кого й від життя. Федір Погребенник подав відомості про 25 українських письменників родом з Прикарпаття. Їх об'єднав не лише територія — Прикарпаття, Дністер, Прут, Черемош. Їх об'єднав національно-визвольна ідея, бо всі вони поїхали з України з надією продовжити визвольну боротьбу.

Серед них Ф. Погребенник досліджує творчість Володимира Павлусевича, професора коломийської гімназії, який писав і драми, і лірику. Його збірка «З пісень кохання» свого часу мала значну популярність серед студентів.

У книжці досліджується творчість Миколи Матііва-Мельника, який у 1920-1930 роках видав кілька збірок, пережив большевицьку окупацію і значну частину свого життя провів на Заході. Він не побачив вільної України, помер за кордоном, але його книжечка прилинула на Батьківщину, а зараз і на рідній землі почали з'являтися публікації його творів.

Досліджено творчість Михайла Ломацького, вчителя-етнографа, який ретельно вивчав народний побут, а одночасно описував визвольну боротьбу в Карпатах.

Автор розглядає творчість Олеса Бабія, пов'язаного з націоналістичним рухом, поета і художника П. Гординського, поета Богдана Кравців, а також Богдана Бойчука — поета Нью-Йоркської школи.

Окремо розглянуто творчість бібліографа, письменника Богдана Романичука. Він задумав видати «Енциклопедію української літератури», два томи якої побачили світ.

Федір Погребенник розглядає творчість Василя Софроніва-Левицького, Марії Струтинської. Цікавий нарис про Юрія Стефаніка (сина Василя Стефаніка), талановитого публіциста і критика. З ним Федір Погребенник листувався.

Читач дізнається про творчість Івана Бондарчука, письменника-педагога, який видав чимало книжок у Канаді; Стефанії Гурко, автора чудової збірки «Три джерела».

Нещодавно в Україні вітали письменницю Дарію Рихтицьку і книжку її поезій «Шовкова косиця». Нарис про її творчість також є в цій книжці.

Окремим розділом подана творчість Михайла Бажанського, письменника родом зі Снятина. Він самотужки протягом майже десятиліття видавав красназвичай часопис «Снятин». Сидячи в тюрмі, він добре вивчив перипетії тюремного життя і подібно до того, як Іван Франко, написав про свої переживання у «Тюремних сонетах», він видав «Тюремні новели».

Читач знайде тут розповідь про учасницю національного руху Ларису Мурович, про письменницю зі Станіславава Любов Каленську та інших.

Отак Ф. Погребенник звів у один букет письменників, яких єднає Прикарпаття, Покуття, Гуцульщина, овіває карпатський вітер, які мають волелюбні прагнення, винесені ще з рідної землі, і які на чужині відчують свою духову спорідненість. Вони різні за своєю творчістю, але єдині за національним світоглядом.

Федір Погребенник має намір перевидати книжку «З Україною у серці», доповнивши її деякими іменами, і вмістити туди деякі твори цих письменників.

На його думку, дуже важливо опанувати цей масив української літератури, що утворилася на місцях поселення українців. Тут непочатий край роботи, і треба сказати щире спасибі всім мистцям-прикарпатцям, що вони пронесли волелюбне українське слово у широкий світ, і зараз Україна може збагатити ним свою духову скарбницю. ■

Роман КУХАР

ТРЕТЯ ПОЕТИЧНА ЗБІРКА ЄВГЕНА КРИМЕНКА

Євген Крименко. «Назустріч соняшним вікам». Поезії. Слово Автора. Братство св. Андрія Первозванного. Чикаго, 1995, ст. 121.

В сучасну пору, коли пригноблюють будні на чужині та тривожать невідрадні новини з батьківщини, треба неабиякої вірності поетичній Музі, щоб їй за всіляких супротивних умов далі щиро служити.

До таких відданих поезії мистців слова належить Євген Крименко (літературний псевдонім Євгена Іванкова), що вже втретє дарує нашим читачам відточені рядки чергової збірки своєї віршової майстерности; після раніших збірок «Крізь призму вічності», «Містерія життя», саме появився його новий творчий здобуток оригінальної й перекладної поезії під заг. «Назустріч соняшним вікам». Поет переконаний, що

«Іти назустріч соняшним вікам,
Нести весняну радість Благовісті
В нові світи — судилось тільки нам... —»

(«Мандрівкою життя»)

В розумінні Крименка, судилось не тільки поетам, а взагалі рідним людям, наділеним особливою долею ізгоїв, здала від берегів батьківщини, бо вони:

«Залишили відлуння дитячих утіх,
В даліні, на крутім роздоріжжі,
Лиш пахучий цвіт юности свіжий
Узяли й до грудей пригорнули своїх
І пішли в чужі безвісті й далі...»

Крименковий новий осяг, здобутий поетичною вправою і життєвим досвідом, дуже багатий розмаїттям змістовного розподілу, що складається на особисту

лірику, настроєві рефлексії на тлі його улюбленої природи, філософські роздуми й патріотичне знесення. Зовсім окрему частину творить у збірці показний розділ перекладів з усесвітньої літератури.

Крім класиків з англійської поезії, як Тома Грей, Льюїс Байрон, сучасний поет українського походження Петро Кузик та один з передових поетів новітньої американської літератури, Роберт Фрост, прикрашують цей знаменний розділ перекладів Крименкової збірки такі імена з німецької класичної й романтичної літератури, як Шіллер, Кернел, Рюкерт, Айхендорф та провідний польський класик літератури, Міцкевич.

Небуденний хист і вміння перекладача проглядають з окремих його перекладених творів, що збагачують не тільки його особистий доробок, але й українську скарбницю перекладної літератури: туди включені й «Елегія» Грея, уривки з «Мандрівок Чайлда Гарольда» Байрона, «Ода до молодости» А. Міцкевича.

Фрагменти приведених тут перекладів дають уявлення про характер і вартість цієї ділянки Крименкової поетичної Музи.

На тему молодости:

«Без серця й духа — кістяків народи;
Подай, о молодосте, крила!
Хай полечу над мертвим світом
В облудну райську насолоду:
Де творчий дух в чудеснім хороводі
Все новостей вітає квітом,
Вдяга в надії злоті мальовила...»

(Адам Міцкевич: «Ода до молодости»)

Парафраза до закінчення земних трудів:

«Вечірній дзвін, прощальний небосхил,
Ревуче стадо на шляху курнім,
Додому йде орач останком сил,
Лишає світ цей темряві й мені...»

(Тома Грей: «Елегія»)

Про радість творчого існування:

«Радосте, о Божа іскро,
Дочко з елізійських піль,
Ми, вогнем надхненні, бистро
Перед твій ввійшли престіл.
Чари знов твої з'єднали,
Що дух моди розлучив;
Люди всі братами стали,
Де твій ніжний помах крил.

Хор

Обніміться, мільйони!
Всьому світу цей привіт!
Браття — вище зір, планет
Батька любого хороми...

(Фр. Шіллер: «До радости»)

Приведені оригінальні твори в супроводі українських перекладів вказують на акуратність і поетичну стійкість Крименкової праці, що виявляє постійне творче зростання. ■

У СВІТЛУ ПАМ'ЯТЬ ПРО МАРІЮ СТЕЛЬМАХ

З глибоким жалем і невимовним болем серця повідомляємо Організації Українського Визвольного Фронту — Спілку Української Молоді, ОЖ-ОЧСУ, ООЧСУ та всю українську спільноту в діаспорі, що 19 січня, 1995 року, після довгої і тяжкої недуги, з волі Всевишнього відійшла у вічність на 76 році свого трудолюбивого життя член Організації Українського Визвольного Фронту і заслужена громадська діячка в Балтиморі, Меріленд, наша найдорожча дружина і мама,

світлої пам'яті **МАРІЯ СТЕЛЬМАХ**,
з дому Воляник.

Марія народилася 22 серпня 1919 року в селі Конюшків, повіт Броди, в побожній і патріотичній великій родині Воляників — Івана й Анни, здому Вишницької. Господь Бог поблагословив Івана й Анну Воляників шістьма добрими дітьми: Василем, Степаном, Романом, Михайлиною, Софією й Марією. Вже змалку батьки влили в невинні серденька своїх діточок щирю любов до Всевишнього і рідного народу. Завдяки релігійному і патріотичному вихованні, бажанням дітей було з любов'ю всеціло посвятити своє життя Богові й Україні. І пішли вони цим вибраним прямим життєвим шляхом служіння Вічній Правді і своїй дорогій поневоленій Батьківщині.

Вже від своїх молоденьких літ Марія належала до Марійської Дружини, була членом читальні «Просвіта», Товариства «Луг», Самоосвітнього гуртка, а відтак Організації Українських Націоналістів, де вона сумлінно виконувала обов'язки зв'язкової. Під час війни, з другим наступом комуно-московської навали на Україну в 1944 році, родина Воляників зі сльозами в очах попрощала рідну землю і подалася в далеку невідому дорогу на захід.

Крізь воєнну хуртовину Марія з родиною замандрувала в Німеччину і в 1945 році поселилася в таборі переміщених осіб в Ляндсгуті, Баварія. В Ляндсгуті Марія була активним членом Спілки Української Молоді, виконуючи обов'язки ланкової. В 1948 році я запізнався з Марією, яка мала псевдо «Калина», на відправі Теренового Проводу ОУН. В таких обставинах ми себе пізнали, а 19 лютого 1949 року ми одружилися і 46 років прожили щасливим подружнім життям. Ми виховали двоє гарних і добрих дітей — Галину і Романа, які народилися в США. Мама Марія огортала їх безмежною материнською любов'ю. 1949 року ми приїхали до Америки і поселилися в місті Балтимор, Меріленд, де скоро стрінули сумівців і сумівок, знайомих нам з Німеччини, так що не дуже довго треба було чекати на заснування місцевого осередку СУМа. Ми ввійшли до ініціативного комітету, який на установчих зборах в 1950 році заснував Осередок СУМа ім. 1 Листопада в Балтиморі. Покійна була в Управі Гуртка та виховницею в місцевому осередку СУМа, також була виховницею в таборі юнацтва в оселі СУМа в Елленвіл. 18 років працювала на оселі СУМа в Елленвіл в кухні як кухарка не задля гроша чи слави, а з любови і посвяти для рідної молоді та оселі СУМа, і

за це одержала нагороду — грамоту і золоту медальку від Головної Управи СУМа. Так само була покликана до ініціативного гуртка заснування 14 Відділу ООЧСУ, де постійно входила членом в Управу в ролі жіночої референтки.

Щодо заснування Об'єднання Жінок Оборони Чотирьох Свобід України в Балтиморі, то це не була легка справа. Покійна Марія два рази запрошувала Достойних Пань — св. п. Уляну Целевич і Славу Стецько, щоби їх переконати про доцільність заснування ОЖ-ОЧСУ в Балтиморі. Марія знайшла добрих подруг, які погодилися стати членами ОЖ-ОЧСУ. Св. п. пані Уляна Целевич при мені сказала до Марії: «Подруго Маріє, Ти мусиш прийняти на себе обов'язок головодства ОЖ-ОЧСУ!» Мені сказала: «Друже Володимире, Ви їй допоможіть в тій справі!» І так сталося, що 1973 року засновано Відділ ОЖ-ОЧСУ в Балтиморі і через 22 роки очолювала його як голова св. п. Марія Стельмах. Постійно вона була членом Головної Управи ОЖ-ОЧСУ в Нью-Йорку.

Про всю працю і діяльність св. п. Марії на терені міста Балтимор в цьому короткому споміні годі сказати. Вона і її подружки з ОЖ-ОЧСУ своєю муравлинною працею в Домі Молоді dokonували великих діл. Їм у праці допомагали члени 14 Відділу ООЧСУ.

Подруга Марія була невтомною, витривалою працівницею на народній ниві. Жодна праця не була для неї затьакою. Це випливало з багатства її душі, що бажала дати свій вклад в життя української громади. Вона з захопленням здійснювала свої корисні задуми і почини. Залюбки співала в хорі ООЧСУ і в хорі церковному, прикрашуючи їх своїм м'яким, ніжним, милозвучного тембру шовково-оксамитним альтом. З її ясних очей випромінювала мудрість, доброта і шляхетність, вилонювало тепло душі і довір'я. Мала хрестально-чистий характер і крицеву, незламну волю. Ще хочу згадати, що моя покійна дружина Марія відзначалася трьома особливими прикметами: в неї на першому місці стояла молитва, праця і читання книжок та газет, що було її найважливішим улюбленим постійним зайняттям.

З окупованої і пограбованої рідної землі подруга Марія винесла у своєму зболеному серці невмирущі святі ідеали і надхненно їх обстоювала в рядах ОУН. Зацеплена в її серці любов до рідного народу та ідея служіння Богові й Україні сонячними промінчиками ясно просвічували в її житті. Вона ніколи не покидала своїх обов'язків. До кінця свого життя гордо стояла на своїй почесній життєвій стійці, будучи берегинею добра і краси та культурних надбань нашого народу. Вона тихо горіла як ясна свічка вірою, надією і любов'ю до Бога і до своєї рідної, розп'ятої, нескореної матері-України. Постійну насагу до життя, праці і терпіння черпала вона з багатющого джерела цілющого бальзаму, який вигоєє душевні і тілесні рани. Цим ліком-бальзамом була для неї її щира молитва, сильна, непохитна віра в Господа Бога і Його святу Правду та любов і посвята для України. Вона добре розуміла слова геніяльного Івана Франка: «...Кожний думай, що на тобі мільйонів стан стоїть, що за долю мільйонів мусиш дати ти одвіт...»

Коротко перед своєю смертю, після півстолітньої муки-розлуки з рідним краєм, будучи вже дуже ослабленою, в серпні 1994 року Марійка поїхала ще в Україну, щоб зложити свій останній, прощальний ніжний поцілунок найдорожчій рідній землиці, яка її зродила і виростила. Ти дуже щасливо почувалася, Маріє, що могла ще хоч раз побачити чарівну красу рідного краю! Нехай грудочка землі, привезена з рідного села, теплою материнською любов'ю огорне Твоє наболене, зів'яле серце в домовині. Прощай моя прекрасна квітуча «Калино» з минулих днів неповторної весни! Спи спокійно, бо наша найдорожча Україна є вільна. Вимолой у Всевишнього ласки, єдності і любови для нашого рідного витерплого люду!

Мені тепер залишилися важка розлука і безпросвітна туга на самоті. Настала пора до роздумування і перегляду пройденого життя.

Похорон моєї найдорожчої покійної дружини відбувся 21 січня, в соняшний день, і випав величаво. Численна українська громада тепло її попрощала і віддала їй останню прислугу, відчувачи болючу втрату і ту прогалину, яку вона по собі залишила. На цвинтарі і на поминальній тризні було аж дев'ять щирих промовців, які гідно звеличали її чесноти і заслуги. Місцевий парох о. Михайл Михлик зворушливо відправив похоронні Богослуження в похоронному заведенні, в місцевій українській католицькій церкві св. Архистратига Михайла і на парохіяльному цвинтарі та виголосив дуже гарні, змістовні прощальні проповіді.

Останньою волею світлої пам'яті Марії Стельмах було, щоб перевести збірку пожертв на нашу місцеву церкву і на Організацію Українських Націоналістів, до якої вона належала від 1942 року.

Завдяки великій громаді і членам родини, збірщики — п. Андрій Чорний, з церковного комітету, зібрав тисячу п'ятсот доларів, і друг Степан Поліщук, від ОУН, зібрав 1.150 ам. доларів.

Цією дорогою хочемо подякувати всім, що допомагали нам переносити цей безмежний біль з приводу втрати нашої найдорожчої Покійної. Складаємо щире подяку о. парохів М. Михликові за душевну опіку і потіху, якої він уділив їй у терпіннях під час недуги, за уділення їй останніх св. Тайн, відправлення похоронних богослужень та за зворушливі прощальні проповіді в церкві і на цвинтарі.

Дуже дякуємо нашій Родині з Клівленду та всім приятелям і знайомим за св. Служби Божі, молитви і слова потіхи, висловлені особисто, письмово і телефонно. Дякуємо всім за відвідини Покійної вдома і в лікарні, за щирі слова співчуття і потіхи, за всі добрі діла християнського милосердя, виявлені нам в часі наших найбільших терпінь. Дякуємо всім, що взяли участь в похоронних обрядах, за квіти, молитви, пожертви на св. Служби Божі і на добродійні цілі, як рівнож збірщикам пожертв та численним промовцям, які попрощали Покійну теплими словами, виряджаючи її в дорогу до вічності. Нехай Предобрий Господь Бог щедро винагородить всіх, хто чимнебудь причинився до останньої прислуги незабутній покійній слугині Божій Марії.

Господь покликав мою покійну дружину Марію до звіту з її працюючої діяльності. Своє життя і діяльність вона закінчила 19 січня 1995 року. Тяжка недуга перемогла сильну волю до життя і праці та незламний характер незвичайної жінки-патріотки, яка присвятила все своє життя для Бога й України. Хай пам'ять про неї в наших Організаціях Визвольного Фронту буде вічною! Вічна і славна їй пам'ять! На те вона собі заслужила.

В перший рік від дня її відходу у вічність, в тихій щирій молитві, низько клоню свою голову над її свіжою могилою. Нехай ці мої щирі слова на її могилі нев'янучими, голубими, незабудьками розквітнуть навіки!

В безмежному жалю і болю — муж *Володимир з дітьми*

«Без крику, без фанфар, без слова
Легенда виросла до хмар.
Висока, миста, пурпурова,
Як смолоскип вікам — Базар».

Богдан Бора — «Базар»

ЗАСТУПНИКИ «ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ»

АВСТРАЛІЯ:

*Postup Ukrainian
Co-operative Trading Society,
902 Mount Alexander Road,
Essendon, Victoria, 3040.*

КАНАДА:

*The League of Ukrainians in Canada
140 Bathurst St.,
Toronto, Ont., M5V 2R3*

АРГЕНТИНА:

*W. Zastawnyj
1425 Soler, 5039 – BS AIRES.*

НІМЕЧЧИНА:

*"Schlach Peremohy"
8000 München 80,
Zeppelinstr. 67.*

БЕЛЬГІЯ:

*Mr. O. Kowal
72 Blvd, Charlemagne,
1040 BRUXELLES.*

ФРАНЦІЯ:

*Union des Ukrainiens de France
186, Blvd. St-Germain,
75261 PARIS Cedex 06.*

УКРАЇНА:

*Представництво УС в Києві
Київ 53, вул. Смірнова-Ласточкина 18/3.
Тел./факс: (044) 212-17-60*

Офіційним представником «Визвольного Шляху»
в Чехії і Словаччині є п. ред. Микола Шатилов.

«ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ» — ЦЕ НАЙКРАЩИЙ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ МІСЯЧНИК ДЛЯ ВСІХ: КОЖНОГО УКРАЇНЦЯ І КОЖНОЇ УКРАЇНКИ. СЛУЖИТЬ ТІЛЬКИ ІНТЕРЕСАМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ І РОЗБУДОВІ ТА ОБОРОНІ ЙОГО ДЕРЖАВНОГО ЖИТТЯ!

СПОВНІТЬ СВІЙ ОБОВ'ЯЗОК: ВПЛАТИТЬ ПЕРЕДПЛАТУ, ПРИЄДНАЙТЕ НОВИХ ЧИТАЧІВ І ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ТА РОЗПОВСЮДЖУЙТЕ ЙОГО ВСЮДИ, ДЕ ЖИВУТЬ УКРАЇНЦІ.
